

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VEŠTOVIK

6
2024

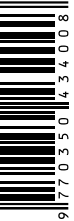
TEMA MESECA

**Vpliv vremenskih ujm
na planinske poti**

Z NAMI NA POT

Uršlja gora

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

9 177 0350 4434008

4,40 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **IZDELEK MESECA JULIJA IN AVGUSTA**

PLANINSKI ZABAVNIK 2

Delovni zvezek s planinsko tematiko za otroke in mladostnike od 9. do 14. leta. Nova znanja boste osvajali na zabaven in šaljiv način, čeprav je vsebina, ki se bo razgrnila pred vami, tudi zelo resna. Otroci, želimo vam, da boste v reševanju nalog uživali in da Zabavnik ne boste reševali samo doma; vzemite ga s seboj na izlet ali na planinski tabor, rešujte ga skupaj s prijatelji!

Format: 210 x 297 mm; 64 strani, šivano 2 x z žico

POTI DO KAMNITIH SRC, Olga Kolenc

V knjigi avtorica predstavi predvsem manj obiskane poti vzdolž zahodne slovenske meje z Italijo, ki so bile do vstopa v Evropsko zvezo zaradi strogega mejnega režima zapostavljene in bolj poredko obiskane. Doživetja ne temeljijo le na klasični pripovedi o lepotah gora, predgorij in Krasi. V njih se prepletajo tudi intimnejše in hkrati univerzalnejše razsežnosti, ki so prisotne ob večnih iskanjih v nas samih. Na poti avtorica išče celoto, vezna nit je človek, ki naseljuje ta prostor.

Format: 165 x 240 mm + 2 x zavih po 90 mm; 200 strani, integralna šivana vezava

CENA: V času od 1. 7. 2024 do 31. 7. 2024 lahko delovni zvezek kupite po akcijski ceni s 30-odstotnim popustom: **6,93 €* (redna cena: 9,90 €*)**.

Od 1. 8. 2024 do 31. 8. 2024 pa lahko knjigo *Poti do kamnitih src* kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **12,45 €* (redna cena: 24,90 €*)**.

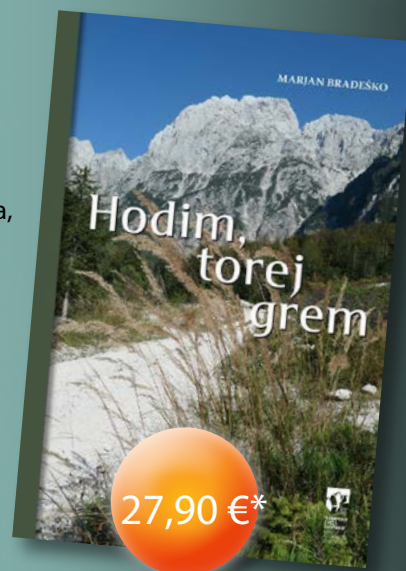

HODIM, TOREJ GREM, Marjan Bradeško

Hodim, torej grem je izjemna knjiga avtorja Marjana Bradeška, ki se brez zadržkov priključuje izjemnim imenom slovenske gorniške literature. S pretanjenim občutkom za besedo Marjan Bradeško ustvarja podobe in v bralcih vzbuja občutke, ki neustavljivo vabijo v naravo in gore. Četudi je knjiga leposlovna, bodo bralci v njej našli dovolj navdiha za odkrivanje prelepih koncev v gorah in tudi širše. Avtor namreč v 32 zgodbah opisuje svoje poti od kraških goličav Slovenske Istre do Triglava, od mračnih grap predgorja Julijskih Alp do haloških gričev. Zadrži se med domačimi polhograjskim griči, bralca pa povabi tudi čez mejo, v Zahodne Julijce in v Ziljske Alpe. Vmes doda vtise s pohodov med polji sivke v Provansi ali med jezeri v Pirenejih, na koncu pa se odpravi na nekaj večdnevni pohodov po Slovenski planinski poti.

Format: 165 x 240 mm; 160 strani, integralna šivana vezava

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 124. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Miha Pavšek, Andrej Trošt

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

NAKLADA: 4200 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Transakcijski račun PZS

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAWSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 44 EUR, 68 EUR za tujino, posamezna številka 4,40 EUR,oletna številka 5,50 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (33,00 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Bila sem gor, na najvišjem, na Triglavu.

Foto Dan Briški

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Ko narava pokaže zobe

Vzpenjam se iz smeri Slavkovega doma na Golem Brdu proti Jeterbenku, 774 m, v bližini Katarine. Že dolgo je, kar sem hodil po tej poti, cela desetletja. Saj na vrhu sem pred leti že bil, a z druge, severne strani iz vasi Žlebe. Spomin iz otroštva mi pravi, da je svet tod razgiban, greben, ki vodi proti vrhu, je strm, mestoma izpostavljen in razgleden, pa tudi bolj skalnat in malce poraščen z borovjem. Skratka, zanimiv za mlado gorniško dušo. Pot takrat je bila poraščena s travo, da je bila stezica komaj vidna. Spomnim se, da sem osemletnik na izletu z mamo, ki je hodila za menoj, skoraj stopil na gada na poti. Zadnji hip sem zadržal nogo in obstal. Strah je bil neizbežen, tudi ponoči, ko sem vso noč vlekel noge k sebi ...

A svet, po katerem hodim zdaj, je povsem drugačen kot v času mojega otroštva. Pot je široka, ponekod tudi dva metra, trava je daleč stran. Vidijo se korenine, ki kar izstopajo iz zemlje. Kako to, si mislim? Očitno danes ljudje več hodijo, kot so takrat, in so pot utrlj. Petdeset metrov pod vrhom v smeri proti Katarini stoji vikend, do katerega je speljana makadamska cesta. Pred več kot petdesetimi leti je bila tu skorajda divjina. Tako pač je, čas gre naprej, svet se spreminja. Spreminja ga človek s svojimi posegi, pa tudi narava sama ima prste vmes.

Lanskega oktobra sem se potikal po kucjih nad Kosmačevim prevalom v bližini Mojstrane, kjer je na vzhodni strani razgledni Jerebikovec, 1593 m, na zahodni pa Črna gora, 1378 m. Do Jerebikovca vodi označena pot, ki je bila takrat zaprta, do Črne gore, kjer so ostanki bivaka pri Hanžku, pa vodi neoznačena pot. Pot na Črno goro, ki sem jo prej že večkrat prehodil, tudi pozimi, mi je tokrat pokazala ostre zobe – v podobi obilice podrtega drevja. Vzpon ob takšni hudi polomiji (dobesedno) je bil silno naporen, še bolj pa nevaren! Preskakovanje podrtega drevja ali plazenje pod debli, pri čemer te ovira vse polno ostrega vejevja, ni nič kaj prijetno. Po celi vrsti ovinkov, ki sem jih moral opraviti, tudi v strmejši gozdni svet, se je tik pred bivakom situacija le nekoliko umirila. Ni še povsem minila, vendar je bila glavnina težav za menoj. Prečenje do Požara, 1543 m, je bilo bolj ko ne enostavno, tudi sestop v dolino Kot, čeprav me je slednji malce skrbel, a se je izkazalo, da neupravičeno. Gozdno cesto do avta na Kosmačevem prevalu je bilo treba prepešačiti, saj je bila cesta zaprta za promet. Tik pred prevalom me je presenetila ogromna poseka – kjer je bil prej gost gozd, je zdaj vse na planem. Očitne posledice orjaškega vetroloma. Tistega, dober teden pred poplavi.

Ves čas prečenja so se mi po glavi podile misli o tem, kaj se zgodi s potmi v gorskem svetu ob primeru takega vetroloma. Predvidevam, da označene

poti sanirajo, če jih je le možno. V seznamu zaprtih planinskih poti (<https://stanje-poti.pzs.si/>) sem preveril stanje označene poti na Jerebikovec, in ta je bila letošnjega maja še vedno zaprta. Gozdne ceste verjetno tudi popravijo, če jih poškodujejo podori ali kaj drugega. Kaj pa se zgodi z nemarkiranimi stezami? Ostane tako v nedogled? In lovskimi, pastirskimi stezami?

O tem pišemo v tokratni temi meseca. Moram priznati, da je bilo iskanje odgovorov prav zanimivo. Kaj vse vpliva na poti v gorah, od geologije ... do podnebnih sprememb. Seveda je tistim, ki so strokovnjaki s tega področja, vse to bolj ko ne jasno, a vsi nismo poznavalci. Kakorkoli, v vsakem primeru si zaslužijo omembo – markacisti, ki skrbijo za poti. Brez njih ne bi bilo urejenih poti, mi pa bi videli bistveno manj, kot lahko zdaj. Zato jim gredo vse naše pohvale in zahvale.

Vladimir Habjan

1 **UVODNIK** **Ko narava pokaže zobe**

Vladimir Habjan

4 **PLANINSKE POTI** **2023 – leto ekstremnih vremenskih dogodkov**

Vladimir Habjan

18 **PLANINSKE POTI** **Posodobljene table na planinskih poteh**

Jože Rovar

20 **UREME** **Hidrološki ekstremi bodo vse pogostejši**

Janez Polajnar

22 **SPOMIN** **Nevihta**

Mojca Volkar Trobevšek

25 **STRIP** **Pred turo**

Ažbe Polšak

26 **ČRNA GORA** **Urata v izgubljeni svet**

Jana Remic

34 **Z NAMI NA POT** **Uršlja gora**

Andreja Erdlen

4

20

22

26

34

41

POTOPIS

41 Pohodniški Azori

Olga Kolenc

KARTOGRAFIJA

46 Katere višine koč so prave?

Miha Čekada

INTERJUJ

50 Thierry Duffar

Damjan Slabe

NA SEVERU

56 Po norveških vzpetinah

Mateja Pate

VIŠOKE TURE

60 Tirolski Matterhorn

Damir Šantek

KOLUMNA

64 Čigava je Soča?

Luka Snoj

46

50

56

60

64

66

TREKING

66 Spust v veliki kanjon reke Kolorado

Janez Mihovec

GORE IN VARNOST

68 Poskrbimo za lastno varnost

Danilo Škerbinek

TEST OPREME

71 Po naših gorah se plazi lisica

Aljaž Anderle

74 PLANINSKA ORGANIZACIJA

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Naročilo na Planinski vestnik

Brezplačna številka
24/7: 080 18 93
01 43 45 684
trgovina@pzs.si
Ljubljana, Ob
železnici 30a

2023 – leto ekstremnih vremenskih dogodkov

Kako vremenske ujme vplivajo na poti v gorah

Gore so se vedno spreminjale in se bodo tudi v prihodnosti. S tem se spreminjajo tudi planinske poti, ki nas vodijo po gorah, tako v sredogorju kot visokogorju, ne nazadnje so spremembe vidne tudi na (gozdnih) cestah. Kakšne spremembe se dogajajo v gorskem svetu, še posebno v zadnjem času, kaj vse vpliva na poškodbe poti v gorah in kako se lotevamo sanacij, so vsebine tokratne junijske teme.

V času svojega gorniškega udejstvovanja sem doživel že vrsto sprememb gorskega sveta, ki so vplivale na planinske poti. Ko sem pobrskal po spominu, je bil rezultat presenetljivo obsežen, pa se gotovo nisem spomnil prav vsega. Letos sem hodil po stari vojaški cesti skozi dolino Naborjet/Val Malborghetto v Kanalski dolini, ki je sicer uradno zaprta, a se jo da z nekaj spretnosti vseeno prečiti. Poškodbe ceste so presunljive – kaj vse se lahko naredi v naravi! Kakšno moč ima voda, ki dere in spodnaša vse pred sabo! Na podobno poseko, kot je pri Kosmačevem rovtu, sem letos naletel pod Kumlehi nad Kranjsko Goro. Lani sem še pred zloglasnimi poplavi prečil označeno pot na južni strani Košute in naletel na dva

metra globok jarek, ki sta ga očitno povzročila močan naliv in hudourni voda. Čezenj ni bilo prav nič lahko priti. Potem sem se spomnil hudih vetrolomov leta 2018 v Karnijskih Alpah, ki so povzročili zaprtje mnogih dolin, na primer Cimoliane in Settimane, pa tudi tistih bolj na severu (Lesna dolina/Lesachtal), ter lokalnih cest in tudi planinskih poti. Hud skalni podor je leta 2018 povsem onespobil gozdno cesto nad dolino Belca, ki jo še obnavljajo. Spomnil sem se na skalni podor slapu Čedca leta 2008, pa tistega na zavarovani poti na Veliko Babo leta 2001. Vetrolom leta 2008 je povsem odrezal vasico Gozd. Ne bom pozabil, kako sva se takrat s kolegom gorskim reševalcem Cenetom na ogledih čez Sunce na Volovljek

Posledice vetroloma na Kosmačevem rovtu; levo dolina Krma, desno Kot Foto Vladimir Habjan

vozila pod podrtnim drevjem, kot bi bila v rovu! Leta 1998 sem bil v dolini Tolminke in si ogledoval posledice potresa, povsem sesuta pobočja Osojnice in na tone kubikov peska v dolini. Pa plaz Stože leta 2000 ... Da ne omenjam strašnega zemeljskega plaz z gore Toc leta 1963, ko je pobočje gore zdrsnilo v umetno jezero, vodni val pa je izravnal mesto Longarone. Ali pa strašne posledice potresa v gorskem svetu v Peruju leta 1970, ki je spremenil podobe celih dolin. Še in še bi lahko našteval, vsak ima kakšno svojo zgodbo.

Najbolj odmevne ujme

Zanimalo me je, katere ujme, ki so temeljito spremenile gorska območja, imajo v spominu strokovnjaki, s katerimi smo se pogovarjali. **Veronika Hladnik Zakotnik** z Agencije Republike Slovenije za okolje:

Dobro viden skalni podor, ki je leta 2018 povsem uničil del gozdne ceste. Foto Vladimir Habjan

"Mislim, da mi bodo najbolj v spominu ostale vse poškodbe poti po lanskim ujmah, saj je bil prizadet res velik del Slovenije. Pa seveda poškodbe poti po zledu leta 2014, ki smo ga občutili tudi na Vrhniki, od koder prihajam. Poti sta v zadnjem času poškodovala tudi požara na Krasu in Potoški gori. Po pripovedovanjih drugih pa je ena izmed ujm, ki je poškodovala poti sicer na manjšem območju, gotovo tudi tornado, ki je nastal 23. avgusta leta 1986 pri Javorniku nad Hotedršico in je potoval vse do Ljubljanskega barja, do naselja Tomišelj, ter potres leta 1998, ki je na Bovškem, Kobariškem in Tolminskem ponekod popolnoma uničil planinske poti. Eden večjih potresov v sicer daljni preteklosti, ki je verjetno izrazito spremenil tudi naše gore, pa je potres pri Beljaku iz leta 1348. Na južnem pobočju gore Dobrač naj bi se sprožil plaz v dolžini petih kilometrov, nekateri raziskovalci so izračunali, da je v dolino zgrmela 1 milijarda m³ materiala. Ob potresu naj bi se sprožil tudi plaz na Velikem vrhu na Košuti."

Hudourni jarek pod Košuto, ki je grdo prekinil planinsko pot. Foto Vladimir Habjan

Oznake za zaprto
pot (Jerebikovec)
Foto Vladimir
Habjan

Aleš Zdešar iz Triglavskega narodnega parka se tako spominja: "Največje spremembe povzročajo močni potresi, ki lahko sprožijo nenadne in obsežne premike materiala s podori, plazovi, premiki površja (npr. premik obale Bohinjskega jezera). V Julijskih Alpah so največje spremembe povzročili podori, ki so se zgodili bodisi ob potresih (Tolminka, Trenta, Lepena) ali pa spontano (podor Berebica, podor v Krnici, podor pod Mangrtom). Poplave v letih 2007 (širše območje Bohinja), 2012 (območje doline Vrata, Radovna, dolina Soče – Trenta, Bohinj, Kranjska Gora) ter v novembru 2023 so povzročile številne poškodbe na infrastrukturi (tudi na poteh) na širšem območju Julijskih Alp. Od erozijskih naravnih procesov, ki so posledica padavin in neugodnih geoloških razmer (kombinacija prepustnih in neprepustnih kamnin – npr. t. i. Rabeljske plasti v okolici Predela in Mangartske planine), je daleč največjo spremembo in obseg poškodb povzročil drobirski tok pod Stovžami, ki se je sprožil nad Mangartsko planino in zdrvel po Mangartskem potoku in Predelici proti Logu pod Mangartom. V gozdnem prostoru je obsežne spremembe v zadnjih desetih letih povzročila kombinacija izrednih vremenskih pojavov (žled, vetrolomi in snegolomi) in širjenja podlubnikov v smrekovih sestojih. Posledica so ponekod popolnoma spremenjeni gozdni sestoji, erozija prsti, sprememba habitatov ipd. (npr. Jelovica, Bohinj, Radovna). Najobsežnejši vetrolom na območju narodnega parka v

Če gozdne ceste
ne obnavljajo, se
lahko povsem uniči;
gozdna cesta v
dolini Naborjet.
Foto Vladimir
Habjan

Opozorilne table pred dolino Belca
Foto Vladimir Habjan

zadnjih desetletjih se je zgodil poleti 2023 in je zajel območje Radovne, Krme in Kota. Med najbolj erozijsko aktivnimi območji v Julijskih Alpah, kjer so erozijski procesi stalni in obsežni, so predvsem dolina Planice in Tamar, Zadnja Trenta, dolina Vrata, Pišnica s Krnico itd. Večinoma gre za doline, ki so nastale ob prelomih, kar je povzročilo pretrtost kamnin, hkrati pa so gore v spodnjem delu naštetih dolin grajene iz vrste dolomita, ki je manj odporen na preperevanje, to pa povzroča nenehne obsežne premike materiala, nanose, plazove ipd."

Kot pravi **Mateja Jemec Auflič** (Geološki zavod Slovenije), je pojavljanje skalnih podorov izrazitejše v alpskem in hribovitem svetu, grajenem iz apnenčaste ali dolomitne geološke podlage. "Oba potresa v Posočju (1998 in 2004) sta sprožila številne zdrse blokov kamnin, hribovske podore in kamnite plazove

Italijani se hitro lotijo obnov, saj so Karnijske Alpe tektonsko izjemno pretrte, razpokane, obenem pa relativno visoke, strme, kar je krasen predpogoj za skalne podore, zdrse, plazove. Foto Vladimir Habjan

ter masne tokove. Nastale so številne nove razpoke v tleh, ki predstavljajo nova erozijska žarišča. Podorov je bilo več tam, kjer je bila hribina že prej bolj oslabiljena in razpokana. Najbolj prizadeto območje je bilo v okolici Krna, v dolini Tolminke in na Bohinjskem. Gozdovi so bili najbolj poškodovani v žledolomu leta 2014 – povzročil je daleč najboljsežnejše poškodbe na planinskih poteh, tudi izven visokogorja. Sledili so številni vetrolomi (npr. Zgornja Soška dolina, Tolminsko, Pokljuka, Radovna), tem pa številne gradacije podlubnikov na velikih površinah slovenskih gozdov. Vse omenjeno povzroča obsežne ogolele površine, kjer se izrazito poveča intenzivnost površinske erozije. Omeniti velja tudi gozdne požare (npr. Komarča, Trenta). Januarja 2021 se je na območju Alp sprožilo izjemno veliko število snežnih plazov, sedem (Velika Kanja, Grapa Pod klancem, Širokec, Plazovi v Koritih, Na prapreti, Zvirnik ter Pod plazom) jih je zaprlo prometne povezave iz Bovca proti Trenti ter Logu pod Mangartom ter na Vrsnik. Snežni plazovi so sicer v Sloveniji od vseh naravnih procesov povzročili največ smrtnih žrtev, zato je pomembno, da se obiskovalci gora zavedajo tveganj in sprejmejo ustrezne varnostne ukrepe. Med najpomembnejšimi dejavniki, ki vplivajo na nevarnost snežnih plazov, so padavine, temperatura, veter in sončno obsevanje. Najbolj nevarna so

Dobro vidne posledice potresa leta 1998 v Krnskem pogorju (pod Rdečim robom)
Foto Vladimir Habjan

Zasuta pobočja pod Osojnico leta 1998
Foto Vladimir Habjan

Podor z gore Toc je leta 1963 sprožil zemeljski plaz, ki je padel v umetno jezero, vodni val pa je izravnal mesto Longarone.

Foto Oton Naglost

pobočja z naklonom od 20 do 50 stopinj, kjer lahko plaz sproži že en sam pohodnik ali smučar."

Globalni podnebni trendi

Spremembe gorskega sveta so očitno stalnica. Pa vendar, ali bi lahko rekli, da je teh ujm zadnja desetletja kaj več, kot jih je bilo pred časom? Hladnik Zakotnik: "Gore so se vedno spreminjale in se bodo tudi v prihodnosti. Ekstremni vremenski dogodki, ki prinesejo močne vetrove in obilne padavine, se pojavljajo vsako leto vsaj na manjših območjih, ne prečijo pa vedno pohodnih poti. Leto 2023 je bilo izjemno, kar se tiče obsega in pogostosti ekstremnih vremenskih dogodkov. Nadpovprečno toplo morje je bilo izdaten vir vlage, vremenski procesi so bili zato še intenzivnejši. Marsikatera nevihta je nastala v krajih več sto kilometrov stran od nas in je prepotovala ogromno razdaljo, pri nas pa se je ob ugodnih pogojih še okrepila, škode je bilo zato res veliko. Marsikatero območje so različ-

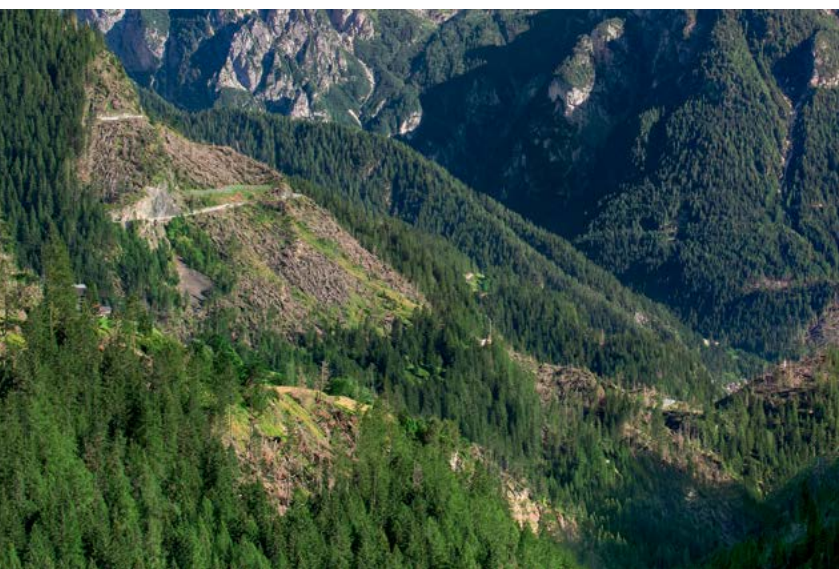
ne vremenske ujme v poletnih mesecih zadele več kot enkrat, najprej so razdejanje povzročili obsežni vetro-lomi, padlo drevje in vejeve pa je nato skupaj z zemeljskimi plazovi in obilno količino dežja odneslo proti dolinam in napravilo razdejanje na različnih nadmorskih višinah. Verjetno se zato že vsi bojimo letošnjega poletja. A nikakor ne moremo reči, da bo podobno ali celo hujše. Vse je odvisno tudi od vremenskih sistemov,, ki bodo poleti potovali čez naše kraje."

"Podrobnega monitoringa, ki bi več desetletij spremljal število, obseg in posledice ujm v tem območju ne poznam," pravi Zdešar in nadaljuje: "Najbolj očitne so spremembe v letni razporeditvi padavin, številu snežnih dni, porastu povprečne letne temperature, pa tudi v intenziteti padavin ali moči in hitrosti vetra ob izrednih vremenskih pojavih, številu in dolžini

Vetrolom lahko korenito spremeni gorska območja.

Foto Oton Naglost

Posledice vetroloma v gozdu Foto Oton Naglost

vročinskih valov in podobno. Ni pa mogoče trditi, da se zvišuje ali zmanjšuje število podorov, plazov itd." Jemec Auflič razmišlja takole: "Spremembe v gorskem svetu so stalnica, to je zagotovo. Naravni procesi se dogajajo že od nekdaj, raziskave pa kažejo, da se njihova pogostost in jakost vedno bolj povečuje. Skalni podori in ostali procesi so bili prisotni tudi v preteklosti. Dejstvo je tudi, da smo ljudje postali občutljivejši na te pojave oz. jih bolj opazimo, predvsem zato ker domala ni kotička, ki ga še nismo obiskali. Gorski turizem je zelo razširjen, veliko je planinskih poti. Povečana človeška dejavnost v gorah, kot sta gradnja infrastrukture in masovni turizem, močno prispeva k povečanju erozije in nestabilnosti pobočij. Podnebne spremembe povzročajo spremembe v vzorcih padavin. Močne padavine so postale pogostejše in intenzivnejše, kar povečuje tveganje za pobočne masne premike tudi v gorskem svetu. Segrevanje ozračja povzroča taljenje ledenikov in permafrosta, predvsem v Avstriji, Franciji, Italiji in Švici, kar povečuje tveganje za nastanek podorov in nestabilnosti terena. Snežni plazovi v Zgornji Soški dolini januarja 2021 so bili npr. res izjemno obsežni, npr. akumulacija snega snežnega plazu Komar v dolini Zadnji-ce v Trenti je obsegala deset hektarov, skupna količina snega je znašala 542.700 m³, maksimalna višina pa

25,2 m. Raziskave starosti dreves, ki so bila prinesena iz zaledja snežnih plazov, kaže, da so se ti plazovi pojavili v takšnem obsegu po več kot 220 letih."

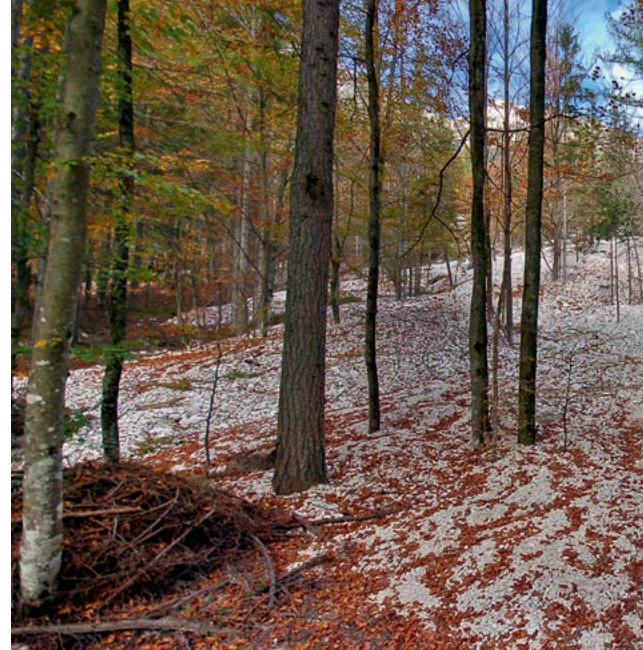
Kako pa globalni podnebni trendi vplivajo na gorski svet Alp? Vemo, da se poti v ledeniškem svetu stalno spreminjajo, saj se nenehno odkrivajo novi skalni deli ob izginjanju ledenikov.

Kaj pa v nižjih predelih, kjer ni ledenikov? So spremembe prav tako vidne? "Podnebni trendi v nižjih predelih najbolj vplivajo na samo rastje, na naše gozdove. Ob ugodnih temperaturah se podlubniki selijo tudi na višje nadmorske višine, smreka pri nas zato izginja. Vse manj ugodno pa postaja podnebje tudi za mnoge druge drevesne vrste, predvsem zaradi daljših sušnih obdobj poleti. Vpliv vse višjih temperatur je dobro viden tudi na vse bolj zelenih zimah. Poti so pozimi vse pogostejše kopne ne samo po nižinah, temveč tudi v sredogorju. V visokogorju pa je trend višine snežne odeje zaenkrat pozitiven, saj se pozimi povečuje tudi količina padavin. A sneži vse redkeje poleti, tudi skupno število dni s snežno odejo se v visokogorju zmanjšuje," odgovarja Hladnik Zakotnik. Zdešar dodaja, da tako velikih sprememb na poteh v gorovjih, kjer ni ledenikov, ni. "Spremembe so bistveno počasnejše in manj intenzivne. Izjema so določene poti, ki vodijo čez kamnine, ki so erozijsko

Drobirski tok pod Stovžami, ki se je sprožil nad Mangartsko planino in zdrvel po Mangartskem potoku in Predelici proti Logu pod Mangartom.

Foto Oton Naglost

*Nanosi peska v
dolini Vrata
Foto Aleš Zdešar*

občutljive (npr. neprijeti sediment, grušč), obenem pa z obiskovalci močno obremenjene. V takih primerih so urejene poti v nekaj letih popolnoma uničene, lahko nastanejo globoki erozijski jarki (npr. Studorski prelaz, Mangartsko sedlo, Slemenova špica)."

"Spremembe v nižjih predelih gora so lahko manj opazne kot spremembe na območjih z ledeniki, vendar pa imajo lahko pomembne posledice za ekosisteme, habitatne tipe in človeško življenje v teh območjih. Pogosto lahko opazimo erozijske procese, spremembe v vodnem režimu in premik meja vegetacije navzgor ali navzdol po pobočjih gora. Nekatere rastlinske in živalske vrste lahko posledično izgubijo habitat in izginejo, medtem ko se lahko druge vrste širijo v nove ekološke niše," razmišlja Jemec Auflič.

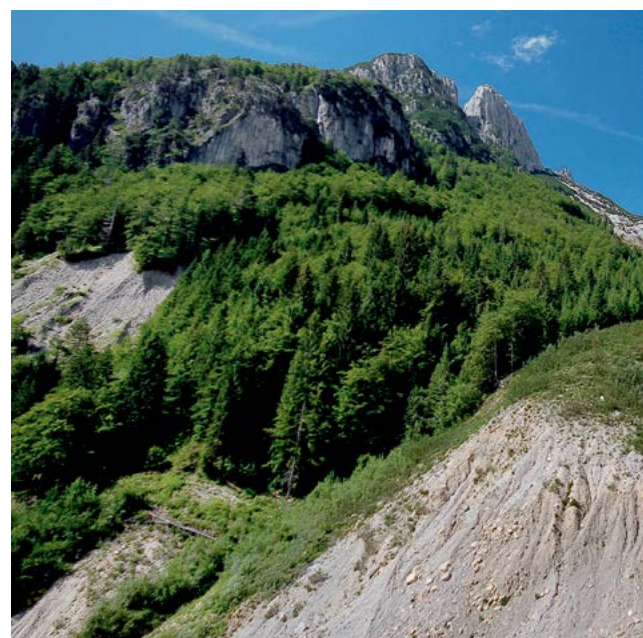
Uzroki za spremembe gorskega sveta

Hladnik Zakotnik ločuje spremembe gorskega terena za sredogorje in visokogorje: "Poškodbe poti v sredogorju in po nižjih hribi povzročajo predvsem zemeljski plazovi in vetrolomi. Prvi odnesejo del poti, drugi pa povzročijo predvsem njihovo neprehodnost. Ena od naravnih nesreč, ki je povzročila neprehodnost poti na nekaterih območjih po Sloveniji, je tudi žled,

Erozija v Črlovcu Foto Aleš Zdešar

katerega posledica so bila številna polomljena drevesa. Veje pa lahko lomi tudi težak južen sneg, predvsem ob začetku rastne sezone, ko so veje že olistane. Številne poti so ostale brez markacij tudi po obsežnih posekih, ki pa so bili posledica poškodb na drevesih zaradi napadov podlubnikov. Škodo na poteh lahko povzročijo tudi snežni plazovi in potresi, a ti so na srečo redkejši in so v zadnjih letih povzročili škodo na manjših območjih. Potresi lahko sicer sprožijo številne skalnate podore, povzročijo lahko večje razpoke in tudi premike v naravi. Razpoke v zemljini pa lahko nastanejo tudi ob izjemno sušnem vremenu. Poškodbe poti lahko povzročijo tudi požari, pravzaprav lahko celo zabrišejo vse sledi, da niti ne vemo več, kje je potekala pot. Poti, ki so speljane po strugah hudournikov ali ob njih, se lahko spremenijo ob močnejših nalivih." Malce drugače velja za visokogorje: "V visokogorju so gotovo največji dejavnik, ki spreminja poti, skalni podori, zaradi česar je potrebna nova nadelava poti, ki je običajno zahtevnejša kot v sredogorju in po nižjih hribi. Same dnevne temperaturne spremembe pa povzročajo preperevanje kamnin. Voda v raz-

*Zahtevno prečenje,
kjer so podori
odnesli pot.
Foto Vladimir
Habjan*

pokah ob temperaturah pod 0 °C zmrzne, ker pa led zavzema večji prostor kot tekoča voda, se kamnine krusijo in drobijo. Manjše poškodbe lahko povzročijo tudi udari strel v kamnine nekaterih vrhov, bogate z železom. Konec koncev pa poškodbe poti povzročamo tudi pohodniki sami, predvsem z ubiranjem različnih bližnjic, namesto hoje po markiranih poteh. Tudi sicer so poti, kjer hodi večje število pohodnikov, bolj podvržene tovrstnim spremembam."

Zdešar izpostavlja notranje in zunanje sile energije Zemlje: "Naravni procesi preperevanja kamnin in erozije prsti so v Alpah zaradi njihove nadmorske višine, reliefne izoblikovanosti, občutljivosti na podnebne spremembe, količine in razporeditve padavin (tako snežnih kot dežnih) ter izpostavljenosti, številni in izraziti. Poškodbe, ki jih povzročajo izključno naravni procesi na raznovrstnih poteh v gorskih območjih, so posledica skalnih podorov, zemeljskih in snežnih plazov, hudourniških in rečnih poplav, raznovrstnih stalnih erozijskih procesov (npr. vodna, vetrna in snežna erozija), vetrolomov in snegolomov v gozdovih, žledu, pa tudi ekstremnih suš, zmrzali, tem-

Območje plazu Stovže Foto Aleš Zdešar

perturnih sprememb, udarcev strel in podobno. Vsi procesi nastajajo zaradi dveh temeljnih sil na Zemlji. T. i. notranje sile poganja energija Zemlje (premikanje tektonskih plošč, vulkanizem ipd.), katere posledica so potresi, premiki, dvigovanje in spuščanje površja (kar povzroča skalne podore, porušitve, plazove). Zunanje sile se izražajo v obliki mehanske in kemične erozije in jih v glavnem povzročata gravitacija in vodna erozija v številnih oblikah. Vodna erozija spreminja površje z odnašanjem in nanašanjem materiala. V visokih gorah so daleč najmočnejša erozijska sila ledeniki, ki povzročajo obsežne spremembe površja. Kako velike bodo posledice naravnih procesov na površju, je odvisno tudi od vrste kamnin, ki gradijo gorska območja, od nadmorske višine in s tem povezane pokritosti z gozdom, ki ima pomembno vlogo pri preprečevanju erozije, prisotnosti oz. odsotnosti prsti, legi gorskih območij glede na zemljepisno širino ter s tem povezanimi vremenskimi in padavinskimi vzorci."

Jemec Auflič razmišlja malce širše: "Verjetno ni naključje, da so se ljudje nekoč bali visokogorja. Vendar pa je želja po osupljivih razgledih na okoliške gore, doline in jezera vedno 'gnala' ljudi na vrhove slovenskega visokogorja. Zato preko razgibanih vrhov, strmih skalnih

*Erozija zemlje na Studorskem prelazu
Foto Aleš Zdešar*

*Skalni podor z Berebice
Foto Janez Bizjak*

Poškodbe poti ob Triglavski Bistrici Foto Katja Gregorič

Podor pod Toscem, ki je zasul planinsko pot. Foto Aleš Zdešar

Posledice vodnih ujm v dolini Settimana v Karnijskih Alpah
Foto Irena Mušič Habjan

sten in globokih sotesk potekajo številne planinske poti, ki so zaradi vseh omenjenih naravnih procesov seveda tudi poškodovane. Dnevno se v visokogorju pojavljajo skalni podori, tako v velikosti od majhnih kamnov do večjih odlomov skal. Njihov nastanek je močno povezan z nihanjem temperature, najpogostejše med dnevom in nočjo, najbolj izrazita nihanja pa so značilna za jesensko-zimske in zimsko-pomladne mesece. Prisotnost vode in/ali vlage v razpokah matične kamnine vpliva povečanje tlaka znotraj razpoke. Ponavljajoči se cikli dviganja in spuščanja temperature tako poslabšujejo matično kamnino, kar na koncu rezultira v padanje kamenja in nastanek skalnih podorov. Tudi potresi so med pogostimi sprožiteli sklanih podorov. Zadnja dva večja potresa v letu 1998 ($M_w = 5.6$) in 2004 ($M_w = 5.2$) sta imela epicenter ravno v Posočju. V obeh potresih se je skupno sprožilo več kot 80 skalnih podorov različnih dimenzij.

Planinske poti so ogrožene tudi zaradi različnih hudo-urniških in erozijskih procesov, npr. nanašanja gruča in drugega sedimenta na poti, drobirskih tokov ter različnih oblik vseh masnih tokov, ki se 'aktivirajo' ob zadostni količini padavin. Prav tako ti procesi lahko spodjedajo brežine samih poti. Tudi vremenski pojavi, kot so snegolomi, žledolomi in vetroolomi, negativno vplivajo na stanje oz. prehodnost planinskih poti. Plazovina s seboj prinaša tudi ogromne količine lesa, debel dreves ter kamenja različnih dimenzij. V vetrolomih in žledolomih izruvana drevesa predstavljajo fizično oviro za gibanje pohodnikov, pri poškodovanih drevesih pa je večja nevarnost padanja vej," pravi Jemec Auflič.

Občutljivost gorskega terena na poškodbe

Na vprašanje, katera gorska območja z vidika geologije so občutljivejša na poškodbe in na poti, Zdešar pravi, da ni enoznačnega odgovora, ker gre za prepletajoče se dejavnike (vrsta kamnin, tektonska zgradba območja, reliefna izoblikovanost). "Pa tudi zato, ker so gorstva večinoma zgrajena iz različnih vrst kamnin. In ne samo da se v enem gorstvu prepletajo magmatske, sedimentne in metamorfne kamnine, ampak tudi različne vrste le-teh. Včasih ima ena sama gora znotraj gorstva vse osnovne tipe kamnin. Everest je najbolj očiten primer navedenega prepletanja. V spodnjem delu je grajen iz granita, v osrednjem, najbolj obsežnem delu iz različnih metamorfnih kamnin in na vrhu iz sedimentnih (apnenec s fosili, starimi 400 milijonov let).

V splošnem in zelo na grobo bi lahko dejali, da so magmatske kamnine (npr. granit) bolj odporne proti preperevanju kot sedimentne in metamorfne. Predvsem zaradi dejstva, da so magmatske kamnine zgrajene neposredno iz različnih vrst magme, medtem ko so sedimentne kamnine (peščenjak, konglomerat, apnenec, dolomit, laporovec) praviloma produkt strjevanja že erodiranih, prenesenih, odloženih ali izluženih kamnin in mineralov; metamorfne kamnine pa so produkt sprememb obstoječih bodisi magmatskih

Podor v dolini Tolminke Foto Aleš Zdešar

ali sedimentnih kamnin, ki so bile ponovno podvržene visokim temperaturam in pritiskom. Praviloma so spremenjene strukture mineralov v metamorfnih kamninah manj odporne proti preperevanju, ni pa to vedno nujno (npr. marmor).

Z vidika vrste kamnin so praviloma erozijsko najmanj odporna gorstva, ki jih gradijo klastične sedimentne kamnine, kot. npr. peščenjaki (izjema so kremenovi peščenjaki, ki so izjemno odporni), meljevci, glinovci, pa tudi določene manj odporne metamorfne kamnine (gnajsi, skrilavci, glinavci). Apnenci so zaradi svoje sestave najmanj odporni proti kemičnem preperevanju, saj jih topi padavinska voda. Zaradi tega in svoje krhkosti in s tem razpokanosti zaradi procesov dvigovanja apnenčastih gorstev imajo taka gorstva številne kraške pojave (brezna, jame, vrtače) in obsežne zaloge podzemne vode. Tiste vrste dolomitov, ki so nastali sekundarno iz apnencev z zamenjavo mineralne strukture (namesto kalcija je v dolomitih magnezij), so erozijsko izjemno neodporni, krušljivi, drobljivi. V takih gorstvih so obsežna območja nanosov v dnu dolin (npr. Suhi potok v Zadnji Trenti, Kanalska dolina v Italiji). Dolomiti, ki so nastali primarno, kot je to primer v gorovju Dolomiti v sosednji Italiji, imajo popolnoma drugačno mineralno sestavo in so izjemno odporni proti preperevanju. Med izjemno odpornimi kamninami so različni tipi granitov, lepi primeri takih gorstev so npr. v Patagoniji, gore nad Chamonixom, deli Karakoruma, Yosemite).

"Najobčutljivejša območja so tista, ki so zgrajena iz apnenca in dolomita in kjer so se poškodbe v pre-

teklosti že dogajale. Pozorni moramo biti na skalne stene, ki so razpokane in se nahajajo blizu prelomov in prelomnih con, ter na območja z visoko stopnjo erozije," pravi Jemec Auflič.

Kje nadelava poti ni priporočljiva

Zanimalo me je, ali so znana območja, kjer nadelava poti ni priporočljiva? "Z vidika geologije so za namen nadelave poti najmanj priporočljiva območja, ki jih neposredno ogroža erozija, kot so npr. hudourniške struge, prodonosne struge hudourniških gorskih rek, melišča, območja pod previsnimi stenami, območja podornega materiala pod nekdanjimi skalnimi odlomi, ozebniki, ozke soteske, plazljiva pobočja, območja stalnih snežnih plazov. Erozijsko so pogosto problematični tudi osrednji deli številnih prelazov, ki navadno nastanejo kot posledica prelomov, ob katerih na dan pridejo manj odporne kamnine. Le-te erozija lažje in hitreje odnaša od okolice, poti pa so zato na teh mestih erozijsko izredno ogrožene. Primer so npr. Studorski preval, Srenjski preval, Vršič, Mangartsko sedlo," odgovarja Zdešar.

V Alpah so določena območja, kjer je nadelava novih poti omejena ali prepovedana, da bi zaščitili občutljive naravne habitate in preprečili hudourniške in erozijske procese, pravi Jemec Auflič: "Obstajajo območja, kjer nadelava poti ni priporočljiva zaradi nestabilnega terena, nevarnosti snežnih plazov, ekološke občutljivosti ali visokega tveganja za naravne nevarnosti. Pri načrtovanju novih poti je pomembno upoštevati vse te dejavnike."

Ali je smiselno, da poti, ki se pogosto poškodujejo, opuščamo? Takole odgovarja Zdešar: "Ja, to je smiselno in tu pa tam tudi nujno. Problematične so predvsem poti, ki so v večjem delu erozijsko ogrožene. V Julijskih Alpah so taki primeri redki, ne tako redko pa se zgodijo določene manjše prestavitve erozijsko ogroženih poti. Nekaj takih primerov: pot v notranjost soteske Mlinarice – zaradi skalnih podorov se je zadnji del poti ukinil, zgradila se je razgledna ploščad pred vstopom v sotesko; vršni del poti na Razor – zaradi

Nezanesljiva varovala na poteh, ki jih ogrožajo podori

Foto Vladimir Habjan

*Erozija tal
Foto Anžej Bečan*

podora pod vrhom Razorja v letu 2012 oz. 2013 se je prestavila pot; Pot Triglavске Bistrice v Vratih – del poti pod Kredu se je uknil zaradi poplav v letu 2012." Opuščanje poti, ki se pogosto poškodujejo, je smiselna odločitev, če so te poti postale nevarne za obiskovalce, negativno vplivajo na okolje ali zahtevajo preveč vzdrževanja, pravi Jemec Aučič: "Pomembno je, da se pri tej odločitvi upoštevajo različni dejavniki, vključno z varnostjo, okoljskimi vidiki, potrebami obiskovalcev in finančnimi omejitvami. V zadnjih letih je bilo veliko narejenega za izboljšanje varnosti, vključno z boljšo označitvijo nevarnih območij, izobraževanjem planincev in namestitvijo varovalne opreme na bolj izpostavljenih poteh. Splošno gledano so slovenske gore varne za obisk, če se pohodniki ustrezno pripravijo, upoštevajo vremenske razmere in se držijo označenih poti. Kot povsod v gorah pa sta pomembna previdnost in spoštovanje narave ter lastnih zmožnosti. Vsekakor je smiselno razmišljati, predvsem na zavarovanih območjih narave, o opustitvi obstoječih poti in ne o dodelavi novih."

Značilnosti slovenskih gora in Karnijskih Alp

O karakteristikah slovenskih gora in bližnjih Karnijskih Alp Zdešar pravi takole: "Slovenske gore so z izjemo Pohorja v celoti grajene iz sedimentnih kamnin, večinoma iz apnenca in dolomita. V manjšem delu so prisotni laporji, peščenjaki, konglomerati, tufi. To sicer ni velika posebnost za območje Alp, saj so iz podobnih kamnin tudi npr. Dolomiti, Karnijske Alpe, Dachstein, Gesause, Berchtesgaden, Kalkalpen idr. Slovenske gore v splošnem niso nevarnejše od drugih gorskih območij. Prednost naših gora je v njihovi relativno nizki nadmorski višini, zaradi katerih ni ledenikov, serakov in s tem povezanih nevarnosti. So pa naše gore zaradi reliefne izoblikovanosti pogosto strme, kar je v kombinaciji s pretrtimi, razpokanimi plastovitimi apnenci in dolomiti pogoj za padajoče kamenje, manjše podore, erozijo, zdrse.

Karnijske Alpe so eno izmed geološko najbolj pestrih in zanimivih gorovij na celotnem območju Alp. Se-

stavljajo jih v večini sedimentne kamnine, nastale v razponu več kot 400 milijonov let. Ležijo v neposredni bližini t. i. Periadriatskega šiva, torej stika med Afriško in Evropsko tektonsko ploščo, ob kateri so se dogajali največji pritiski (posledica so tudi številni potresi), zato so Karnijske Alpe tektonsko izjemno prettrte, razpokane, obenem pa relativno visoke, strme, kar je krasen predpogoj za skalne podore, zdrse, plazove."

Slovenske gore (Julijske Alpe, Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke) pripadajo t. i. Južnim Alpam, kamor se uvrščajo tudi Karnijske Alpe, pravi Jemec Aučič: "Slovenske gore se ponajbolj bogato in raznoliko geološko zgradbo, ki je posledica kompleksnih tektonskih procesov, ki so se odvijali skozi milijone let. Julijske Alpe so pretežno sestavljene iz apnenca in dolomita, kar je značilno za kraške pokrajine. Zaradi apnenčaste sestave je v Julijskih Alpah močno razvito kraško površje s številnimi jamami in visokogorskimi kraškimi polji. Podobno kot Julijske Alpe so tudi Kamniško-Savinjske Alpe pretežno sestavljene iz apnenca in dolomita. Na nekaterih območjih so prisotne tudi klastične kamnine, kot so peščenjak, konglomerat in glinovec, ki so nastale iz sedimentov v preteklih geoloških obdobjih. Karavanke so sestavljene iz najbolj raznoliškega geološkega materiala, vključno z apnencem, dolomitom, peščenjakom in metamorfnimi kamnin, ki so nastajali v najstarejših geoloških obdobjih, to je pred več kot 500 milijoni let. Tudi Karnijske Alpe pripadajo Južnim Alpam. Geološko gledano so Karnijske Alpe še najbolj podobne Karavankam in je med obema verigama gorstev veliko podobnosti.

Nekatera območja so še posebej občutljiva zaradi geološke sestave ali specifičnih vremenskih razmer. Na primer severna stena Triglava in druge visokogorske stene so izpostavljene pogostim podorom. Tudi Karnijske Alpe, ki jih omenjate, so znane po svoji geološki nestabilnosti, kar povzroča več skalnih podorov v primerjavi s slovenskimi gorami, kjer je ta pojav sicer prisoten, a ne tako izrazit. Razlika pa je v glavnem v tem, da so Karnijske Alpe tektonsko mnogo bolj dvignjene od Karavank in imamo zato vpogled v globlje in starejše plasti, ki so ponekod mnogo bolj poškodovane in preperle ter bolj dovzetne za nastanek podorov."

Aktivnosti Planinske zveze in planinskih društev v zvezi s potmi

Na Planinski zvezi se s planinskimi potmi ukvarja komisija za planinske poti. Področje je sicer urejeno delegatsko, v meddruštvenih odborih delujejo odbori za planinske poti, prav tako so v planinskih društvih markacijski odseki. Tudi načelnik komisije za planinske poti **Uroš Zagoričnik** se zaveda vedno večjih obremenitev poti in tudi markacistov: "Vremenske ujme ne prizanašajo in glede na napovedi meteorologov lahko podobne dogodke pričakujemo tudi v prihodnosti, saj trendi kažejo na pogostejše vremenske težave kot v preteklosti. Poleg tega se povečuje število obiskovalcev v gore, kar samo po sebi pomeni dodatne obremenitve poti. Krovni zakon, ki smo mu

podrejeni, je Zakon o planinskih poteh, ki pa žal ali na srečo markacistov določa oziroma govori le o planinskih poteh in ne o neoznačenih planinskih poteh, lovskih stezah in podobno. Torej markacisti v okviru PZS skrbimo le za označene in registrirane planinske poti. Veseli smo, da imamo zakon, smo ena redkih komisij, ki ga ima. Napisan je bil precej na široko, po drugi pa zelo ozko. Stvari se razvijajo, zato že tečejo prvi pogovori o predlogih sprememb, idej je veliko."

V okviru komisije delujejo trije odbori: odbor za usposabljanje, ki skrbi za izobraževanje novih markacistov in obnovitvena usposabljanja, odbor za dokumentacijo in kataster, ki skrbi za ažurnost celotnega katastra planinskih poti (to je urejanjem dokumentacije za odpiranje novih poti in zapiranje obstoječih poti) v sodelovanju s strokovnim sodelavcem PZS, ter odbor za tehnična vprašanja, ta ima tehnično skupino, ki skrbi za najzahtevnejša dela na poteh."

Zanima me, kako poteka obveščanje o stanju poti, kdo jih lahko zapre in postopek v zvezi s tem: "Podatke s terena pridobivamo od skrbnika planinske poti oziroma od samih uporabnikov, to je planincev. Planinska društva, ki so skrbniki planinskih poti, imajo svoje odseke za planinske poti, ki so dolžni svoje poti pregledovati in vzdrževati, prav tako pa tudi odreagirati na opozorila planincev, če je posamezna pot nevarna. Če se pokaže, da je poškodba tako velika in nevarna, da je ni moč takoj odpraviti oziroma sanirati, se pot zapre do ureditve oziroma odprave nevarnosti. Zaprtje poti je vidno v aplikaciji maPZS in je objavljeno na spletni strani PZS. Prav tako naj bi bila označena na terenu z obvestilno tablo o zaprtju poti. Če društvo ne odreagira, imamo na Planinski zvezi možnost pot zapreti. Na ta način je že več poti prišlo pod skrbništvo zveze. Skratka, uporabnikom planinskih poti ponujamo uporabno maPZS, ker so podatki o poteh ažurirani, uporabniku pa omogoča samo lokacijo na terenu in obenem prijavo morebitne poškodbe na poti."

Kaj torej lahko naredimo, če na terenu pridemo na poškodovano planinsko pot? Možnosti, ki jih omenja Zagoričnik, je več. Če imamo dostop do spleta, je najlažje, če stanje poslikamo, fotografijo pa takoj posredujemo skrbniku s pomočjo aplikacije maPZS, ki si jo moramo seveda že predhodno naložiti. Za to je potrebnih le nekaj klikov. Tudi če na lokaciji ni signala, si bo maPZS zapomnil sporočilo in ga posredoval na PZS takoj, ko bo spet povezan. O poškodbi pa lahko obvestimo tudi lokalno planinsko društvo ali pa pišemo na naslov poti@pzs.si ali poskodbe.poti@pzs.si.

Kot pravi Zagoričnik, poskušajo poškodovane poti čim prej sanirati. "Na primer po podoru na Peci pred dvema tednoma (pogovor je bil opravljen 9. 5., op. a.) je društvo takoj odreagiralo in je stekla sanacija. Težave so tam, kjer je geološki problem. Na primer prečna pot s Češke koče na Ledine. Tam vsako leto kline potrga in smo v fazi, ko geologi iščejo nove možnosti prehoda. Lahko pride tudi do situacije, ko poti ni več mogoče varno obnoviti."

maPZS je spletna aplikacija, namenjena tistim, ki se odpravljajo v naravo. Pomaga nam izbrati cilj, najti primerno zahtevno in dolgo pot, obvesti nas o dolžini in potrebnem času za pot, na razpolago pa so tudi vse informacije o planinskih kočah. Pomembno je, da so podatki ažurni. Če je kaka pot danes zaprta zaradi padlega drevesa, bo to že naslednje jutro označeno v maPZS. maPZS ne boste našli v spletnih trgovinah za Androide ali Iose. Na telefonu ali pa na računalniku v brskalniki vpišite maPZS in odprite spletno stran mapzs.pzs.si. Potem pa sledite navodilom in na namizje boste dobili gumbek, ki se bo v prihodnje obnašal kot vsaka druga aplikacija.

Andrej Stritar, urednik kartografije PZS

maPZS

Nove table

Foto Matej Ogorevc

Torej obstaja tudi možnost, da je pot dolgo zaprta oziroma celo dokončno? "Ja, je možno. Tak primer imamo s potjo k Savici, kjer je siva cona. Poleg označene poti je nastala turistična pot. Načeloma stremimo k temu, da se poti ne bi zapirale, takšna je tudi Strategija razvoja in vzdrževanja planinskih poti za naslednja leta. Se pa poskuša vzdrževati čim več obstoječih poti. Do starejših poti imamo spoštovanje, da se je pot k Savici zaprla, je za nas boleča stvar. Uvedli pa bomo še dodatno milejšo zaporo, delno zaprto planinsko pot, tj. pot z opozorilom, kar nam sedaj omogoča PlanGIS.¹ Veliko trenutno zaprtih poti je namreč v resnici prehodnih, imajo pa del, ki je neurejen, pa ne neprehoden – takšne poti bodo dobile oznako z opozorilom. Le imenovanje še ni dorečeno, bo pa kmalu. S to potezo bi želeli poudariti oziroma opolnomočiti termin 'zaprta pp.'"

Kaj pomeni "siva cona", me je zanimalo: "To so območja, kjer ni dovolj markacistov, ali je njihovo število (pre)majhno ali pa so neaktivni in jim priskočimo na pomoč. Upam, da ideja zaživi, saj računamo, da bo ta skupina uredila kar nekaj poti neaktivnih

¹ Planinski geografski informacijski sistem.

društev. Siva cona je npr. Bled, ki je turistično eno bolj obleganih območij, pa tudi Bohinj. Zato bi radi letos izvedli dan markacistov v okolici Bohinja, ker tam poti niso najboljše označene. Starih markacij je precej, območje pa je med bolj obiskanimi, tudi tujcev je veliko. Na dan markacistov na terenu delamo. Zaradi sivih con smo letos uvedli novo rešitev, to so intervencijske skupine. Te so zadolžene, da rešujejo poti na sivih conah. To pomeni, da markacisti z raznih krajev Slovenije pridejo na kritično območje in urejajo poti. Siva cona je tudi visokogorje, to pa zato, ker tam večina dela opravi tehnična skupina, društva so žal na tem področju večinoma neodzivna.

Planinci lahko svoja opazanja o kakršni koli poškodbi poti ali njihovi neustrezni urejenosti (slabe markacije, zaraščenost ipd.) sporočite na elektronski naslov poskodbe.poti@pzs.si. Navedite še, na kateri poti ste opazili poškodbe ali pomanjkljivosti, in jih na kratko opišete. Če je mogoče, opisu dodajte fotografijo poškodovane poti.

Tehnična skupina so visoko strokovno izobraženi in tudi tehnično usposobljeni markacisti, ki delujejo v visokogorju, kjer počnejo prav vse, tudi kakšne zahtevnejše obdelave lesa, usposobljeni pa so tudi za vodenje akcij, koordinacijo s piloti, naročilo materiala, ogleda idr. Deluje v okviru odbora za tehnična vprašanja. Oni poskrbijo, da so zadeve na koncu narejene po standardih. Pred leti je tehnična skupina uredila le jeklenice, stope in kline, niso pa markirali. Po novem v tehnično skupino vključujemo markacistične društve. Tako tehnična skupina akcije ne zaključuje, dokler ni vse markirano."

Lani po katastrofalnih poplavih so takoj zaprli vse poti na prizadetih območjih, pove Zagoričnik. "S terena smo hitro dobili podatke, ki so zakrožili. V prvi fazi smo predvsem pomagali ljudem, ki so pomoč potrebovali, poti so bile v drugem planu. Vsi markacisti smo se torej lotili pomoči. Sam sem iz Savinjske doline in sem pomagal tam. Šele za tem so se poti druga za drugo odpirale."

*V akciji po
vetrolomu; pot
Ribčev Laz-Rjava
skala
Foto Ljubo Pišek*

Po besedah Zagoričnika je bil v preteklosti največji problem financiranje vzdrževanja planinskih poti, saj so markacisti za popravila dejansko koristili svoje orodje, včasih so delali tudi brez povračila potnih stroškov. Posledično je to pripeljalo do stanja, kakršnega imamo – torej veliko zaprtih poti. S podpisom pogodbe z ministrstvom za gospodarstvo v lanskem letu so se zadeve obrnile na bolje in računajo, da se bo stanje na planinskih poteh v prihodnje še izboljšalo. "Lani je Planinska zveza z ministrstvom podpisala pogodbo za sofinanciranje urejanja planinskih poti v višini 400.000 evrov letno, in sicer za dve leti. Zdaj smo že v drugem obdobju. Na ta način smo omogočili delovanje intervencijskih skupin. Po drugi strani se je s sredstvi države povečal obisk tečajev za markaciste. Prej je namreč moralo planinsko društvo samo plačati tečaj, zdaj pa je obisk porastel, zapolnjene imamo tudi dodatne termine, ob tem se tudi pomlajujemo, priključujejo se tudi ženske in tako postajamo bolj mešana družina ... Markacisti so razporejeni v več stopenj, A markacist je zadolžen za čiščenje poti, obnovo markacij in risanje, B za nadelave poti, C pa je najvišji nivo, ti delajo praktično vse. Najbolj sem ponosen, da nam je uspelo v mladinski tabor v Bavšici vpeljati temo o planinskih poteh, s čimer dobivajo osnovna znanja. Do 16. leta sicer ne morejo postati markacisti, lahko pa dobijo ustrezna znanja. In značko."

V tem trenutku pride na enega markacista 10 kilometrov poti, to je povprečje. To pomeni, da je en markacist zadolžen za to, da opravi ogled 10 kilometrov poti. Tudi sredstva se delijo na podlagi tega, torej kilometrov. Vendar kot pravi Zagoričnik, so razlike pri vzdrževanju poti na Pohorju ali na Primorskem. In tudi ni nujno, da je visokogorska pot najbolj upravičena za najvišjo subvencijo, kajti tudi čiščenje poti je zahtevno – na Primorskem namreč čistijo trnovje celo leto, pa tudi po gozdovih ni malo dela z vzdrževanjem poti. Kako pa je v primeru, če (poškodovana) pot poteka po zasebnem zemljišču? "Mi omogočimo prehod, obvoz, ne moremo pa drevja podirati. Vedno delamo

Markiranje v Robanovem kotu Foto Bojan Rotovnik

Prevoz lesa Foto Jurij Videc

v soglasju z lastnikom. Kmetje imajo pri čiščenju terena ogromno takega dela in ne uspe jim vedno vsega počistiti. Po drugi strani pa se zadnja leta soočamo z veliko prestavitvami poti zaradi novih lastnikov. Ljudje, ki so dolga leta živeli po planinah, so bili navajeni, da čez dvorišče hodijo planinci, včasih so jim še postregli, dali so jim žig, potem pa pride nov lastnik, ki je iz mesta in tega ne želi več, hoče imeti mir. V takih primerih delamo nove poti ali obvoze." Zanima me, ali se akcijam markacistov kdaj pridružijo tudi drugi, ki niso markacisti? Takole pripoveduje Zagoričnik: "PZS skrbi 'le' za planinske poti v okviru PZS s svojo mrežo markacistov, ki se ji občasno (v izrednih razmerah) pridružijo tudi posamezni planinci, vodniki, gorski reševalci – vse v domeni z organizatorjem akcije v okviru odseka, društva ali MDO-ja.

PlanGIS je naša zakladnica podatkov o vsem, kar je na terenu pomembno za planince. Leta 2022 smo pripravili modul za markaciste, s katerim jim bistveno olajšamo vodenje evidenc o vzdrževalnih delih na poteh. V PlanGIS se vnese podatek o zaprti poti, nato se ta podatek naslednji dan objavi na vseh potrebnih mestih. Vsako pot ali točko v maPZS je možno nasloviti od zunaj, kar pomeni, da lahko kdor koli na svoji spletni strani piše o kaki poti in doda povezavo na njen prikaz v maPZS ali pa zemljevid vgradi v svojo stran. V izdelavi so nalepke s kodami QR za vse koče in druge točke v prostoru. Obiskovalec jo bo lahko poslikal in na telefonu takoj dobil informacije o koči ali točki in o vseh poteh okoli nje. Podobno lahko kode QR uporabljajo lokalna planinska društva ali turistične organizacije na informacijskih tablah v svojih krajih.

Andrej Stritar, urednik kartografije PZS

Pogosto se nam priključijo tudi dekleta, žene, posebej na večjih akcijah. Lani na Grohatu, ko smo izvajali na delavo na Durce, se je vključila skoraj cela Koroška, od planincev do gorskih reševalcev. Težava pri tem je, da smo markacisti zavarovani, ostali pa ne."

Posebnih navodil za planince na planinskih poteh ni, je pa veliko označb, tabel, smerokazov. "Vedno se sprašujemo, kaj ljudem narediti, da bi znali hoditi po poteh. Osnovno navodilo za pohodnike je, da se včlanijo v lokalno planinsko društvo in tam začnejo nabirati izkušnje. Problem so turisti, to so ljudje, ki niso opremljeni kot planinci. Zato smo smerne table letos preuredili, jih naredili bolj vidne. Trikotnike bomo pobarvali z rumeno barvo, da so bolj vidni. Zelo zahtevna pot je označena s črnim klicajem, kar je znak za nevarnost. Na novih tablah, ki jih uvajamo, so še dodatne oznake za tujce, kjer so kode QR s številkami, po katerih je znana lokacija. To je velika novost, ki bo, upam, izboljšala tudi varnost v gorah."

Neoznačene (lovske, pastirske) steze

Kako je z vzdrževanjem in sanacijo planinskih poti, smo torej izvedeli. Kot je povedal Zagoričnik, občasno markacisti, člani planinskih društev pomagajo tudi pri obnovi poti v okviru občin ali turističnih centrov. Kako pa je z ostalimi poškodbami gorskega sveta, z gozdnimi cestami, lovskimi, pastirskimi stezami? Dostopi do izhodišč niso v domeni PZS-ja.

Zahtevna dela pri urejanju poti
Foto
Marko Artič

*Postavitev
tramičkov
Foto Štefka
Šebalj Mikše*

Kot je znano, je večina cest v domeni občin oziroma gozdnih gospodarstev. Za lovske steze skrbijo lovci, za pastirske, kolikor jih sploh še je, pa pašne skupnosti. Vseh odgovorov v tej smeri nam ni uspelo pridobiti, nekaj pa le.

Kot je povedal **Boris Meško**, tajnik lovskega društva Jezersko, lovci lovske steze vzdržujejo, saj te po Zakonu o divjadi in lovstvu (ZDLov-1) spadajo med

Dela na poteh na Tinjanu Foto Aldo Zubin

lovske objekte in se vzdržujejo v skladu z Lovskim upravljavskim načrtom (LUN) in so nujno potrebne za izvajanje nalog, ki jih lovska družina kot upravljelec in koncesionar lovišča izvaja v lovišču. Lovci na svojem območju lovske steze, ki jih poškodujejo vremenske ujme, obnavljajo, če pa na svojih obhodih

Posodobljene table na planinskih poteh

Za označevanje planinskih poti uporabljamo planinci Knafelčeve markacije in različne vrste tabel. V letošnjem letu poskusno uvajamo posodobljeno obliko tabel, pri čemer pa seveda še vedno ohranjamo tradicionalne elemente, ki jih je v tridesetih letih prejšnjega stoletja uveljavilo Slovensko planinsko društvo (SPD).

SPD je že takoj po ustanovitvi leta 1893 začelo z markiranjem planinskih poti s črtami različnih barv. Prelomnico v označevanju poti pa pomeni tečaj za markiranje, ki ga je konec leta 1921 organiziralo SPD, vodil pa ga je znameniti planinec in kartograf Alojz Knafelc (1859–1937). Za oznako je bila izbrana bela pika, obdana z rdečim kolo-barjem, table pa naj bi bile rdeče z belimi napisi in smer-nimi puščicami. Knafelc je nato pripravil enotna navodila za markiranje poti, ki so bila prvič objavljena leta 1922 v *Planinskem vestniku* in leta 1924 tudi v samostojni publikaciji. Spomladi 1922 se je začela akcija označevanja vseh planinskih poti z novo markacijo in smernimi tablami.

Knafelčevo markacijo v prvotni obliki uporabljamo še danes, smerne table pa so se sčasoma posodobile z dodatnimi vsebinami in novimi materiali, pri čemer je ohranjena osnovna podoba rdeče barve in belega besedila.

Zadnja pomembna posodobitev je bila izvedena po kongresu evropskih markacistov v Parmi, ko smo prevzeli nekatere dobre prakse tujih markacistov, kot npr. stojno višino table. Tedaj smo se tudi odločili, da naj tabla usmerja le v eni smeri, ki je izražena z obliko table (oblika puščice). Takšna usmerjevalna tabla je predpisana tudi v Zakonu o planinskih poteh (2007).

Razvoj novih tehnologij pa nam ponuja dodatne možnosti informiranja planincev na podlagi usmerjevalnih

tabel, zato je čas za njihovo posodobitev oziroma dopolnitev, pri čemer ohranjamo tradicionalno rdeče-belo podobo.

Komisija za planinske pote z letošnjim letom začenja z nameščanjem naslednjih vrst posodobljenih oz. novih tabel:

- posodobljenih usmerjevalnih tabel
- tabel z žigom
- lokacijskih tablic

Usmerjevalne table bodo odslej vsebovale naslednje elemente:

- smer poti
- cilj
- čas hoje
- logotip tehnične zahtevnosti poti
- logotipe veznih poti
- logotip morebitnega sponzorja
- ime skrbnika poti

Lahke poti niso označene z logotipom za zahtevnost, zahtevne poti so označene s črno obrobljenim rumenim trikotnikom, zelo zahtevne poti pa s črno obrobljenim rumenim trikotnikom s klicajem.

Z uvajanjem logotipov veznih poti želimo doseči dvoje:

- olajšati orientacijo planincu, ki hodi po vezni poti,
- na križiščih ne bo treba več nameščati dodatnih tablic z logotipi poti oziroma risati logotipe poti na drevje.

Lokacijske tablice bodo vsebovale naslednje elemente:

- kodo QR
- nadmorsko višino stojšča
- morebitno ledinsko ime
- logotip PZS

opazijo poškodovano planinsko pot, obvestijo tudi upravljavca planinskih poti. "Vsaka lovska družina skrbi za lovske steze v svojem lovišču, ki ga na podlagi koncesijske pogodbe upravlja. Lovske družine vodijo seznam poti, za katere skrbijo. Lovske steze nimajo enakega statusa kakor planinske poti, kajti niso namenjene širši javnosti. V primeru poškodb se interno obveščajo člani lovske družine, ki to stezo upravlja in vzdržuje, nato se pripravi načrt sanacije ter se poškodbe sanira. Za vzdrževanje stez se namenijo delovne ure članov v sklopu načrta vzdrževanja teh stez, dela pa izvajajo člani lovske družine, ki upravlja lovišče, kjer se nahaja ta steza. Poškodb je zadnja leta več kakor pred leti, predvsem zaradi padlega drevja ob ujmah in zemeljskih plazov, usadov ali udorov."

Prihodnost

Kaj nas čaka v prihodnosti? Kakšni so trendi? Kakšne bodo aktivnosti na planinskih poteh? Na vprašanje, ali je možno predvideti, da bo podobnih ujm vedno več ali ne, Hladnik Zakotnik odgovarja: "Težko z gotovostjo trdimo, da bo podobnih ujm vse več, dejstvo pa je, da bodo v vse toplejšem podnebju te ujme lahko bolj silovite in bodo povzročale večjo gmotno škodo."

Moramo pa se vseeno zavedati, da je bilo lansko leto izjemno tudi padavinsko, namočeni zimi in pomladi je sledilo še z ujmami namočeno poletje. Če bi bili zima in pomlad bolj suhi, bi se gotovo sprožilo manj plazov in bi bilo škode manj ali vsaj na manjšem območju Slovenije."

Zagoričnik je povedal, da jih do konca mandata čaka še veliko dela: "Letos bomo spravili v življenje intervencijske skupine, s pomočjo katerih bomo poskusili urediti čim več poškodovanih poti na račun lanskih poplav in vetrolomov. Akcije v visokogorju potekajo po načrtih, seveda pa je vse odvisno od vremena. Trudimo se tudi, da se potrdijo standardi in normativi, da bi bilo stanje na poteh bolj primerljivo."

Na lanskem zboru markacistov je bila potrjena Strategija razvoja in vzdrževanja planinskih poti za naslednja leta. Kaj je njen glavni namen? "V bistvu gre za pogled v prihodnost, o čemer smo razpravljali celo leto. Je naš pogled na to, kaj naj bi se v naslednjih letih na poteh dogajalo. Na primer sklenili smo, da v visokogorju ne bomo odpirali novih poti, pač pa bomo raje uredili stare. Spreminja se tudi način dela, kajti na določenih predelih se bo delalo z lažjimi in manjšimi bagerji." ●

- številko za klic v sili
- identifikacijsko številko table (načrtovan element)

Lokacijske tablice bodo nameščene na drogu pod usmerjevalnimi tablami. S pomočjo s telefonom odčitane kode QR uporabnik v aplikaciji maPZS najde svoj položaj na karti in lahko pogleda dodatne informacije o lokaciji stojišča (koordinate stojišča, podatke o poteh, ki se tam stikajo ...). V primeru klica v sili naj bi sporočena identifikacijska številka table omogočila operaterju Službe za zaščito in reševanje točno določitev lokacije klicatelja.

Table z žigom bodo nameščene na kontrolnih točkah obhodnic in na kočah ter bodo vsebovale naslednje elemente:

- žig
- logotip PZS
- številko za klic v sili
- identifikacijsko številko table
- kodo QR
- nadmorsko višino table
- ime koč oz. kontrolne točke obhodnice
- ime skrbnika

Na podlagi kode QR uporabnik v aplikaciji maPZS določi svoj položaj na karti in omogoči dostop do povezanih informacij. V primeru klica v sili sporočena identifikacijska številka table omogoča operaterju Službe za zaščito in reševanje točno določitev lokacije klicatelja. Ker bodo table z žigom na prostem (npr. na steni koč), bodo žigi vselej dosegljivi. Osnovni cilj navedenih posodobitev je boljša informiranost planincev, s čimer želimo povečati varnost planinarjenja. S prikazom logotipov veznih poti na usmerjevalnih tablah pa želimo odpraviti preobilje oznak na križiščih. ●

Jože Rovar

Usmerjevalna tabla

Lokacijska tablica

Tabla z žigom

Hidrološki ekstremi bodo vse pogostejši

Upliv ekstremnih vremenskih dogodkov na vode v alpskih dolinah

Poplave v Trenti
Foto Aleš Zdešar

Naše površje se zaradi procesov v naravi stalno spreminja, ekstremni vremenski dogodki pa na manjših območjih te spremembe še pospešijo. To so naravni procesi, ki pa jih človek doživlja kot nekaj izjemnega. Zaradi kratkosti naših življenj v primerjavi s ciklom sprememb v naravi smo ozavestili naravno okolje kot trajno in nespremenljivo.

Hudourniške poplave v zadnjih dveh desetletjih, zlasti pa avgustovske poplave leta 2023, so celotno slovensko družbo opomnile, kako hitro se lahko na manjših območjih spremenijo razmere v naravi ob ekstremnem vremenskem dogodku. Alpski svet pa je zaradi svoje lege in naravnih geografskih danosti eden tistih, ki je za takšne naravne procese najbolj dovzeten. Klimatološke študije in tudi dogodki zadnjih let nedvomno kažejo na to, da bodo takšni pojavi v prihodnjih desetletjih pogostejši, kot so bili v času prejšnjih generacij. Današnja družba in družba naših zanamcev se bo morala prilagoditi novim razmeram.

Od pomanjkanja do preobilice vode v rekah

Slovenija sodi med bolj vodnate države v Evropi. Območje naše države je tudi bolj podvrženo vplivom klimatskih sprememb, tako v obliki daljših sušnih obdobij kot tudi ekstremnih padavinskih razmer. Ker smo povirna dežela, lahko količine vode v naših rekah močno nihajo iz ene skrajnosti v drugo, od pomanjkanja vode v strugah do škodljivega delovanja vode ob poplavih.

Zadnji dve leti sta nam pokazali, kakšna bodo v prihodnjih desetletjih naša poletja in naše zime. Tudi študije vplivov klimatskih sprememb na vodni krog v Sloveniji, ki smo jih na ARSO objavili pred nekaj leti, govorijo o pogostejši izmenjavi dveh hidroloških

ekstremov: dolgotrajnih poletnih sušah na eni strani in ekstremnih padavinskih dogodkih v kratkem času in posledično poplavih na drugi strani. Zaradi spremenjenih odtočnih in padavinskih razmer naj bi se zmanjšala tudi skupna količina vode v slovenskih rekah, med katerimi bo ta pojav najbolj izrazil v povirnih delih alpskih rek.

Alpske doline, njihove reke in potoki bodo kot kaže v prihodnje deležni daljših obdobij z manjšimi količinami vode v strugah, kot so jih bili pred desetletji. Ta pojav bo najbolj zaznaven v topli polovici leta. Glavni vzrok za to je vse tanjša debelina snežne odeje, ki bo vedno bolj omejena na najvišje predele naših gora. Zaradi višjih zimskih temperatur v prihodnjih letih bodo padavine na pretežnih delih porečij slovenskih alpskih rek večinoma v obliki dežja, snežne padavine pa bodo v glavnem omejene le na višje predele porečij, ki so po površini manjši, z njih pa se v reke steka manjši delež vode. To pomeni več vode v rekah v hladni polovici leta, in ta bo odtekla hitreje. Ob vročinskih valovih v topli polovici leta pa bo lahko vode v rekah hitro primanjkovalo, saj bo zaloga vode v snežnici, ki se sprošča počasneje v pomlad in začetek poletja, vse manjša.

Letošnja mila zima je že bila takšen primer "zime prihodnosti". V pomlad smo tako vstopili s kar bogato zalogo vode v alpskih rekah, kar je dober obet tudi v

¹ Agencija Republike Slovenije za okolje.

Mojca Volkar
Trobevšek

*"Bila sem gor,
čisto sama sem
prišla, in ata mi
je rekel, da sem
korajžna punca," je
vpila iz avta skozi
odprto okno.*

Foto Dan Briški

Nevihta

Pogledala je dol, v zamegljen prepad, kjer so se krotovičile težke, od vlage napojene meglice, ki so obetale mokro skalo, drseč korak in mraz. Prežemal jo je občutek pomembnosti, ko je drobno stopala po od številnih nog zdrsanih skalah in si pri vsakem koraku nekoliko pomagala tudi z rokami. Jeklenice ni dosegla, njene ročice so se morale zadovoljiti z mokrim oprijemom skale, kamenčkov in grušča. Kot mačka se je premikala po strmi poti, zdaj levo, zdaj desno, zdaj po sredini, iskala je dober oprijem in gotov korak. Rekli so, da se višje ne da in da je tam gor en star »šporget«, ki ga je en neumoren planinec pritovoril na svojem hrbtu, da bi si skuhal kosilo, ko doseže vrh. Kako čudno. Da bi si kuhal na vrhu najvišjega!

Slutila je, da sta bliže in bliže skrivnostnemu vrhu, na katerem bo vsega truda konec. Tam bo dobila tako obljubljano čokolado, smela bo piti iz atove usnjene čutare, ki jo je nekoliko spominjala na prazen živalski želodec, ki ga je opazila, ko so pri starem očetu imeli koline. Čutara je bila rjava in mehka, napolnjena s čudovito sladkim grozdnim sokom. Iz prav tistega drobnega črnega grozdja, ki je zorelo na kmetiji. Vedno je zadišalo po sladkem, ko je ata odprl čutaro, vedno je dal najprej piti njej. Začuda nikoli ni zmanjkalo tekočine, čeprav je tudi on večkrat naredil dolg požirek cukrastega soka, ki jo je bolj spominjal na domača polja in gozdove kot na visoke gore.

Mama ji je obljubila torto, takšno sladoledno, kot jo je videla v reklami, ko so prelepi otroci, srečni in brez vseh skrbi, takšni so menda samo po televiziji,

z užitkom tiščali žlice v mehko smetanasto kepo sladoleda, ki je bila okrašena s številnimi nabrizganimi valčki, pod njimi pa se je bohotil lešnikov okus, ki ga je imela najraje. Torta se, prav nenavadno, nikoli ni stopila, čeprav so jo otroci vedno znova napadali med vsakim premorom med risankami ob nedeljah zjutraj – takrat so to reklamo še posebej radi vrteli. Bolj kot vse na svetu si je želela, da bi se torta nekega dne znašla na njihovi jedilni mizi v majhni kuhinji, kjer bi kot glavna zvezda zavzela vso pozornost. Da pa bi torta pripadala samo njej, da bi lahko pristojujo zarila žlico v ledeno sredico in si nabasala usta z mrzlo sladico; tega si niti predstavljati ni mogla. Mama je rekla, da je ta torta draga in da se jo težko dobi, ker jo imajo samo veliki supermarketi, ki jih v njihovem malem kraju ni. Kako naj torej mama v rdeči katrci pritovori sladoled iz bližnjega mesta, ne

da bi se stopil? Morala bi nabasati prtljažnik z ledenimi kockami iz zamrzovalne skrinje, kjer so hranili meso in zelenjavo. Kako vendar bi led zdržal poletno vročino?

Tedaj jo je presvetlila močna svetloba in pozornost je nemudoma preusmerila v okolico in se hipoma zavedala, da pleza po strmi poti in da je povsod okoli nje prepadno. Preverila je, če so okorni gojzarji z rdečimi vezalkami, ki so se lepo zlile z volnenimi rdečimi dokolenkami, še pred njo. Potem je še zagrmelo, tako oddaljeno in bobneče, kot da bi se nekje daleč na severu podirala velika gora. Dolgo je votlo donelo, potem je prenehalo in brž jo je spet presvetlilo. Začutila je atovo tesnobo, ko se je refleksno stisnil bliže k skali in potegnil k sebi še njo. Ni se spraševala, kaj delata tukaj v takšnem vremenu, zaupala je njemu, ki že ve, kako se hodi v hribe. Da bi pretrgala težko tišino, ki jo je napolnjevalo vedno glasnejše in bolj rezko grmenje ter vedno svetlejše mežikanje neba, je ata vprašala, kako daleč je še skrivnostni vrh.

"Daleč, zelo daleč," je odgovoril v maniri Ata Smrka, ki vedno laže o dolžini poti. Tako je vedela, da ni več daleč in da bo kmalu lahko pila. S še večjim zagonom se je lotevala strme, na mestih navpične poti in kmalu se je zravnala na ozkem grebenu, po katerem so menda tisti štirje srčni možje kar jezdili do vrha. Ni ji bilo jasno, kako vendar so sem gor spravili konje. Pa saj konji vendar ne znajo plezati. So jih morda kar nesli, tako kot Martin Krpan? Saj so morali biti močni, če so prvi prišli na skrivnostni vrh. Še to je slišala, da ima vrh tri glave in da je ravno srednja tista, na katero se vzpenjata. Kaj takega! Vrh z glavami! Meglice, ki so zjutraj zgledale nežne kot penice, ki jih speče teta Metka, so se v nekaj urah spremenile v težke, belosive gmote vlage, ki so se zdaj že z vso močjo zaletavale v prepadne stene grebena in grozile, da ju bodo zajele v svoj vodni objem. Čutila je drobno pikanje po obrazu in kmalu opazila, da ji rahlo kaplja od brade. Megla jo je že ovijala v svoj objem.

Če ne bi bila tako vznemirjena, bi bila gotovo utrujena. Za njo je bila dolga pot iz doline, začela sta že včeraj popoldne, prespala v koči, in se navsezgodaj prebudila v čemeran dan. Ni dobro spala, motili so jo zvoki gorske bajte, ki vedno nekaj škripa in ječi, okoli vogalov lesene hiše je zavijal veter, oče se je ves čas premetaval na pogradu in večkrat vstal, da bi motril vreme skozi okno. Oba sta bila vesela, ko je v izbo posijal prvi utrujen jutranji snop. Ni se ji dalo vstati, saj je ravno pred kratkim končno potonila v nemiren sen in bilo ji je lepo. Težko se je ločila od grobe deke, ki ji je ponoči postala prav ljuba. Potem se je spomnila, da je visoko v gorah, da jo od najvišjega loči samo še dobra urica plezanja po skalah, kar je imela najraje.

Oče je pripravljaj nahrbtnik in opazila je rdečo vrv z nekaj srebrnimi vponkami, kakršne je hranil v posebni omari, ki je dišala po pustolovščinah. Prijetno jo je spreletelo, da se bo smela tudi ona dotikati opreme, ki jo je oče skrbno varoval in ni dovolil, da se otroci doma z njo igrajo. Danes je poseben dan

in veliko ji bo dovoljeno. Čeprav je vztrajal, da mora jesti, ji ni pasalo in je komaj stlačila v usta kos kruha z marmelado. Prijazna gospa v jedilnici ji je prinesla lonček bele kave, ki jo je spominjala na šolsko malico. Tam je bila kava nujno zlo, tu je imela svečan okus. Pomislila je na mamo, ki je tudi rada pila kavo, tisto ta pravo, za odrasle. Želela si je, da bi ji mama prinesla zajtrk, pogrešala je njen vonj. Iz misli o mami jo je zdramil pogovor med očetom in prijazno gospo.

"Kaj greste z malo tja gor?"

"Prava kozica je, ko bi jo videli, kako pleza!"

"Napoved je slaba, nevihte. Pohitita, da bosta pred poldnevom nazaj, dopoldne jih menda še ne bo."

Takrat je skozi okno posijal sramežljiv sončni žarek, ki je pregnal dvome, očetu se je zjasnil obraz in gospa je spodbudno pokimala.

"Vreme bo držalo! Mora! Dolgo sva se pripravljala na ta podvig. Pomislite, šele sedem let ima in je že bila na vsaj ducat dvatisočakah. Zmogla bo, brez skrbi ..."

Kot baletka se je oprijemala jeklene ograjice, ki jo je ločevala od prepada, iz katerega je na trenutke ostro zadišalo po rumeni kamenini, katero bo čez mnogo let prepoznala kot krušljivo, po žveplu smrdečo nevarnost, ki preži na plezalce. Neprijetno se je morala izogniti skupini planincev, ki so prihajali naproti z obrazi, na katerih se je zmagoslavje prelivalo s strahom in zaskrbljenostjo. Niso je več ogovarjali tako kot tisti včeraj, ko je skoraj ob vsakem pozdravu dobila tudi kup spodbudnih besed in celo kakšen sladkorček ali kos suhega sadja. Tile so se samo čudno muzali, pogledovali proti nebu in brez besed nadaljevali pot v dolino. Ni bilo časa za besede, kaj šele za prijaznost ali suhe fige. Oni so bili vsaj na boljšem, vračali so se, medtem ko sta onadva šele prihajala tja gor, kjer si šele na pol poti in niti slučajno še nisi na varnem.

Za njo je bila dolga pot iz doline, začela sta že včeraj popoldne, prespala v koči, in se navsezgodaj prebudila v čemeran dan.

Foto Andrej Trošt

*Današnja nevihta
vsekakor ni
bila najhujša
v njegovem
življenju ... Ali pač.
Foto Dan Briški*

Opazila je, da je oče pohitel, nagonsko mu je sledila in še bolj stiskala vozle rdečih vrvi, ki jo je ata skrbno zavezal okoli njenega pasu, drugi konec pa je držal v rokah on. Bilo je točno tako, kot si je predstavljala: vrv je bila obenem groba in mehka, gladka in trdna, rdeča in malo rumena in malo modra, ampak čisto malo. Ko je takole mislila na barve, je nenadoma opazila, da je tudi oče ves barvast. Nad njegovo glavo so se prelivala modra in rdeča, rumena, malo zelenkasta in na splošno svetleča, kot bi imel kronico vsenaokrog. Spominjal jo je na tiste podobe v cerkvi, kjer imajo Marija, Jožef in tudi mali Jezus take kronice. Hecno se ji je zdelo, da je zdaj tudi ata postal kot tisti s podobic. Oče se je obrnil k njej, tik pred vrhom je želel, da ona stopi naprej, takrat pa je tudi sam opazil nenavaden sij okoli njene glave. Z grozo v očeh, ki jo je na vsak način poskušal skriti, jo je pogledal in ji plaho čestital za vrh najvišjega. Bilo je precej več prostora, kot si je zamišljala, in bila je kar malo jezna, ko ji je oče samo stisnil roko, jo na kratko objel in obrnil proti dolini. Ni je krstil s tisto rdečo vrvjo.

Doma je slišala, kako se z mamo pogovarjata, da jih bo na vrhu najvišjega dobila po riti, ampak ob tem sta se zabavala in zglede ni šlo zares. Zakaj ata tišči dol? Saj tukaj gor je vendar tako lepo! Tisti štedilnik je tudi ves žarel, modro-bela svetloba ga je obdajala podobno kot njuni glavi. Povsod naokoli temno nebo, polno sivočrnih gmot, iz katerih sikajo žareči bliski. Vrhovi, vsi po vrsti nižji od tega, na katerem sta stala, so komaj kukali iz oblakov. Ni upala ugovarjati. Očeta

še nikoli ni vedela tako resnega in odločnega. Niti požirka iz dišeče čutare ni dobila, za hrano se sploh ni upala prositi. Oče ji je s strogim glasom ukazal, da se ne sme dotikati nobenih klinov in jeklenic in tako je večino poti navzdol drsala po zadnji plati, prilepljena na mokre skale. Pumparice, žametne in rjave, ki jih ni marala, ker so zgledale stare in ponošene, so se izkazale. Tokrat je smela hoditi prva in kar zrastle je od ponosa, da je vodila navezo. Premikala se je gibko in hitro, vmes pa se je vedno pogosteje spraševala, kako je oče. Skrbelo jo je, ker ni več govoril, samo priganjal je. Saj vendar nič ni naredila narobe. Bila je pridna in hitra, vse je storila, kot je ukazal. Zakaj je vendar čemerin in se drži, kot bi bil hud na njo? Bi bil jezen tudi, če bi sijalo sonce? Ga je s čim užalila?

Iz zamaknjene skrbi so jo zbudile velike kaplje, ki so topo udarjale po njenem črtastem volnenem puloverju, izpod katerega je kukala flanelasta srajčka, ki jo je mama zlikala posebej za to priložnost. Spet je pomislila na njen vonj in na mehke roke, ki bi ji zdajle vrnilo vso izgubljeno toploto. Počasi je imela dovolj skal in megle, postalo ji je vseeno za najvišjega. Da bi bil le oče bolj prijazen do nje. Spust je sčasoma postal muka in postala je utrujena. Zelo utrujena. Želela si je piti in jesti, želela si je samo sedeti ob peči in k sebi stiskati plišasto igračko, malega kužka, ki je z njo stal na vrhu najvišje glave v državi. Težke kaplje so padale vse bolj na gosto in potem ni več ločila med kapljo in nekapljo. Celotno okolje se je spremenilo v vodno zaveso, ki je lila nanjo z vseh strani. Še bolj je pospe-

šila in si mislila, kako je ata ponosen nanjo, ko je tako hitra in spretna. Deževalo je vse močnejše in grmenje je bilo vse bolj usklajeno z bliskom. Nikogar več nista srečala, nihče več se ni vzpenjal. Ostala sta sama z goro in njenim podivjanim plesom.

Planila sta v jedilnico. Vrsta začudenih obrazov se je usmerila nanju in na dve jezerci, ki sta nastajali pod njima. Oče se je olajšano zgrudil na bližnjo klop, sama pa je skrbno odložila mali rumen nahrbtnik, ki je bil njen sopotnik na mnogih izletih. Povsem premočen, da je kapljalo od njegovih jermen in se je pod njim v hipu natekla lužica gorskega dežja. Prihiteli so možje in žene in jo ovili s hrupavimi dekami, prijazna gospa jo je slekla in ji pomagala, da je nase navlekla preveliko srajco, predolge hlače in ogromne sive volnene nogavice. V koči kajpada niso imeli otroških oblačil, zato so pobrali od obiskovalcev, kar so imeli rezervnega perila, da sta se za silo ogrela. Šumelo je okoli nje, vsi so jo spraševali, kako je, zaskrbljeno so stikali glave in se pomenkovali.

Gospod z očali in lepo, zagorelo kožo se je prebil do nje in ji povedal, da je zdravnik. Vprašal je po imenu malega plišastega kužka, ki ga je močno stiskala k sebi, ker je bilo to edino, kar ji je bilo med samimi tujci blizu. Potolažil jo je, da bo nevihta kmalu minila in da se bo lahko vrnila domov v sončnem vremenu, nocoj pa bosta z očetom prespala v koči, da si odpočijeta. Prijazna gospa je iz kuhinje prinesla celo goro palačink, pomazanih z marelično marmelado, ki jo je okusila že pri zajtrku. Zasvetile so se ji oči in ni mogla verjeti

svoji sreči. Kup palačink samo zanjo! Oče se je preoblečen vrnil iz shrambe, prisedel in ruknil silce žganja, da se pogreje. Nato sta dobila enolončnico, ki je sicer ni marala, tokrat pa je še male sluzaste žemljice, ki so plavale med korenjem in koščki mesa niso motile. Med njima je bila težka tišina. Oče jo je presekal s kratkim vprašanjem: "Kako si, deklica moja?" V hipu se je podrl jez in vsa napetost, ki jo je od jutra, ko je začelo grmeti, zadrževala v sebi, je v podobi solznega slapu udarila ven. Zahlipala je v njegovem naročju in na temenu začutila tisto, kar je ostalo od njegove dlani davno, preden se je rodila ona. Današnja nevihta vsekakor ni bila najhujša v njegovem življenju ... Ali pač. Še preden je do konca pojedla drugo palačinko, je zakinkala za mizo in oče jo je pospremil v sobo in položil v posteljo kot takrat, ko je bila še dojenček. Moral si je dati duška in o dogodku temeljito razmisliti z ostalimi planinci, zato je ostala sama v podstrešni sobici, samo nekaj sto metrov pod vrhom najvišjega. Bil je daleč, samoten in sveže opran. Verjetno je še kapljalo od zastavice na rdečem stolpu. Prve zvezde so se lesketale skozi oblake, ki so se začeli trgati, in svetla luna je obsijala gorsko pokrajino pod seboj. Za hip je odprla oči, pomislila na mamo in na sladolešno torto. V polsnu je videla domačo kuhinjo, na mizi pa sladko krasoto, ki jo čaka, da se vrne.

"Bila sem gor, čisto sama sem prišla, in ata mi je rekel, da sem korajžna punca," je vpila iz avta skozi odprto okno, med tem, ko je oče zadovoljen parkiral na domačem dvorišču. ●

Ažbe Polšak

Kanjon reke Tare
Foto Jana Remic

Urata v izgubljeni svet

Trije obiski Durmitorja

Mojemu prvemu obisku Črne gore in narodnega parka Durmitor je botrovala radovednost. Pridružila sem se skupini znancev in se prepustila dogajanju. Zgoden odhod od doma je bil razlog, da smo prvo polovico poti bolj ali manj predremali in šele v Bosni smo postali pozornejši, saj smo se vozili skozi deželo, ki si še ni zacelila ran nerazumne vojne. Vse preveč stavb, ki so bile v resnici le žalostni ostanki, sivi, napol podrti zidovi so pričali o žalosti in trpljenju.

Trpka žalost ob spremljanju posledic človeške nerazsodnosti in sovraštva se je naseljevala v naša srca in na ta uvod v našo avanturo smo pozabili šele čez nekaj ur. Proti mejnemu prehodu Šćepan Polje smo namreč vozili po slabi cesti, ki bi jo lahko imenovali cesta le zaradi namembnosti, nikakor pa ne zaradi luknjastega, razbitega terena, zato smo v resnici močno dvomili, ali ne bo nekje za ovinkom le še konec prevoznega sveta. Toda ne, pripeljala nas je do mejnega prehoda, kjer smo v poznih popoldanskih urah prispeli v Črno goro.

Nad kanjonom Pive v narodni park

Svet se je spremenil v nekaj izjemnega, v globoke, strašljive soteske, čez pobočje katerih vodi cesta skozi skalnate predore in čez visoke mostove. Reka Piva

je skozi tisočletja izdolbla globoke kanjone in ko se dolina razširi, so ljudje zgradili hidroelektrarno, pred njo pa se razprostira mogočno jezero, ki se v daljavi izgublja za strmimi grebeni. Seveda je vožnja za nas, planince, postala zanimiva in pogosto smo se ustavljali in občudovali naravna čudesa. Malce pred Plužinami smo zavili levo, na ozko cesto, ki se je strmo dvigala, tako zelo, da smo utihnili spričo globokih brezen, nad katerimi je vijugala.

Prispeli smo v Narodni park Durmitor, ki pripada Dinarskemu gorstvu. Durmitor je planota, območje planin in visokih gor, ki se razprostira med rekami Piva, Tara in Komarnica. Ime najbrž izvira iz keltskih časov. Več kot dvajset vrhov na tem območju presega 2200 metrov, najvišji med njimi je 2523 metrov visok Bobotov kuk. Da bi to izjemno območje zaščitili,

je bil leta 1952 ustanovljen narodni park, ki obsega 39.000 hektarjev. Je največje zaščiteno območje v Črni gori, leta 1980 je bilo vpisano na Unescov seznam svetovne dediščine. Na Durmitorju lahko občudujemo številna ledeniška jezera, imenovana "gorske oči". Največje in najbolj znano med njimi je Črno jezero.

Male vasice leže na približno 1400 metrih nadmorske višine. Pričakal nas je hladen večer, okoliške vrhove so zagrinjale goste meglice. A kljub temu sem se ob prvem postanku, ob prvem srečanju s pastirji in seveda prodajalci sira in medu, ob prvem srečanju z divjo in prvobitno naravo visoke planote zaljubila v ta kraj. Prespali smo v Trsi, v malih lesenih hišicah, katunih. Opozorili so nas, naj se ponoči ne sprehamo sami okrog, saj prav lahko srečamo v bližini naselja volkove. Bil je prijeten, glasen večer med domačini in zaspali smo v upanju na lepo vreme.

Pusto, sivo, megleno in deževno vreme

Na prostranih pašnikih smo srečevali pastirje z velikimi čredami ovac, kopice sena, pripravljene za zimo, skromne samotne hiške s strmimi strehami. Jesen je že sušila travne bilke, širni pašniki so bili pusti, sivo rumeni, cvetje je odcvetelo. Le turbni, težki oblaki so vztrajali nad planoto. Oblečeni v anorake, kapucami na glavah in v rokavicah, smo med rahlim pršenjem obiskali Prutaš. Spominjam se dežja, travne stezice, ki se je spremenila v šodrasto, opazila sem navpične plasti skalovja. Spominjam se širokih gričevnatih planot pod goro, črnih in belih ovac in samotnih pastirjev. Čutila sem, kako neizmerno lepo je, toda saj veste, za lepo doživetje gora je nekako treba imeti malce lepše vreme. Spoznavala sem, da se želim vrniti in goro obiskati v lepem vremenu.

Savin kuk je bil naš cilj naslednjega dne. Zapeljali smo se do Ski centra Savin kuk, od koder smo nadaljevali po poti v široko pobočje. Da, Savin kuk je smučarsko središče. Pobočja so široka, primerna za smučišča, stezica se čez njih lahkotno vije proti vrhu. Tudi tega dne so nas spremljale kapljice dežja, ki se jim je višje pridružil še veter in mraz, da je bilo suho cvetje okovano v ledeni oklep. Stezica mestoma preči grobo cesto ali smučišče. Sprijaznili smo se z vremenom in se vztrajno vzpenjali do prvega, nižjega vrha. Končno smo opustili upanje, da bomo vsaj za trenutek ujeli kak razgled in vrnili smo se na izhodišče, kjer smo obiskali znamenite stečke, starodavne rimske in grške grobove. Naslednji dan smo zapustili Durmitor in v dolini končno ujeli sončne žarke.

Hrepenenje je botrovalo ponovnemu obisku

Srce mi je vsake toliko časa namignilo, da bi bilo lepo ponovno obiskati prijazne, preproste ljudi in lepe kraje na Durmitorju. Predlagala sem sestri, da bi se mi pridružila, in potem smo odšle, sestra, njena hči Tina in jaz. Naredile smo načrt pohodov in si rezervirale prenočišče. Imele smo ogromno dobre volje, na pot smo odšle mesec prej v upanju na lepo vreme. Torej konec avgusta.

*Reka Piva nas je spremila do vstopa v Durmitor. Pivsko jezero pod pobočjem planote, na katero vodi cesta na Durmitor.
Foto Jana Remic*

*Most na Tari
Foto Jana Remic*

S seboj naj bi imele vse. Na meji Hrvaške z Bosno smo ugotovile, da nimamo zelene karte. Na naš predlog, da gremo lahko tudi brez, je carinika skoraj kap in tako smo zadevo morale urediti. Iti na urad onstran meje, seveda peš. Počakati, da je nekdo prišel in nam v sobici z mizo napisal nek dokument ..., ki je bil seveda trikrat dražji, kot bi bil nakup zelene karte doma. Nismo si pustile vzeti dobre volje in veselo smo nadaljevale. Cesta pred Ščepan Poljem se je spremenila v široko gradbišče, tako zelo razbrazdano, da me je kar zvijalo ob misli, da se nam bo avto pogreznil v kak jarek. Toda mahoma se je pojavila asfaltna podlaga, vse boljša in boljša, skoraj smo prečkale mejo in prišpele v Črno goro. Skoraj ... Kajti tudi na tem mejnem prehodu so zahtevali zeleno karto in sestrin ponos je hitro zbledel ob zatrjevanju carinika, da ta velja samo

Greben Meded se začne s prvim vrhom Mali Meded, 2223 m, in se nadaljuje čez neizraziti vrh Devojka na Severni vrh, 2287, m ter Južni vrh, 2285 m.

Foto Jana Remic

za Bosno, ne pa tudi za Črno goro. Zgodba se je ponovila, ponovno smo pešale do nekega urada, kjer so nam uradniki prodali naslednjo zeleno karto. Ali je mogoče te prigode narediti zabavne? Da, seveda, a tudi malce poučne.

Uživale smo v vožnji skozi kanjon in ob ogledu ogromne hidroelektrarne Piva zavile na strmo stezico na pobočja Durmitorja. Prutaš je bil obsijan z večernimi sončnimi žarki, ki so že sivali in ob pogledih na čudovito pokrajino smo pozabile na vse težave med potjo ter v temi prihajajoče noči prispele na naš cilj, kjer so nas sprejeli prijazni domačini.

Mirna pokrajina podarja srečna doživetja

Iz Razvršja smo se odpravile skozi mirne samotne smrekove gozdove in čez kako uro prišle do označene stezice, ki smo ji nato sledile. Še nekaj časa smo se blago vzpenjale, gozd se je vse bolj umikal travniku,

skalovju, grmičevju. Prišle smo do vznožja gore in razpotja Struga, 1910 metrov visoko. Tedaj se je stezica začela strmo dvigati, v strmini in visokih travah se je mestoma celo izgubila. Bilo je vse bolj strmo, prišle smo v neprijeten, šodrast teren, grapa se je ožila. Neko liko v dvomih, ali prav sledimo stezi, smo se prebile čez strmino, potem smo znova opazile sled stezice, ki se je vila čez naslednji strm travnik in se bližala grebenu. Skozi ruševje nas je nekaj ovinkov pripeljalo na vrh.

Pod nami sta bili "gorski očesi" Črnega jezera, vrhovi pa so se vse bolj skrivali za zavesami meglic. Na vrhu smo si vzele čas za drobna veselja, se zabavale ob fotografiranju in uživale v miru čudovitega sveta. Odločile smo se, da se vrnemo proti Črnemu jezeru in pozneje, po počitniškemu programu ob hladni vodi, smo jo znova mahnile skozi gozd ter uspele ujeti smer do Razvršja.

Rumena lilija na pobočju Prutaša Foto Jana Remic

Blazinice cvetja nas opominjajo, kako malo potrebujejo(mo) za življenje.

Foto Jana Remic

Bobotov kuk je bil naš cilj naslednjega dne. Na izhodišču Sedlo nas je presenetil močan veter in zavite v jope s kapucami na glavah smo z vetrovnega sedla zavile pod Uvito gredo. Neverjetno zavite plasti kamnin v skalovju vsiljujejo vprašanja, pod kakšnimi pritiski je nastajalo gorstvo. Bile smo zgodnje in pričakala nas je tiha, samotna pokrajina. Trave so postajale suhe, zelena in rumena barva sta se prelivali z grička na grič, med skalovjem in proti strmim pobočjem.

Nepričakovana bera borovnic nas je zadržala za nekaj časa, za greben so se počasi umaknili gamsi. Pokazali so se strmi, beli ošiljeni vrhovi in veselo smo opazile najvišjega, na katerega nas je vodila pot. Prijetna stezica se vije po dolinah pod izjemnimi, skalnimi vrhovi Vjerternih brd do jezercer Zeleni vir, se nekoliko spusti in se nato strmo dvigne proti vrhu. Večkrat smo se ustavile in opazovale neverjetna, zavita skalovja Šarenih pasov, gore pred nami. Pot je postala kamnita, gruščnata, a dobro uhojena in ji je bilo lahko slediti. Čez čas nas je privedla do sedla. Desno od njega je Lučin vrh, ki je izjemno razgledišče proti sosednjemu Bobotovemu kuku. Nadaljevanje poti je zahtevno, del poti je zavarovan z jeklenicami. Nekatere se obrne proti zahodu in naenkrat se pod stezico odpre prepadno pobočje, ki sega vse do velikega Škrčkega jezera dobrih osemsto metrov nižje. Vendar hlad zahodne strani ni trajal dolgo, umaknile smo se manjšemu snežišču in po naslednjem ovinku smo dosegle vrh.

Oj, kakšno veselje! Kako jasno, modro nebo, celo veter se je umiril. Lahko bi se razgledovale še več časa, tako lepo je bilo. Samo par vrhov smo prepoznale, a to nas ni motilo. Uživale smo v veličastju narave. Na vrh je prihajalo vse več planincev, odšle smo proti dolini, obiskale Lučin vrh in še s te strani spoznale velikana Črne gore. Naš sestop je bil pesem veselja, smeha in ljubezni do narave. Do življenja in do svobode. Bil je smeh in čudenje, radost ob ponovnem srečanju z gamsi, ki so nas zvedavo opazovali izza grebena. Bil je ples mlade deklice in občudovanje jesenskih cvetov. Bilo je sobivanje z ovci in pticami, bili so sreča, svoboda, igra, smeh, ples. Bilo je valovanje trav in pesem ptic, bil je mir ...

Zvedava lisica Foto Jana Remic

V četrtek smo se odločile za rafting po reki Tari. Pravzaprav sta se odločili Nežka in Tina. Ko sta se zanimali za ceno spusta po Tari, se nam je zdela pretirana. Ob nakupu nekaj malenkosti v Žabljaku smo se seveda pozanimale za cene drugih ponudnikov. Ob vrnitvi v naš apartma nas je že čakal lastnik, užaljen, ker smo sploh spraševale za ceno drugje. Dekleti sta se dogovorili za nekakšen kompromis. Ko smo bile same, se je sestra začudila, kako je lahko izvedel za naše povpraševanje. Bile smo priča neverjetni povezanosti domačinov in seveda nas je to potem izjemno zabavalo. Rafting po Tari je bil dokaj miren, saj reka ob koncu poletja ni imela veliko vode. A kanjon Tare je izjemen, globok, neverjeten. Resnično vreden obiska in občudovanja. Dolg je 80 kilometrov, višinska razlika mestoma celo preseže 1300 metrov. Reka Tara je izdolblja najgloblji kanjon v Evropi in drugega na svetu, ime je verjetno dobila po keltski boginji Tari. Seveda naše malo potovanje ni potekalo po tako globokih odsekih, fascinantno je že kratko potovanje po kanjonu, ko se nad reko dvigujejo več sto metrov visoke stene in seveda pod znanim mostom Tare, ki se v ogromnem loku pne nad kanjonom z enega na drugi breg.

Petkovo jutro nas je našlo pod Prutašem. Na izhodišču smo opazovale izjemno zgradbo gore, na katero smo bile namenjene. Položna stezica nas je kmalu napotila v strmine, kjer nas je v nadaljevanju spremljal grušč. V meliščih nedaleč stran so se pasli gamsi, ki so se odločali, ali se je treba umakniti. Hlad senčne strani gore nas je spremljal do sedelca, od koder smo med travami in skalovjem zavile desno. Slabi dve uri vzpona nas je pripeljalo na širok, sončen in razgleden vrh, tako lep in tih, da bi tam kar ostale.

S pomočjo zemljevida smo določale vse več vrhov. Planoto pod nami je severno od nas raztrgala globoka dolina, katere dna nismo videle. Neverjetno zavito skalovje Šarenih pasov smo tokrat opazovale z zahodne strani, nad njimi se je dvigal skoraj bel vrh Bobotovega kuka. Čudovita prostranstva travnate planote pod nami so se počasi umirjala in pripravljala na jesenski čas. A lepota, mir, tista domačnost in pristnost neokrnjene narave niti ne potrebujejo imen in določanja. Samo biti tam, dihati svobodo, smeh,

Srečanje z domačini Foto Jana Remic

lepoto. Se postaviti na glavo in tiho opazovati ptico, ki nekako začuti, da lahko pridobi nekaj drobtinic. Kratek vzpon in obilica časa sta botrovala naši odločitvi, da se prepustimo stezici po grebenu Bajla greda do Škrčkega ždrijela. Ni nam bilo žal, saj smo pohajale ob čudovitih razgledih, lahnem vetrcu, si vzele čas za posedanje, pogovor in tišino. Povratek skozi Govedi dol do Todorovega dola in naprej po njem je potekal med travami in ob pogledih na izjemne stene Prutaša nad nami.

Ob prihodu na izhodišče so bili pri našem avtu pastirski psi. Veliki, kosmati in strašno suhi. Iz nahrbtnikov smo postrgale vse ostanke naših malic in veliki kosmatinci so bili prezadovoljni. Še dobro, da smo odšle z avtom, sicer bi nas kar posvojili, tako zelo so bili navdušeni, predvsem nad Tino, kot bi vedeli, da je ona predlagala njihov priboljšek.

Ta čudoviti dan nam je pripravil še nekaj lepega. Na cesti pred nami je bila množica ovac, belih, črnih. Za njimi je s palico na rami šel star pastir. "Joj, ustavi, jaz moram iti tja!" je vzkliknila Tina in skočila iz avta. Prijela je starega pastirja pod roko in stopala z njim za čredo. Ne vem, kdo je bil bolj srečen, ona ali on. Hodila sta nekaj časa, živahno debatirala in v nekem trenutku sta se obrnila in dovolila, da sva naredili posnetek. Bila sta nasmejana in dan je bil zaradi tega srečanja za vse nas še mnogo mnogo lepši. V Žabljaku smo se kasneje zabavale, ko so krave prečkale glavno cesto in istega večera v našem naselju pohajale med potovalkami pravkar prispelih turistov. Edinstveno, neponovljivo.

U izgubljenem svetu

Bilo mi je, kot bi se na stečaj odprla vrata v izgubljeni svet. V svet, kjer življenje ni podvrženo večnemu boju za materialne dobrine. V svet, kjer sem začutila del sebe, zelo oddaljen, nekje iz preteklosti, nekje iz otroštva, ki nismo vedeli za množico igrac, igral in stvari. V gozdovih, na njivah in travnikih smo Živeli,

bili smo svobodni in srečni. Ne, ni bilo lahko, delali smo, bili smo zelo zaposleni. A imeli smo tudi čas za počitek, za smeh in veselje. Bili smo ponosni in starši so nas učili hvaležnosti, ko so nam pripovedovali zgodbe svojega otroštva, ko so bili lačni in prestrašeni. Počasi se je življenje izgubilo za zidovi tovarne, za obveznostmi in potrebami, preživeti na drugačen način. Vedno sem tako pogrešala mir, ki sem mu bila priča v teh dneh, tišino, preprostost in vedenje o tem, da nam kupi materialnih stvari ne prinašajo sreče, pač pa le več in več obveznosti ...

Naše druženje na potepu po Durmitorju je bilo izjemno. Nasmejano, veselo, sproščeno, igrivo. Imele smo čas druga za drugo in za pohajanja po izjemni pokrajini, ki je vsem trem prirasla k srcu.

U tretje gre rado

Tretjič se je pokazala prilika za obisk Durmitorja s skupino prijateljev in z veseljem sva se ji pridružila z mojim dragim. Na potep smo odšli sredi junija in nekaj dni je bilo neverjetno vročih celo na visokih vrhovih. A pokrajina je bila tokrat še lepša. Zelena in cvetoča. Bila sem navdušena.

Na Durmitor smo prispeli v večernih urah, daljši poletni dan je botroval izjemnim pogledom z drzno peljane ceste skozi skalne predore in visoke mostove nad divjo sotesko Pive, opazili smo naravne mostove, se ustavljali ob skalnatih oknih. Na planoti Durmitorja nas je pričakal prelep vrh Prutaš, ki se je igral z zadnjimi sončnimi žarki tega večera. Ustavili smo se in poklepetali s prodajalcem sira, medu in drugih domačih dobrot ter si jih nekaj privoščili.

Na Crvene grede smo startali ob Črnem jezeru. Najprej skozi gozd in kasneje skozi mirno naselje Pitomine, ki se je že kopalo v toploti jutranjega sonca. Travniki nad vasico so nas razveseljevali z bogastvom poletnega cvetja, še posebej smo se razveselili rumenih lilij, ki je bilo dovolj, da smo na svoj račun prišli vsi fotografi. Pridobivali smo višino in ponujali so se nam vse širši razgledi na okoliške vrhove. Dan je bil čudovit, a pritisnila je poletna vročina in hodili smo počasneje. Čez čas smo prišli nad Jablan jezero in z zanimanjem občudovali širok skalni rob Crvene grede pred nami. Stezica se je skalovju skorajda izognila, zavili smo v nekoliko strmejši grušč, ki nas je kmalu oddal na rob široke planote.

Pozabili smo na vročino in se predali občudovanju mirnega sveta okrog nas. Počasi smo se bližali najvišji točki gore in uživali v izjemnih trenutkih ob razgledih, klepetu, počitku. Črno jezero je bilo videti neverjetno daleč, razmišljala sem, kako velike razdalje lahko prehodimo. Na skalah so se sončili in oprezovali za nevarnostmi martinčki in zeleni kuščarji. Med mrtvimi, suhimi, od vremena oguljenimi vejami ruševja se je bohotilo čudovito rumeno cvetje. Pravzaprav se je cvetje bohotilo povsod, med skalnimi razpokami, pod grmički, na zaplatah trave, bilo je čudovit okras pri pogledih na okoliške vrhove, na nepregledne planjave zelenega ruševja in modremu, jasnemu nebu.

S Sedla, 1907 m, vodi stezica na Bobotov kuk (zadnji levo) po dolini, nad katero so Vjetrena brda. Foto Jana Remic

Naenkrat se je od nekod vzel simpatičen kuštrav kuža, ki si nas je za nekaj časa izbral za druženje. Šel je z nami, ko smo nadaljevali pot in si za vrnitev izbrali dolino Surdup. Še nekaj časa smo uživali na planoti, preden je gozd zastrl naše poglede na tiho pokrajino in nas še nekaj ur spremljal proti dolini.

Sestopali smo mimo Zminjega jezera in nadaljevali ob Mlinskem potoku, ki izliva Zminje jezero v Črno jezero. Ob Mlinskem potoku je včasih delovalo štirinajst vodnih mlinov. Mlini so bili last več gospodinjstev iz okoliških vasi, delovali so v obdobjih, ko je bil potok bolj vodnat. Na žalost so sredi prejšnjega stoletja počasi nehali delovati, saj ni bilo več potrebe za ta način mletja žitaric. Zdaj sta ohranjena le dva mlina, ostalo je nekaj temeljev starih stavb in ostankov nekdanjih zgrajenih, presahljih jezov.

Prutaš je edini vrh, na katerega sem se vzpela kar trikrat, ob vsakem obisku Durmitorja. Nenavadna gora, z navpičnimi plastmi skalovja vabi med prvimi, ko se od Plužin skozi vasico Trsa pripelješ na mogočno travnato planoto. Vzpon na goro je kratek, skorajda nezahteven, le na nekaj mestih je potrebna večja previdnost, ker so malce izpostavljena. In vrh, vrh je travnata planota, čudovit razglednik, kjer vlada tišina, kjer se čudim prelepemu svetu okrog sebe in s pogledom obiskujem sosednje vrhove, nekatere že znane, druge manj.

Odmaknila sem se od prijateljev in sedla. Na vrhu so me preplavili spomini. Podoživljala sem druženje z Nežko in Tino. Naš smeh. Pogovore. Objeme. Tina se

je na vsakem vrhu postavljala na glavo, se smejala, zabavala in meditirala. Imela je energije, volje in veselja kot le malokdo. Uživali sva ob opazovanju mladega dekleta, ki je tako bogato živelo vsak trenutek ...

Nekoč, nekaj let pozneje, nas je povsem sesula novica ... Naša Tina je odšla... Med zvezde. Ko je popustila naša najhujša bolečina, ko smo po več tednih skušali spet normalno dihati in živeti, mi je sestra rekla: "Kako srečna sem, da smo šle takrat v Črno goro! Kako dragoceni spomini so to!" Da, nikoli ne vemo, ali nas jutri še čaka. Mogoče imamo energije za pet življenj, a ne vemo, kakšni so načrti za naše življenje. In navsezadnje, edino dragoceno, kar lahko zapustimo svetu, so spomini. Spomini na doživetja, na smeh, na pogovore, na ljubezen in na objeme. Vse ostalo se počasi izgublja v minljivosti življenja. Spomine lahko ohranjamo, dan za dnem, leto za letom. Še posebej močno zažarijo, ko se dotaknemo krajev, kjer smo se skupaj imeli lepo.

Nekoliko otožno sem se pridružila skupini, ki se je pripravljala na odhod. Ker so se namenili proti Škrčkemu jezeru, sem se dogovorila, da jih počakam na Škrčkem ždrijelu. Počasi sem sestopala in se še enkrat prepustila spominom. Sčasoma globoko hvaležna za doživetja, za spomine, za to, da jih imam. Kot je rekla teta, ko se je poslavljala ... Hvaležni bodimo, saj smo se imeli kar lepo. Hvaležni bodimo! Težo žalosti je odpihnili rahel vetrček in prijatelje sem pričakala mirna in zadovoljna. Resnično hvaležna za spomine in pravkar dana doživetja!

*Bobotov Kuk,
levo Prutaš
Foto Jana Remić*

Naše popotovanje na Bobotov kuk naslednjega dne je bilo prijetno doživetje. Jutranje srečanje z radovedno lisico nas je hitro prebudilo, saj smo vsi, brez izjeme, uživali v življenju neokrnjene narave Durmitorja. Na stezico smo stopili na izhodišču Urdeni do. Mestoma smo prečkali ostanke snežišč in znova uživali v cvetočih poljanah, v blazinicah cvetja na skalovju, v srečanjih z gamsi, ki so do zadnjega oklevali z umikom. Znova nas je del poti spremljal neki kuža in spraševali smo se, ali so to zapuščeni potepini ali le potepini. Lačen naš kuža ni bil, saj je bil ob ponujenih prigrizkih pošteno izbircen. Ko so mu bili ob srečanjih nekoliko bolj prikupni drugi pohodniki, je pomahal z repkom in nas brez obžalovanja zapustil. Zdel se je čudovito svoboden!

*Sestop z
Bobotovega
kuka zahteva
zanesljiv korak.
Foto Jana Remic*

Poti na najvišji vrh Durmitorja in Črne gore so lepo označene in tudi precej uhojene. Belo skalovje kipi proti nebu in vabi na svoja pobočja precej pohodnikov, ki jim je lep cilj. Tega dne je bil lepo obiskan, saj je bila vremenska napoved ugodna za obisk najvišjih. Čudili smo se zavitim plastem skalovja v Uviti gredi in Šarenih pasovih, uživali smo v bogastvu cvetja, preseñeni nad množico murk, kamnitega oklepa in vrste drugih. Naša botaničarka Karolina se je neizmerno razveselila drobnih sivorumenih rožic, ki bi jih ostali skoraj spregledali. Ob sestopu smo se povzpeli na Uvito gredo in Bobotov kuk pozdravili še z nam nove perspektive. Prekrasen dan se je prevešal v pozno popoldne, a mi bi ob vseh lepotah kar vandrili. Nebo se je v kratkem času pooblačilo in po prihodu domov nas je zajela huda nevihta, tako da smo hvaležni obsedeli v sobah in podoživljali pravkar preživeti dan.

Sprehod nad drznimi kanjoni

Sledil je dan počitka, ki smo ga preživeli aktivno, le nekoliko drugače. Po ozki, panoramski, mestoma drzno peljani cesti smo se vozili nad kanjonom Tare do vasi Mala Crna gora. Samotne hiše, oddaljene druga od druge kljubujejo času in nekaj še samotnejših prebivalcev je pospravljalo seno, imelo opravke na vrtu. V vasi vlada čudežen mir, kar preveč mirna je, čutili smo, da prebivalci tu ne vztrajajo več, da pogrešamo otroški vrvež. Vasica je v zimskem času, ko zapade sneg, včasih od sveta odrezana tudi po par mesecev. Spoznavali smo kruto realnost življenja v vasi, a hkrati tudi moč in pogum prebivalcev, da so – vsaj včasih – zmogli preživeti. Dandanes se v zimskem času večina preseli v vasi okrog Žabljaka ali v Žabljak. Obdelani vrtovi, konjiček na paši, posamezniki pri delu so pričali o vztrajanju in lepem, a za življenje neprijaznem svetu.

Tam smo začeli sprehod nad kanjonom Sušice, ki se kasneje združuje s kanjonom Tare. Lahkotna hoja po robu strmega, v planoto izdolbenega kanjona nam je ponujala neverjetne poglede na kanjon, na skoraj suho jezero Sušice, na prelepe bore, ki so se z močnimi koreninami oklepali skalovja in zemlje tik nad prepadom in hkrati preprečevali erozijo ob vremenskih vrhuncih. Travniki so v prehodu poletni vročini rahlo rumeneli, a bili so bogati s tisočericimi raznobarnimi cvetovi in pogosto nam je zastal korak, saj smo želeli ohraniti lepoto neokrnjene narave s fotoaparati.

Le koliko generacij prebivalcev je vztrajno umikalo skale s travnikov, na vse višje kamnite ograje, ki so razdeljevale rahlo gričevnato pokrajino na velike, nepravilno oblikovane like? S tem so pridobili nekaj zemlje, ki je bila primerna za pašo. Veliki grmi bujno cvetočega šipka so krasili vogale teh zidov in dajali pokrajini romantičen pridih. Male zidane hiške z visokimi lesenimi ali kovinskimi strehami so bile raztresene daleč naokrog, poleg nekaterih so samevale borne majhne lesene kolibe ... Ponekod se je sušilo seno, ponekod je bilo že naloženo v kope.

A gričevnati travniki so se naenkrat prevrnili v strmo skalnato pobočje, čudovita planota je kot raztrgana in globoko pod nami se je čez kamenje prelival in mestoma izginjal slaboten potoček, iluzija miline in lepote. Kajti kanjon je priča, da vode tod niso le nežne in blage, pač pa tudi divje, globoke in strašno vztrajne in še kar delajo in včasih poglobljajo že zdaj globoko sotesko. Nad nasprotnim robom soteske Sušica se planota nadaljuje, nadaljujejo se gričkasti in cvetoči travniki in tudi tam planoto naseljuje nekaj osamljenih hišic.

Prihajali smo nad sotočje Sušice in Tare, bili preseñeni ob srečanju z gamsi in radovedno občudovali star, kamnit pokrit vodnjak. Po nekaj urah hoje smo bili prijetno utrujeni in najbrž ni presenetljivo, da nas je med našim počitkom in malico obiskal štirinožni kosmatinec iz vasi. Odstopili smo mu nekaj svojih priboljškov in kuža nas je potem v zahvalo spremljal še kos poti do našega izhodišča.

... za konec čudovito grebensko prečenje

Skozi gozd, kjer so se nas v jutranji vlagi strašno razveselili komarji in drobne mušice, smo hiteli do prve jase, ki so jo že božali prvi sončni žarki in zgodnji spremljevalci so se k sreči porazgubili. Šele ko smo se oddaljili od vlage ob Črnem jezeru in se dvignili v prva pobočja Mioč poljane, smo se ustavili in zadihali. Takoj potem je jutranje meglice razkadilo toplo sonce in vročina je kmalu poskrbela, da smo hodili malce počasneje.

Nedolgo potem sem opazila, da smo pred nekaj leti s sestro in nečakinjo ubrale pravo pot na Mali Meded. V strmih travah pod vrhom mi je vroče sonce tokrat izpilo vse moči in le počasi sem se pridružila ostalim. Vreme je bilo stabilno, jasno in veselila sem se nadaljevanja poti na Veliki Meded, ki ima dva vrhova, severnega in južnega. Medtem ko nam je na severovzhodni strani mežikalo temno modro Črno jezero, je za dolgim grebenom Mededa kraljevalo široko skalnato ostenje, ki se je začenjalo s Savinim kukom in nadaljevalo na Vrh Šljemena ter dalje. Na zahodu smo prepoznali Bobotov kuk, ki izstopa s svojo višino.

Greben z Malega Mededa je dokaj izpostavljen, skalnat in zavarovan z jeklenicami. Uživali smo na razglednem grebenu in ga prečili ... Prečenje je bilo kot nežen, prijeten ples na čudovitem, zelenem in včasih precej divjem skalnatem grebenu. Rahle sapice so pregnale zadušujočo vročino, ki je vladala pod grebenom in mimo vrha Devojka, ki kraljuje neke sredi grebena, smo kmalu prišli na vrh Veliki Meded.

Skalnat, slikovit in izjemen razglednik. Obsedeli smo in se prepustili mislim, klepetu, razgledom in našim priboljškom iz nahrbtnikov.

Pot z vrha se razcepi in zavili smo v dolino Lokvice, proti Katunu Lokvice in Radulovi kolibi. Ob tej se je moški del ekipe razveselil napisa "beer", vendar je bila koliba zaprta. Ko pa smo se po kratkem počitku odpravljali, se je od nekod prikazal pastir in postanek smo podaljšali. Opazovala sem leseno kolibo, bila je enakostraničen trikotnik z eno stranico na tleh. V notranjosti so bila ilovnata tla, najbrž skromno ležišče; koliba je res borno zatočišče. Svet okrog je kazal znake paše in spoznali smo, da se pastirji pripravljajo na pašno obdobje. Ko smo vzeli pot pod noge, smo srečali oskrbovalno ekipo, moža in natovorjenega konjiča. Spuščali smo se v gozd, hodili in hodili. Zaključevali smo naš obisk Durmitorja in zato smo še dolgo obsedeli pri jezeru.

Naslednje jutro nas je našlo na poti proti domu. Bili smo veseli in zadovoljni, saj smo nekaj dni uživali v čudovitem svetu gora, v miru in v izjemno lepih sončnih dneh. Vedno se je čudovito vračati domov, v objem domačih gora, znanih, zame najlepših. A neke globoko v sebi sem se kar težko poslavljala, z željo, naj mi bo dano, da se še vrnem. Kajti preprosto življenje sredi belih in zelenih durmitorskih vrhov, lepota narave, dokaj samotne gore, prijetna doživetja ... Hmm, tudi Durmitor je ukradel kosček mojega srca.

Obiski Durmitorja: konec septembra leta 2015, konec avgusta leta 2017 in druga polovica junija 2022. ●

*Razgled z Bobotovega kuka severozahodno; Veliko Škrčko jezero, levo nad njim Prutaš
Foto Jana Remic*

Andreja Erdlen

Nekoč in danes

Lepi jeglič v naročju Uršlje gore

Ko si mlad, govoriš o tem, kaj vse se bo še zgodilo, ko si star, o tem, kar je bilo. In ko imaš za sabo že petdeset let planinarjenja, se je nabralo res že veliko zgodb.

Sončni vzhod in
Uršlja gora
Foto Franci Horvat

Kot osnovnošolki so mi razlagali, kaj vse se vidi z našega Boča. Razgled je res občudovanja vreden. Moje otroške oči so takrat občudovale bele Kamniške Alpe, ki so se mi zdele nedosegljive, nekoliko bolj dostopna in ne tako zelo oddaljena pa se mi je zdela "Plešasta Urška" – Uršlja gora ali Plešivec. Prepoznavna je že od daleč, po vrhu z oddajnikom, ki se vzpenja ravno toliko nad gozdno mejo, da si je prisluzila vzdevek o plešavosti.

Želja, da se povzpnem na ta zanimivi vrh, se mi je uresničila junija leta 1977, ko sta nas, sedmošolce, na dvodnevni izlet popeljala naša razredničarka, vodnica Dragica Onič in njen soprog Franček. Dvodnevni? Ja, seveda. Odpeljali smo se zjutraj z delavskim vlakom do postaje Maribor Studenci, kjer smo presedli na vlak za Koroško. Izstopili smo v Ravnah na Koroškem in se podali na dolgo pot do vrha Uršlje gore – čez Naravske ledine. Spanje na skoraj 1700 metrih nadmorske višine v planinski postojanki je bilo za štirinajstletnike zelo zanimivo. Ne vem več, če je bilo kaj mrzlo – pa saj to ni bilo важно. Naslednji dan smo sestopili mimo Poštarskega doma nazaj v Ravne na Koroškem, kjer smo si privoščili še kopanje v bazenu. Gre danes še kdo z rednim prevozom za dva dni na Uršljo goro?

Takoj naslednje leto, v juliju, sem se udeležila planinskega izleta na Uršljo goro: prav tako vse z rednimi prevozi – iz Slovenj Gradca čez vrh Uršlje gore smo šli prvi dan do Andrejevega doma na Slemenu, kjer smo prespali. V svojih zapiskih sem prebrala, da smo kar tri ure čakali na kurjo obaro. Nič hudega, čas smo

si krajšali s kartanjem in petjem. Drugi dan smo šli do Smrekovca in sestopili v Črno na Koroškem, šli na avtobus do Prevalj, pa spet na vlak do Maribora in Poljčan. Krasno je bilo. Tako sem nekaj let občudovani in zaželeni vrh v dveh letih obiskala kar dvakrat. In potem še velikokrat.

Uršlja gora je namreč zaradi razgleda in višine, pa tudi možnih pristopov praktično z vseh strani zelo priljubljen in obiskan vrh. Nekoč in danes. Le da se danes do izhodišč večinoma peljemo z avtomobili. Prav za bolelo me je, ko sem videla, da nekateri priporočajo izlet na Uršljo goro tako, da naj se peljemo čim višje po cesti in potem pustimo avto pred zapornico – vrh dosežemo v slabi uri. Ali ni škoda? Škoda za vse zamujene priložnosti po poti skozi čudovite koroške gozdove. In škoda, ker na vrhu ne moremo občutiti pravega zadovoljstva, saj smo si pot res kar preveč skrajšali.

Kako doživeti Uršljo goro?

Res je, da je veliko poti, ki so bile včasih kolovozi ali pa makadamske, gozdne ceste, dobilo asfaltno prevleko in so zato manj prijetne za hojo. A še vedno je precej možnosti, da goro doživimo prav po planinsko. Če imamo nekaj domišljije in seveda volje, si lahko omislimo prav lepe, krožne ture, saj na javni prevoz nazaj do izhodišča ne moremo računati, ker so povezave slabše kakor včasih. Velikokrat o tem pišemo, pozabimo pa napisati, da smo krivi sami, saj smo javni prevoz premalo uporabljali.

Če se odločimo za krožno pot po severozahodni strani, se zapeljemo do Ivarčkega jezera, kjer parki-

ramo. Lahko gremo po cesti do Poštarskega doma, od tam na vrh in sestopimo k Ivarčkemu jezeru. Ali pa morda v obratni smeri, saj je sestop k Ivarčkemu jezeru precej strm, je pa res, da nam je potem, ko sestopimo do Poštarskega doma, pot po cesti do Ivarčkega jezera morda odveč.

Z južne strani se na Uršljo goro povzpne tudi od Andrejevega doma na Slemenu in se spustimo do Naravskih ledin. Za sestop do Andrejevega doma na Slemenu gremo najprej po gozdni cesti, potem pa se spet priključimo poti pristopa od Andrejevega doma na Slemenu. Pot je označena.

Seveda pa se na Uršljo goro lahko podajo tudi gorski kolesarji. S tablamami je označena Uršljegorska transverzala s skupno dolžino okoli 40 kilometrov, ki vodi okoli Uršlje Gore: Ravne–Kotlje–Rimski vrelec–Ivarčko jezero–Ošven–Naravske ledine–Šisernik–Verneršek–Poštarski dom–Ivarčko jezero–Šratnek–Ravne (vir: www.tic-ravne.si/Aktivnosti-do%C5%BEivetja/Kolesarske-poti/ArtMID/461/ArticleID/110/S-kolesom-okoli-Ur%C5%A1lje-gore) Najbolj vztrajni pa se pripeljejo celo do planinskega doma na vrhu.

Z avrikli podaljšana pot na Uršljo goro

V zadnjem času se pojavlja veliko fotografij z množico lepih jegličev, rastočih na pobočju Pogorevca, ki z najvišjim vrhom Stari Pogorevec doseže višino 1174 metrov. Pot iz Žerjava ni markirana, je pa označena s smernimi tablamami in dobro uhojena. Grofovskaja pot, ji pravijo. Začnemo na začetku naselja Žerjav, na-

daljujemo najprej med bloki do smerne table za lovsko kočo Dukles. Čez travnik se vzpnemo do gozda, kjer po grebenu vodi dobro vidna pot do lovske koče. Zadnjo nedeljo v letošnjem aprilu je bilo lepih jegličev na pobočju Pogorevca sicer že bolj malo, v lovski koči pa sva s prijateljico naleteli na prijazne lovce, ki so nama ponudili pijačo in nama povedali, kje bova še lahko občudovali te krasne rumene cvetove. Resje je bilo na začetku poti že odcvetelo, ko pa sva se mimo lovske koče vzpenjali proti vrhu Starega Pogorevca, sva med snegom občudovali še povsem sveže cvetje. Malo pod vrhom Starega Pogorevca sva srečali planinca, ki je povedal, da prihaja od Obretana. Tudi ta pot ni markirana, je pa označena s tablamami. Pri Obretanu se združi z markirano potjo, ki vodi iz Prevalj na Naravske ledine. Torej se nam ponuja možnost še za eno krožno turo – iz Žerjava na Pogorevec, na Naravske ledine – lahko se vzpnemo še na Uršljo goro in sestopimo po isti poti do Naravskih ledin, potem pa v dolino; do Žerjava nas v tem primeru čaka še morda tri kilometre pešačenja po cesti.

Za konec še namig za prečenje, za tiste, ki želite doživeti Uršljo goro malo drugače – z rednim avtobusom iz Slovenj Gradca, Prevalj ali Raven na Koroškem se pripeljemo do Žerjava, se čez Pogorevec vzpnemo na Uršljo goro in sestopimo na drugo stran, v Slovenj Gradec ali katero koli od koroških mest.

Najvišje ležeča cerkev in koroška vztrajnost

Na vrhu Uršlje gore pa ne stojita le leta 1962 postavljen oddajnik in planinski dom, tam je tudi najvišje ležeča cerkev v Sloveniji. Cerkev Svete Uršule, po kateri je Uršlja gora tudi dobila ime. Cerkev, ki je danes podružnična cerkev župnije Stari trg pri Slovenj Gradcu, je bila v 16. stoletju zgrajena iz lomljenega kamna. Zgradili so jo koroški kmetje. Si predstavljate, koliko dela, vztrajnosti je bilo potrebno, da so zgradili cerkev na skoraj 1700 metrih nad morjem? Kot veliko cerkva v

*Polje rumenih
lepih jegličev*

Foto Jože Bobovnik

*Dom na Uršlji gori in cerkev sv. Uršule
Foto Andreja Erdlen*

Sloveniji pa je bila Sveta Uršula drugi svetovni vojni nekaj let zanemarjena, a Korošci na svojo cerkev, ki je tudi ena izmed najvišje ležečih cerkva v Evropi, niso pozabili in so jo obnovili.

Korošci se ne dajo. Ko se odločijo, trmasto vztrajajo. Navajeni so težkega dela v čudovitih gozdovih ter na včasih slabše rodovitnih poljih. Navajeni, da se morajo boriti zase tudi na "političnem parketu". Ne sme se pozabiti, da tudi oni potrebujejo povezavo z ostalim delom Slovenije. Zavzeti so tudi kot planinci. Četudi so jim vode in plazovi v letu 2023 marsikaj uničili, so sedaj že skoraj vse poti prehodne. Saj Uršlja gora ni edina "lepotica" Koroške. Uvedli so "Koroški planinski izziv K24", okoli 80 kilometrov dolgo pot z več kakor 10.000 metri vzponov in spustov. Kdor progo prehodi oziroma preteče (z normalnim tempom hoje to ni mogoče) v 24 urah, postane član prestižnega kluba K24. Na poti obiščemo kar štiri lepoticke: poleg Uršlje gore še Raduho, Olševo in Peco. V 24 urah. A to zmorejo le najbolj vzdržljivi. Tistim, ki so za bolj zmerno hojo, priporočam, da vrhove obiščejo v več dneh.

Informacije

Kako do izhodišč: Iz Osrednje Slovenije se na Koroško pripeljemo tako, da avtocestno povezavo Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj Gradec. Za Poštarski dom pod Plešivcem sledimo lokalni cesti iz Slovenj Gradca za Stari trg in Sele. Do Ivarčkih jezer iz Slovenj Gradca nadaljujemo severozahodno proti Ravnah na Koroškem in pred njimi v Kotljah zavijemo južno na bližnje parkirišče. Izhodišče Žerjav oz. Naravske ledine dosežemo lahko z juga skozi Velenje, Šoštanj in Črno na Koroškem ali pa severno skozi Ravne na Koroškem, Prevalje in Mežico. Južni dostop s prelaza Sleme je najenostavnejši, in sicer se peljemo proti Črni na Koroškem skozi Velenje in Šoštanj. Na vmesnem prelazu Sleme je naše izhodišče.

Vodniki: Klemen Janša: *Karavanke*. PZS, 2010.

Slovenija na dlani, *Hribi nad mesti*, Mladinska knjiga, 2003 (razprodano). Vladimir Habjan in Irena Mušič, *Karavanke*. Sidarta, 2007.

Zemljevidi: *Smrekovec, Raduha, Olševo, Peca, Uršlja gora*, PZS, 1:30.000.

Šaleška dolina z okolico, PZS, 1:50.000.

Kamniško-Savinjske Alpe, PZS, 1:50.000.

*Prežihov Voranc - Lovro Kuhar gleda
proti Uršlji gori. Foto Andreja Erdlen*

Ne morem si kaj, da se ne bi vprašala, če je to res primerno, zdravo? So takšni naporji še normalni, če pripomorejo k zdravemu načinu življenja? Ali naši markacisti delajo poti zato, da potem le-te postanejo "dirkalne steze"? Podobno se vprašam, ko berem o postavljanju rekordov za Slovensko planinsko pot. In – ja, neumno se mi zdi, da bi se morali običajni pohodniki umikati dirkačem, ki tečejo na čas, da bi postavljali rekorde. Poti so od nas vseh. Seveda, prav je da se umikamo drug drugemu – a naj bo povsod, še posebej pa na planinskih poteh, prisotno medsebojno spoštovanje, nestrpnost pa pustimo doma. Včasih je pač treba tudi na planinskih poteh ob srečanju s pohodniki (ali pa tekači), ki se vzpenjajo in spuščajo, malo počakati. Brez nervoze in s prijaznim nasmehom.

Koroška planinska pot in še ...

Korošci imajo že od leta 1968 svojo vezno pot. Pozneje je bila nekoliko preurejena, tako da je na približno 226 kilometrih 32 kontrolnih točk. Začne se v Ravnah na Koroškem in vodi čez Peco, Olševo, Raduho in Uršljo goro v Slovenj Gradec, preči Pohorje čez najvišji – Črni vrh in se na levem bregu Drave vzpne na pobočje Kozjaka, gre vse do Košenjaka in se zaključi v Ravnah na Koroškem. Prijetno doživetje gozdnate koroške pokrajine, srečanj s prijaznimi domačini, polno prekrasnih razgledov. Odpravite se na to pot ali dele poti večkrat, v različnih letnih časih. Obiščite Koroško, ne le Uršlje gore, Raduhe, Pece in Olševe. Obiščite tudi Kapunar in Košenjak na levem bregu Drave, ob meji z Avstrijo, podajte se na Pohorje, spoznajte svet, ki ga opisuje Prežihov Voranc, ustavite se pri njegovem spomeniku in preurejeni domačiji. Ostanite na Koroškem nekaj dni, ne bo vam žal!

Uršlja gora pa ni le obvezna točka Koroške planinske poti. Čez Uršljo goro vodita tudi Slovenska planinska pot in Pot kurirjev in vezistov NOB, je tudi ena izmed točk transverzale PD RTV Ljubljana, ki vključuje tiste slovenske vrhove, na katerih so oddajniki. ●

Uršlja gora, 1699 m, od Poštarskega doma

Karavanke

Do Poštarskega doma pridemo iz Slovenj Gradca po Slovenski planinski poti v dveh urah, dostopen pa je tudi z avtomobilom. Je tudi točka poti Kurirjev in vezistov NOB ter Koroške planinske poti. Vrh Plešivška kopa, 1414 m, leži vzhodno od zelo obiskane Uršlje gore. Do vrha markirane poti ni, pot "čez Kozarnico" vodi po pobočju Kozarnice. Navedbe časov so različne, a za pot čez Kozarnico od Poštarskega doma sta za zmerne hodce dve uri in pol resnično dovolj (ponekod navajajo tri ure).

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: Pribl. 920 m

Izhodišče: Poštarski dom pod Plešivcem, 805 m. Avtocestno povezavo Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj Gradec. V slednjem zavijemo po lokalni cesti južno proti Staremu trgu in nadaljujemo zahodno za Sele. Parkiramo v bližini doma. WGS84: N 46,495993°, E 15,012518°

Koči: Poštarski dom pod Plešivcem, 805 m, telefon +386 (0)2 822 10 55, mobilni telefon +386 31 799 358; Dom na

Uršlji gori, 1680 m, telefon: +386 (0)64 132 385, e-pošta juvan.nejc2@gmail.com

Časi: Izhodišče–Dom na Uršlji gori 2.30 h

Sestop 2 h

Skupaj 4.30 h

Sezona: Vse leto

Vodnika: Klemen Janša: *Karavanke*.

PZS, 2010; Slovenija na dlani, *Hri-bi nad mesti*, Mladinska knjiga, 2003 (razprodano).

Zemljevidi: *Smrekovec, Raduha, Olševa, Peca, Uršlja gora*, PZS, 1: 30.000; *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča nas smerokaz za Uršljo goro usmeri desno na kolovoz. Na razpotju označenih poti izberemo desno (leva, nekoliko daljša, vodi čez Kal). Pot se najprej zmerno vzpenja po kolovozu, po približno 20 minutah kolovoz zavije levo in se rahlo spusti do naslednjega, s katerega se naša pot odcepi levo in kmalu zatem še enkrat levo. Po strmi poti dosežemo cesto, po kateri nadaljujemo desno. Na ostrem

Tik pod vrhom s poti od Poštarskega doma ali Ivarčkega jezera Foto Andreja Erdlen

Uršlja gora, 1699 m, od Ivarčkega jezera

Karavanke

Ivarčko jezero, 633 m, je najnižje ležeče alpsko jezero. Do jezera se pripeljemo iz Kotelj, mimo Rimskega vrelca. Ob jezeru je bilo včasih smučišče s sedežnico, danes ni snega, ni smučišča, ni sedežnice, lokal ob jezeru že dolgo sameva, parkirišče pa je v lepih dnevih še vedno kar polno, saj je tukaj izhodišče za pohodnike, gorske kolesarje ali pa le za sprehode v okolici jezera.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: 1066 m

Izhodišče: Ivarčko jezero, pribl. 633 m (nekateri viri navajajo 645 m), parkirišče. Avtocestno povezavo Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, Slovenj Gradec. V slednjem zavijemo levo, severozahodno proti Ravnam na

Koroškem. Pred njim v Kotljah zavijemo južno do Ivarčkih jezer.

WGS84: N 46,506414°, E 14,969012°

Koča: Dom na Uršlji gori, 1680 m, telefon: +386 (0)64 132 385, e-pošta juvan.nejc2@gmail.com

Časi: Izhodišče–Dom na Uršlji gori 2.45 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 5.15 h

Sezona: Vse leto

Vodnika: Klemen Janša: *Karavanke*.

PZS, 2010; Slovenija na dlani, *Hri-bi nad mesti*, Mladinska knjiga, 2003 (razprodano).

Zemljevidi: *Smrekovec, Raduha, Olševa, Peca, Uršlja gora*, PZS, 1: 30.000; *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča sledimo smerni tabli, ki nas usmeri po cesti v gozd. Prečkamo most in nadaljujemo po poti, ki se bolj ali manj drži potoka Uršeljca; včasih je potok globoko pod nami in ga samo slišimo. "Železarska pot", po kateri

Ivarčko jezero Foto Andreja Erdlen

Uršlja gora, 1699 m, od Poštarskega doma

Karavanke

PLANINSKI VESTNIK \ junij 2024

ovinku levo sledimo markacijam, ki nas vodijo naravnost po poti. Kmalu zatem zavijemo levo na strmo pot, po kateri dosežemo razgledno mesto s klopjo ob spominski plošči. Od Poštarskega doma do sem smo potrebovali približno eno uro in dvajset minut. Od

klopce se približno še 5 minut strmo vzpenjamo, nato se pot položi in nas privede najprej do razpotja s potjo, ki z desne pripelje od Ivarčkega jezera, le nekaj zatem pa se nam z desne priključi še pot od Poštarskega doma čez Kal. Ko stopimo na cesto, ji sledimo

desno in po njej nadaljujemo na vrh ali pa izberemo pešpot (označeni odcep levo). Bistvene razlike v času ni. Na cesti se nam z leve priključi pot od Andrejevega doma na Slemenu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

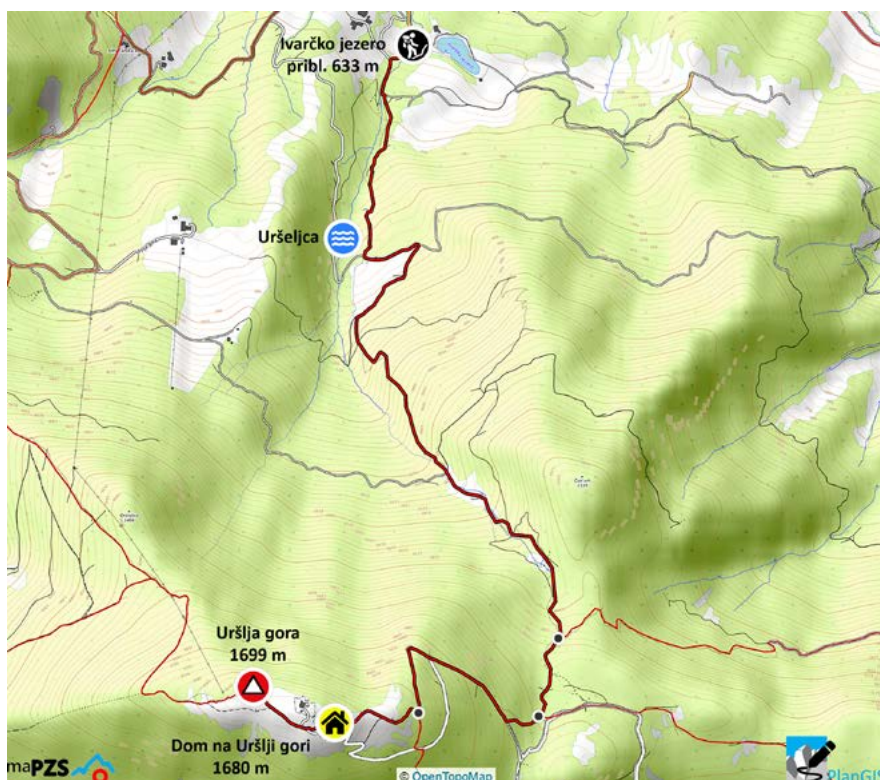
Andreja Erdlen

Uršlja gora, 1699 m, od Ivarčkega jezera

Karavanke

PLANINSKI VESTNIK \ junij 2024

hodimo, nas pripelje na cesto, kjer zavijemo levo in po cesti napravimo dokaj velik ovinek, gremo mimo spomenika padlim partizanom v NOB, pri katerem zavijemo desno, nadaljujemo mimo lovske opazovalnice in kmetije Jurček. Za kmetijo sledimo smerni tabli levo, v gozd (razgled na mesto Ravne na Koroškem s Košenjakom v ozadju).

S hojo nadaljujemo po poti, ki nekajkrat prečka gozdno cesto, in po dobri hoje od izhodišča pridemo do počivališča s klopco. Nadaljujemo z dokaj strmim vzponom proti vrhu; pot je dobro označena. Z leve se nam priključi pot od Poštarskega doma čez Kozarnico (SPP, TV), nekaj naprej pa še pot od Poštarskega doma čez Kal. Ko stopimo na cesto, ji sledimo desno in po njej nadaljujemo na vrh ali pa izberemo pešpot (označeni odcep levo). Bistvene razlike v času ni. Na cesti se nam z leve priključi pot od Andrejevega doma na Slemenu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Uršlja gora, 1699 m, z Naravskih ledin

Karavanke

Pot po grebenu iz Žerjava na Naravske ledine Foto Andreja Erdlen

Opisana pot je sicer daljša različica verjetno najbolj obiskanega pristopa na Uršljo goro. Cesta, ki pripelje do Koče na Naravskih ledinah, za več kot uro in pol skrajša pot na vrh.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: 1163 m

Izhodišče: Žerjav, 536 m, parkirišče na koncu naselja. Izhodišče dosežemo lahko z juga skozi Velenje, Šoštanj in Črno na Koroškem ali pa severno skozi Ravne na Koroškem, Prevalje in Mežico. Od glavne ceste Mežica–Črna na Koroškem se peljemo približno 2 km in parkiramo na koncu naselja Žerjav, pred križiščem cest.

WGS84: N 46,484997°, E 14,869472°

Koči: Koča na Naravskih ledinah, 1027 m, mobilni telefon +386 31 300 656; Dom na Uršlji gori, 1680 m, telefon: +386 (0)64 132 385, e-pošta juvan.nejc2@gmail.com

Časi: Izhodišče–Koča na Naravskih ledinah 1.45 h

Koča na Naravskih ledinah–Uršlja gora 1.30 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 5.45 h

Sezona: Vse leto

Vodnika: Klemen Janša: *Karavanke*.

PZS, 2010; Slovenija na dlani, *Hribi nad mesti*, Mladinska knjiga, 2003 (razprodano).

Zemljevidi: *Smrekovec, Raduha, Olševa, Peca, Uršlja gora*, PZS, 1: 30.000; *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča na koncu naselja Žerjav nadaljujemo po levi cesti ob Jazbinskem potoku. Asfaltna cesta se kmalu spremeni v makadamsko, po približno 15 minutah pridemo do razpota (oznaka za Naravske ledine in Uršljo goro) in zavijemo levo, na ožjo makadamsko cesto, ki se začne vzpenjati. Gremo mimo domačije Krstavčnik in nekaj manjših koč, prečimo potok in se spet strmeje vzpenjamo. V dveh serpentinah prispemo do označenega razpota (miza, klopi). Od

Uršlja gora, 1699 m, od Andrejevega doma na Slemenu

Karavanke

Pristop z južne strani na Uršljo goro običajno začnemo pri Andrejevem domu na Slemenu, le redki pa nižje v dolini – v Šoštanju ali Topolšici.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna oprema za sredogorje

Višinska razlika: Pribl. 730 m

Izhodišče: Andrejev dom na Slemenu, 1096 m. Avtocestno povezavo

Andrejev dom na Slemenu Foto Franci Horvat

Ljubljana–Celje zapustimo na izvozu za Velenje, nato se skozi Velenje in Šoštanj peljemo proti Črni na Koroškem. Na vmesnem prelazu Sleme je naše izhodišče.

WGS84: N 46,438327°, E 14,964480°

Koči: Andrejev dom na Slemenu, 1096 m, telefon +386 70 821 721, +386 41 685 555; Dom na Uršlji gori, 1680 m, telefon: +386 (0)64 132 385, e-pošta juvan.nejc2@gmail.com

Časi: Izhodišče–Uršlja gora 3 h

Sestop 2.30 h

Skupaj 5.30 h

Sezona: Vse leto

Vodnika: Klemen Janša: *Karavanke*.

PZS, 2010; Slovenija na dlani, *Hribi nad mesti*, Mladinska knjiga, 2003 (razprodano).

Zemljevidi: *Smrekovec, Raduha, Olševa, Peca, Uršlja gora*, PZS, 1: 30.000; *Šaleška dolina z okolico*, PZS, 1: 50.000; *Kamniško-Savinjske Alpe*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča se vrnemo na glavno cesto na prelaz Spodnje Sleme in

gremo po glavni cesti proti Črni na Koroškem; kmalu se v desno odcepi markiran kolovoz. Skozi gozd pridemo na jaso s cerkvico sv. Vida. Sledimo makadamski cesti, ki nas pripelje v gozd. Na križišču (levo cesta k domačiji Robnik, desno cesta proti Zgornjim Razboram in Slovenj Gradcu) nadaljujemo naravnost v smeri Javorje. Ko stopimo iz gozda, dosežemo označeno križišče z informativnimi tablam in znamenjem (izhodišče Ciganija, 30 minut). Nadaljujemo desno po nekoliko slabši makadamski cesti (levo Javorje in Črna na Koroškem) zahodno od Kotnikovega vrha, 1220 m. Za prevalom pridemo iz gozda, za manjšim vikendom se začne cesta spuščati (mimo spominskega obeležja). Držimo se markirane poti (ceste), ki nas pripelje do razpota pri Križanu na višini 1040 metrov. S hojo nadaljujemo po markirani poti v gozd v smeri Uršlje gore (levo Koča na Naravskih ledinah 1.15 h in Koča Krivec 300 m). Po strmem vzponu se pot nekoliko položi in nas čez pašne ograje

Uršlja gora, 1699 m, z Naravskih ledin

Karavanke

tukaj je do Naravskih ledin še 30 minut hoje (smerna tabla).

Z razpotja se usmerimo na desno markirano pot, sledimo puščici in markacijam. Po strmo vzpenjajoči se poti dosežemo greben, na katerem pa kmalu zavijemo nekoliko desno in se vzpnemo prečno do roba gozda do novega razpotja. Nadaljujemo desno (levo Prežihova bajta, Ravne na Koroškem in Prevalje) ob robu večjega travnika in v petih minutah

dosežemo Kočo na Naravskih ledinah, 1027 m.

Na cesti nad kočo nas oznake za Uršljo goro usmerijo desno na travnik. Na zgornjem robu travnika prečimo cesto (Naravske ledine–Uršlja gora) in se vzpenjamo skozi gozd. Nadaljujemo levo po kolovozu, ki nas le malo naprej iz gozda pripelje na večji travnik, ki ga prečimo in sledimo markacijam v gozd ter se vzpenjamo po široki poti. Občasno se nam odpre

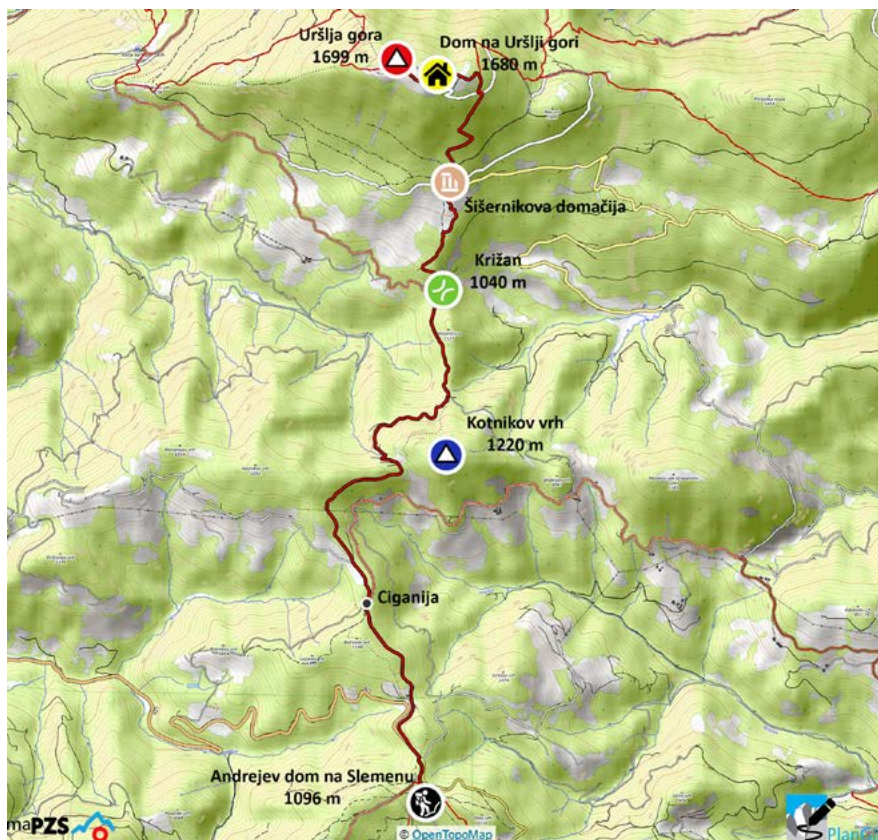
razgled proti Peci. V redkejšem gozdu na razpotju nadaljujemo po levi, nekoliko strmejši poti proti vrhu (desna pot obide vrh in vodi k cerkvi sv. Uršule in Domu na Uršlji gori). Sledi še kratek vzpon skozi redek gozd, nato pa se gozd dokončno neha in ob lepih pogledih dosežemo vrh Uršlje gore, 1699 m.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Uršlja gora, 1699 m, od Andrejevega doma na Slemenu

Karavanke

pripelje na večji travnik oziroma pašnik, ki ga prečimo in ob lepih pogledih na Smrekovško pogorje, Raduho, Olševo, Šaleško dolino ... dosežemo zgornji del pašnika, kapelico in ostanke Šišernikove domačije.

Nad domačijo dvakrat prečimo cesto in pri klopci krajši čas nadaljujemo vzpon skozi gozd po dokaj strmi poti, nato pa, ko se zimska pot nadaljuje v desno, gremo rahlo levo na markirano in dobro uhojeno planinsko pot, ki pozneje zavije nekoliko v desno. Le nekaj korakov gremo po cesti, ki pelje do planinskega doma, nato pa nas markacije usmerijo desno, na pot, ki se ji priključita še poti od Poštarskega doma na Plešivcu in od Ivarčkega jezera.

Ko pridemo iz gozda, nas pozdravi kapelica, sledi le še vzpon po travnatem pobočju do cerkve sv. Uršule in Doma na Uršlji gori. Od doma do vrha z oddajnikom je le pet minut hoje.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Pohodniški Azori

Otoki Pico, São Faial, Jorge in São Miguel

Pohodne poti na Azorih zahtevajo nekaj dodatne opreme tudi ob jasnem vremenu. Poleg trpežnih pohodnih čevljev, palic, zaščitne kreme in zadostne količine tekočine v nahrbtniku nikoli ne smejo manjkati anorak, pelerina, mali dežnik ter kopalke in brisača. Slednje dvojce nas je ob vrnitvi s pohoda na srečo čakalo na avtobusu, pelerine in dežniki pa so z nami šli samo na izlet in se suhi vrnili pod Alpe.

Arhipelag Azori v severnem Atlantskem oceanu je sestavljen iz devetih vulkanskih otokov ter treh manjših skupin otočkov. Najvišji vrh Monte Pico, ki se s svojimi 2351 metri dviga na istoimenskem otoku Pico, je najvišji vrh Portugalske, najvišja atlantska gora in hkrati dvakrat višji od ostalih azorskih vulkanov. Wikipedija navaja zanimiv podatek: *Če se meri od njegove baze na dnu oceana do vrha visoko nad površino Atlantika, so Azori pravzaprav ena najvišjih gor na planetu.*

Na otokih Pico, Faial, São Jorge in São Miguel smo zaradi lepega vremena v celoti izpolnili vse naše pohodniške načrte. Poti so zelo lepo označene in urejene in kar je najpomembnejše, odnos do okolja si tukaj na vsakem koraku zasluži desetko. Pohodnikov, razen na zlahka dostopnih razglednih točkah, skoraj ni, na vseh poteh nas spremlja tišina, v katero zanosno odmeva pesem številnih otoških ptic.

Otok Faial – Vulkana Capelinhos

Prvi dan nas je za ogrevanje čakal okoli dve uri dolg pohod na sveže vulkanske klife. Novo nastalo ozemlje, ki se je v trinajstih mesecih vulkanske aktivnosti povečalo za 2,4 kvadratna kilometra, je v Ponta

dos Capelinhos in pripada vulkanskemu kompleksu Capelo. Podmorski izbruh, ki se je s predhodnim vretjem morske vode, izbruhi vulkanskega pepela in pare začel 27. septembra 1957 nedaleč od obale, je trajal vse do 24. oktobra 1958. Uničeni so bili številni domovi in obdelovalne površine, sledila je evakuacija, 15.000 ljudi se je moralo izseliti. V neposredni bližini si lahko ogledamo Center za interpretacijo vulkana Capelinhos (CIVC) z informativno, izobraževalno in znanstveno vsebino. Evropski muzejski forum ga je leta 2012 razglasil za najboljši muzej v Evropi. Območje vulkana Capelinhos je danes naravni spomenik, ščitijo pa ga tudi druga posebna varstvena območja.

Pohod smo začeli nad Centrom (CIVC), od koder vodi na rob klifa lepa steza. Po krajšem vzponu se je pred nami odstrl greben, ki se s svojimi prepadnimi stenami dviga nad novo nastalim ozemljem. Zaščitne ograje ni več, zato vsak odmik zunaj poti predstavlja veliko nevarnost za padec v globino. Očarani smo; levo pod nami mirno počiva še neporaščen vulkan, desno pod nami se vulkanski greben pohlevno staplja v bujno zeleno gričevje. Čutimo svojo majhnost in neizmerljivo moč matere zemlje. Steza, ki vijuga do

S poti na Pico da Esperança na otoku São Jorge, v ozadju otok Pico z 2351 metrov visokim Monte Pico, ki je najvišji vrh Portugalske.
Foto Olga Kolenc

S krožne poti po bazaltnih ploščah iz strnjene lave, ki se dvigajo na vzhodnem delu otoka Pico.

Foto Olga Kolenc

še zadnje ostre vzpetine nad morjem, obrne levo in nas udobno pripelje nazaj do muzeja.

Iz glavnega mesta Horta smo se povzpeli še na bližnji, starodavni podmorski vulkan Monte da Guia, v zavarovano krajinsko območje velikega biološkega pomena. Po prihodu do kapele se nam prevesi pogled na ocean in na Caldeiro do Inferno ali Baía das Caldeirinhas, ki ga predstavljata dva v ocean potopljena vulkanska kraterja. To je edino zaščiteno morsko območje na Azorih, dostop do njega je prepovedan, saj je habitat zaščitene morske favne in številnih vrst morskih ptic.

Edinstveni kamniti zidovi na otoku Pico, ki ščitijo vinsko trto pred morskovo vodo in vetrom, so danes pod okriljem UNESCO. Foto Olga Kolenc

Otok Pico – Pohod Lagoa do Capitão–São Roque do Pico

Po planinski transverzali smo se zapeljali na osrednjo planoto otoka Pico, do kraterskega jezera Capitão na višini 826 metrov. Tri ure dolg spust skozi poseben

gozd na severno stran otoka se konča pri São Roque do Pico. Megla je že na samem začetku zasenčila naš pogled na najvišji vrh Monte Pico in tako tudi njegov tako opevan in redek odsev na jezerski vodni gladini. Pogled na ta najvišji mirujoči vulkan, ki se večino časa skriva v meglenem obroču, se nam je v vsej veličini razkril šele s sosednjega otoka São George.

Ob jezeru smo se znašli sredi zamegljene, skoraj groteskne vulkanske pokrajine, ki je del zavarovanega centralnega krajinskega območja. Ob cesti so nas najprej pozdravile bujno cvetoče žive meje iz hortenzij. Območje je habitat številnih endemičnih vrst, med katerimi še posebno izstopa azorski brin. Skri-venčene veje dreves kažejo svojo uporniško moč in željo po življenju tudi, potem ko v njihovih žilah ni več sokov. Svet je mokrotan, od vsepovsod pronica vlaga in temu primerno je tudi rastlinstvo. Sleherni kamen, pa tudi tla, preraščajo mahovi različnih struktur in barvnih odtenkov.

Nedaleč stran od jezera Lagoa do Capitão smo sledili lepi, kot polikani gozdni poti, ki v prvem delu poteka po ravnem. Krave so dvignile glave in se čudile gostom, po pogledu sodeč nas mladi bikec ni bil najbolj vesel. Po rahlem spustu smo prišli do novega odcepa. Komaj vidna steza, ki obrne desno navzdol čez pašnike, je bila ponekod zalita s črnim blatom in prerasla s travo. Meglen pokrov, značilen za azorsko vreme, se je zapiral, le obala pod nami se je bleščala v svetlomodri svetlobi.

Prišli smo do na videz neprehodne, z gozdom porasle goščave in začela se je prav posebna pohodna avantura. Deviški endemični gozd kot izjemno krhek ekosistem ne prenese človeške hoje zunaj poti. Čeprav se steza v gozdu malce razširi, bi ji težko rekli steza. Spominja na strugo potoka, ki ji je pravkar odtekla voda. Z mahom

porasle skale so spolzke, razmočeno blato drsi in krajše noge na strmih delih težko dosežejo varne stopinje. Skrite korenine dreves so za zdrs le še pika na i. V spodnjem delu poti strmina popusti, steza se razširi v nekakšno vlako in do asfaltirane ceste ni več daleč.

Bazaltni trekking nad oceanom

Hoditi smo začeli blizu svetilnika na vzhodnem delu otoka Pico, ki ga zaradi črne vulkanske kame-nine imenujejo tudi Črni otok. Pred nami je bil zelo zanimiv, dve uri dolg krožni pohod, ki v prvem delu poteka po razbrazdanih bazaltnih ploščah iz strnjene lave. Pot je označena za srednje zahtevno, prehode med skalami pa so nam kazale markacije v obliki rumenih in rdečih črtic. Gibanje po grobem vulkan-skem terenu zahteva stabilno obutev, dobrodošle pa so tudi palice.

Hodili smo visoko nad vulkanskimi klifi, ki jih krasijo naravni mostovi in spodmoli, ki jih je nekoč ustvarila razbeljena lava. Zunanji svet se je nekam odmaknil in občutek za čas je izginil. Z nami so ostali le še skrivnostni klici atlantskih galebov, ki so v preletih brisali meje med kopnim in morjem. Odnášala sta jih veter in šumenje atlantskih valov, ki se penijo vzdolž razbitih bazaltnih čeri. Od sonca ožarjen vlažen zrak se je zgostil v posebno esenco, v kateri so se združili vonj pregretega kamna, morja in zemlje.

Pljusk nekoč ognjenega zmaja počasi popušča, pokrajina se omehča in kmalu smo dosegli lepo označeno pot. Ponekod je obdana s suhimi zidovi, živo mejo, ali pa je samo označena s kamni. Hoja je postala prijetna in poleg vseh že naštetih vonjav je zadisalo še po *Erici azorici* in vinski trti. Čisto pritleh-na je, pred morsko vodo in vetrom jo ščitijo in grejejo edinstvene kamnite pregrade iz črnega kamna. So

plod neprecenljivega znanja prednikov, ki ga danes varuje UNESCO.

Otok São Jorge – Uzpon na Pico da Esperança

Na otoku São Jorge nas je čakal okoli 13 kilometrov oziroma od tri do štiri ure dolg, srednje zahteven pohod, ki se je začel ob vznožju Pica do Pedra in nadaljeval čez najvišji, 1053 metrov visok mirujoči vulkan *Pico da Esperança*. Pot se tik pod njegovim vrhom prevesi na severno stran otoka in nadaljuje do Fajã do Ouvidor. Prvi del pohoda poteka skozi osrednje vulkansko območje na nadmorski višini med 800 do 1000 metri, kjer se dviga več vulkanskih vrhov oziroma stožcev, kot so Carvão, *Junça*, Verde, Montoso in Morro Pelado. Svojo lepoto zrcalijo v malih, kristalno čistih jezercih, ki so se ujeli v davno ugasle kraterje.

Čeprav so vetrovi z Atlantika gnali značilne oblake, je bil dež do nas milostljiv. Ob poti so nas spremljale žive meje iz cvetočih hortenzij, ki so jih na otočje v preteklosti prinesli pomorščaki. Na Azorih veljajo za invazivno vrsto, a danes si brez teh razkošnih lepotic v modrih in rožnatih odtenkih ne znamo predstavljati te presunljivo lepe pokrajine. Z njimi razmejujejo parcele, saj jih živina ne mara. Prinesli so tudi druge sicer lepe, a invazivne vrste, ki negativno vplivajo na otoško biotsko raznovrstnost in zato kličejo po nadzoru.

Znova smo se gibal skozi zavarovana območja z bogato endemično vegetacijo, ki imajo tako botanično kot znanstveno vrednost. Pogled nam je segal do modrih lagun in naprej do sosednjega otoka Pico, kjer je v jasno nebo kipel najvišji Monte Pico. Prišli smo do spomenika žrtvam letalske nesreče, ki se je ob močnem deževju in vetru, ki je pihal več kot sto kilometrov na uro, ob trku v goro zgodila 11. decem-

Oznake na najbolj popularni poti na otoku São Jorge
Foto Olga Kolenc

Novonastali vulkan Capelinhos na otoku Faial kot ga vidimo ob vzponu na vulkanske klife.
Foto Olga Kolenc

Izhodišče za spust
do kraterskega
jezera Lagoa do
Fogo ali Ognjenega
jezera na otoku
São Miguel
Foto Olga Kolenc

bra leta 1999, umrlo je vseh 35 ljudi na krovu. Pred nami se je iz neposredne bližine razgaljal vrh *Pico da Esperança* in del poti, ki vodi nanj. Sledil je krajši vzpon in na levi strani kmalu tudi odcep. Prečili smo del pobočja in po ostrem ovinku na desno naleteli na slabo uhojeno blatno stezo. Dosegli smo s travo poraščen zaobljen rob kraterja, kjer smo že opazili kamen, ki označuje vrh.

Misli so presegle krog, ki ga riše ocean. Tako majhni smo in neblogljeni ob veličini in moči narave. Pogled je zaobjel planote pod nami in zdi se, da se je v sveži vulkanski zemlji nekoč igral velikan. V vdolbinah utripajo mala modrozeleno očesca, na mehkih zelenih pobočjih se za cvetočimi živimi mejami mirno pasejo krave. Obšli smo rob kraterja in se po poti pristopa spustili do makadamske poti. Pot se kmalu prevesi na severno stran otoka, kjer nas je čakal še spust v dolino.

Najbolj popularna pot na otoku São Jorge

Na otoku São George, ki mi je morda tudi zaradi legende o zmaju, v srcu pustil poseben pečat, nas je čakala še najpopularnejša otoška pohodniška pot. Začne se v bližini Eolic Parka – Serra do Topo, se po strmih pobočjih spušča do obale oziroma do enega najlepših krajev na otoku, Caldeira de Santo Cristo, in se zaključi v Fajã dos Cubres. Približno deset kilometrov dolg in okoli 3,5 do štiri ure trajajoč, zmerno zahteven pohod z začetkom na nadmorski višini 900 metrov, je za vsakega pohodnika posebno doživetje.

Sprva lepa pot, obdana s hortenzijami, kmalu preide v stezo, ki je izjemno spolzka in mestoma tudi strma. Zrak je bil zasičen z vlago in strma, z gozdovi porasla

pobočja nad nami je kot običajno prekrivala megla. Gibali smo se skozi del zaščenega krajinskega območja, kjer nas je tudi tukaj spremljalo endemično rastlinje, kot so vresje *Erica azorica*, azorska cedra, bodika in druge. Presunljiva pesem številnih otoških ptic je uglašeno posegala v prostor.

Pot je curljal in odpiral naše še poslednje neočiščene pore. Mimogrede smo se pustili še v manjšo grapo do potočne struge, kjer nas je presenetil med skalami skrit slap. Na določeni točki poti smo že videli naš prvi cilj, modrozeleno laguno Caldeira de Santo Cristo. Pot se je znova razširila, njen zadnji, priobalni del poteka predvsem po ravnem. V znani otoški restavraciji smo pomagali s spravilom pregrešno dobre, 20-kilogramske sveže ribe z njihovo značilno prilogo, na mizo je priromal tudi velik tradicionalni piškot. Z nekaj manjšimi vzponi in spusti smo dosegli končni cilj – Fajã dos Cubres in se na "osvežitev" zapeljali do znamenitih naravnih bazenov Simão Dias.

Otok São Miguel – "Sedmera jezera" v Serra Devassa

Malce odmaknjeno in manj obiskano hribovito območje Serra Devassa je posejano z vulkanskimi stožci in majhnimi skritimi jezери. Leži v zahodnem goratem vulkanskem masivu otoka São Miguel in je del zaščenega krajinskega območja Sete Cidades. Poraslo je z bujnimi gozdovi, značilno za Makaronezijo, kjer med številnimi rastlinskimi vrstami najdemo tudi endemične. S pohodom smo začeli ob zgodovinskem akvaduktu Aqueduto do Carvão in z manjšim vzponom prišli do prvega jezera. Okolico

ob jezeru Lagoa das Empadadas obdaja impresiven gozd, ki se v nešteti zelenih odtenkih zrcali na vodni gladini. Jezero napolnjuje dva vulkanska kraterja, med njima pa je ozek pas kopnega.

Pot se zložno nadaljuje skozi gozd do plitkega jezera Lagoa Rasa, nad katerim se dvigajo goli vulkanski stožci. V neposredni bližini na levi strani se v globoki kotanji, nad katero se moramo povzpeti, skriva še eno manjše jezero. Planota se malce razširi in položi; nebo, ki se je pelo nad njo, je bilo kot na sveže umito. Z vlago prepojena pokrajina, ožarjena s soncem, se je lesketala v neskončno dolgi barvni paleti zelenih in modrih odtenkov. Pot se zmerno dviga in levo pod nami se kmalu odstre pogled na lepo urejene kmetijske površine in zaselke, ki mejijo na ocean. Desno nad nami se dviga vulkanska vzpetina Pico das Éguas, ki je s svojimi 873 metri najvišja točka na območju Sete Cidades.

Zavili smo desno navzgor; udobna pohodna pot je prešla v precej strmo stezo, ki je ob dežju blatna in spolzka. Kmalu smo stopili na zaobljen razgledni vrh. Naš prvi pogled je segel v vulkanski krater pod njim, v katerem se iskri zelenomodro, istoimensko jezero Lagoa das Éguas. Zelene vulkanske stožce v daljavi sta božala megla in sonce in povsem nehote sem pozabila na štetje jezer. Pred spustom v dolino je na samem vrhu sledilo presenečenje. Srečali smo skupino slovenskih pohodnikov, ki se je na pohod podala v obratni smeri.

Za sladico še spust do jezera Lagoa do Fogo

Pred odhodom domov nam je za posladek ostal le še okoli dva kilometra dolg spust do kraterskega jezera

Lagoa do Fogo ali Ognjenega jezera, ki je nastalo pred 15.000 leti. Je v središču otoka *São Miguel*, znotraj vulkanskega masiva *Água de Pau*. Tudi tukaj smo vstopili v zaščiten naravni rezervat, v posebno ohranljivo območje, v katerem, razen pohodnih poti, ni sledov o človeški dejavnosti, strogo je prepovedano tudi kopanje. Le nekaj kilometrov pod jezerskim dnom se skriva deloma aktiven vulkan, zato je voda v njem mlačna in polna življenja.

Območje kraterja porašča azorsko endemično rastlinje, kot so azorski brin, azorski lovor, azorsko vresje in številne druge. Po dolgem času sem znova začutila, kako povsem drugačne vibracije oddaja prostor, ki ga človek ne poseduje. Pokrajina je prvobitna kot ob stvarjenju sveta, skoraj nezemeljska. Iz neposredne bližine mi je uspelo posneti tudi nekaj akordov azorskega kosa, njegovo identiteto pa sva še isti dan razvozlali z našo vodnico. Po spustu do jezera in ogledu bližnje okolice nas je čakal še vzpon na izhodišče, ki ob dodatni pridobljeni kondiciji v zadnjih dneh ni bil preveč težak.

V spominu bom negovala tisti posebni vonj po vulkanski zemlji na odmaknjenem atlantskem hrbtu, kjer si v nedoumljivi razsežnosti tega prostora in časa nebesa in pekel podajata roki. V ušesih mi bodo še dolgo odmevali tisti tako vznemirljivi klici rume-nokljunih viharikov, ki so nas na otoku *São Jorge*, med izvajanjem svojih obredov, prebujali sredi noči. Poseben pečat so mi pustili tudi prijazni, umirjeni in ustrezljivi ljudje, ki jim življenje v tem posebnem okolju nikoli ni bilo lahko. ●

**Bodite z nami
prvi na vrhu**

KOPER, 6.–7. SEP. 2024
PLEZALNI CENTER KOPER • PLUS CLIMBING

VSTOPNICE:

eventim

vstopnice.pzs.si

PRVA

Generalni sponzor

Miha Čekada

Katere višine koč so prave?

Nadmorske višine planinskih koč

Dom Planika

Foto Oton Naglost

Nadmorske višine objektov v naravi so načeloma objektivni podatki, enolično določljivi.

V klasični kartografiji so bile z geodetsko točnostjo na nekaj centimetrov določene točke državne geodetske mreže. Nadmorske višine ostalih pomembnejših točk so bile večinoma določene fotogrametrično, to je iz letalskih posnetkov, kjer je točnost precej slabša, še posebej v gozdnatem svetu (možno odstopanje tudi za nekaj metrov).

Za planinske koč ni enotne evidence o tem, kakšen je bil vir določitve nadmorske višine. Lahko je bila geodetska izmera v okviru kakega uradnega postopka, fotogrametrično ali pa jo je nekdo naknadno odčital s topografske karte. Večina planinskih koč stoji že vsaj petdeset let, tedaj pa so bile širše dostopne le karte v merilu 1 : 25.000 (ekvidistanca 10 metrov) ali celo 1 : 50.000 (ekvidistanca 20 metrov). Temu primerna je tudi zanesljivost tako določene nadmorske višine.

Danes prosto dostopni lidarski podatki (podatki letalskega laserskega skeniranja Slovenije) omogočajo vsakomur, da določi oziroma preveri nadmorsko višino, načeloma na 15 centimetrov točno. V jarmarskih krogih, od koder prihajam, smo lidarsko določanje lege in nadmorske višine vhodov v jame že zdavnaj sprejeli. Resda je v jamarstvu točna lega vhoda pomembna (običajno je to (lahko) majhna luknja sredi gostega grmovja), prave nadmorske višine pa so ključne pri hidrologiji ponornih jam.

Eden od izzivov izdelovalcev zemljevidov so nadmorske višine točk v prostoru. Čeprav je celoten relief našega sveta in s tem nadmorske višine posameznih točk s stališča nas planincev nekaj stalnega, je točna določitev njihovih višin vse prej kot enostavna. Skozi zgodovino so se razvile metode za triangulacijsko merjenje ključnih točk v prostoru, praviloma vrhov. Potem se je pa iz teh več ali manj natančno izmerjenih vrednosti merila in ocenjevala višina manj pomembnih točk v okolici. Narisali so zemljevide in vanje zapisali nadmorske višine, kakor so jih pač v tistem trenutku znali določiti. Tako so zapisali višine vrhov, sedel, križišč, kot, krajev pa tudi planinskih koč in podobnih objektov.

Potem pa se je pred kakim desetletjem na tem področju zgodila mala revolucija. Deželo smo posneli z laserjem in dobili podatke o prav vsaki točki na nekaj centimetrov natančno. Nenadoma so nas na kartah v oči zbudile napačno zarisane poti, ceste, stavbe, naravne posebnosti (jame, vrtače, balvani ipd.), pa tudi napačne vrednosti nadmorskih višin. V letošnjem letu poteka

projekt določevanja točnih koordinat in nadmorskih višin vseh vrhov in sedel na državnih kartah. Popravljenе vrednosti bodo vključene v državne registre in bodo s tem v prihodnosti na razpolago vsem izdelovalcem zemljevidov.

V pričujočem članku pa nam Miha Čekada opisuje, kako je na lastno pobudo preveril nadmorske višine vseh koč po Sloveniji. Preden je začel, smo se skupaj dogovorili, da naj bo uradna višina koč nadmorska višina na pragu glavnega vhoda v koč. Pripravil nam je obsežno preglednico s podatki vseh planinskih koč in podobnih objektov.

Zdaj imamo izziv, kako popravljene vrednosti nadmorskih višin spraviti v naše vsakodnevno življenje. Nove vrednosti bomo vpisali v PlanGIS, s tem pa bodo objavljene tudi na maPZS in v naših bodočih tiskanih zemljevidih. Smiselno pa bi bilo tudi, da društva, lastniki posameznih koč popravljene nadmorske višine čim prej zapišejo tudi na raznih tablah, razglednicah, žigih in na podobnih mestih.

Andrej Stritar, urednik kartografije PZS

Pomen nadmorske višine koč

Osnovni pomen nadmorske višine planinske koč je samoumeven, a kake pretirane točnosti ne potrebujemo. Pri tisočmetrskem vzponu je pač pet dodatnih metrov nepomembnih. Ne smemo pozabiti še na kulturni, etnografski in zgodovinski pomen nadmorske višine, ki je nekako del identitete planinske koč. Najdemo jo na vsaki razglednici, štampiljki, ročno izrezljano v lesen relief, morda je celo del kakega verza. Širši družbeni pomen se kaže v izrazih tipa "nad tisoč metri ni greha" ali pa "moj prvi dvatisočak". S teh vidikov res nima smisla na glavo postavljati grafične podobe koč zaradi neke pretirane geodetske točnosti. Po drugi strani pa vendarle gre razvoj naprej in težko bo planinska scena vztrajala na nekih sto let starih zaokroženih podatkih, ko lahko danes vsak z računalnikom in dostopom do interneta pridobi za dva velikostna reda boljši rezultat.

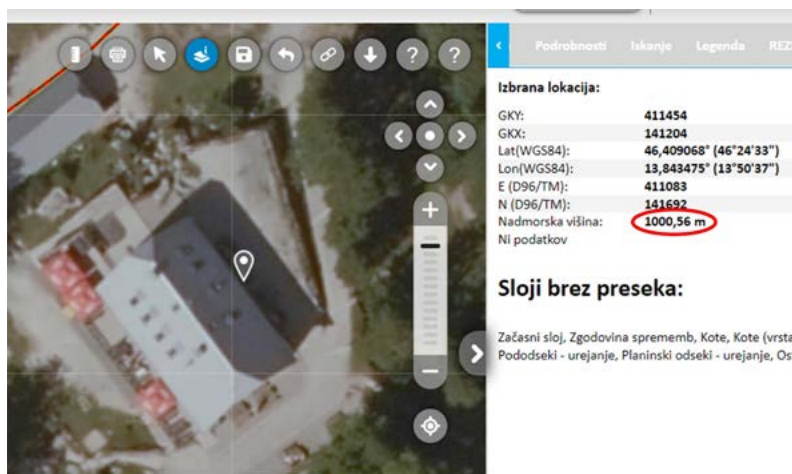
Cilj tega prispevka je predstavitev problematike mestoma slabe točnosti obstoječih nadmorskih višin planinskih koč. Podrobneje predstavljam primer vsem dobro poznanega Aljaževega doma v Vratih, manj obširno še dve koči in bivak v okolici. Na koncu izpostavljam razmere na ostalih kočah in bivakih širom Slovenije.

Možnosti določanja nadmorske višine

Že z nekaj kliki, brez kakršnega koli dodatnega znanja ali programske opreme, lahko nadmorsko višino poljubne točke določimo s spletnih portalov, kot sta PlanGIS (PZS) in Atlas okolja (Agencija RS za okolje). Na sliki 1 je letalski posnetek neposredne okolice Aljaževega doma. Glavni vhod je na severovzhodni strani koč (nekoliko v senci), kjer sivi simbol označuje mesto klika z miško. Na izpisu rezultatov na desni strani je prikazana nadmorska višina 1000,56 m (obkroženo). Na vseh planinskih kartah in vodnikih je sicer izpisana vrednost 1015 m. Zanimivo, enako nadmorsko višino ima zapisano bližnji, sicer sedem metrov nižji Šlajmerjev dom v Vratih. Na sliki 2 je isti motiv, le da podlaga ni letalski posnetek, ampak lidarski senčeni relief.

Na voljo je več profesionalnih programov, ki omogočajo, da iz lidarskih podatkov izdelamo karto. Za razliko od spletnih portalov, kjer je točnost omejena s filtriranjem in z grafiko (ločljivostjo miške ipd.), pa je takšna karta izdelana direktno iz izvornih podatkov, ki jim pravimo oblak točk.

Z ARSO-vih spletnih strani si lahko brezplačno prenesemo tudi izvirne podatke. Gre za obsežne datoteke formata las velikosti nekaj 100 MB, ki pokrivajo po 1 km² območja. V jamarskih krogih veliko uporabljamo brezplačni program Fugroviewer, za katerega je potrebna predhodna registracija. Na sliki 3 je predstavljen perspektivni pogled na koč s severa, od koder je običajni dostop s parkirišča, le perspektiva je malce dvignjena. Posamezne točke so odboji laserskega žarka med lidarskim snemanjem, iz katerih lahko izluščimo tudi takšne detajle, kot je dimnik na

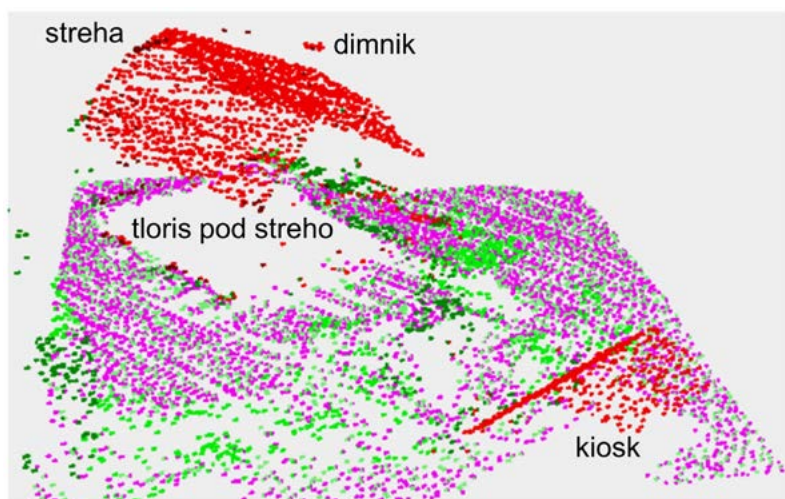
Slika 1: Določitev nadmorske višine vhoda v Aljažev dom iz spletnega portala PlanGIS; podlaga je letalski posnetek.

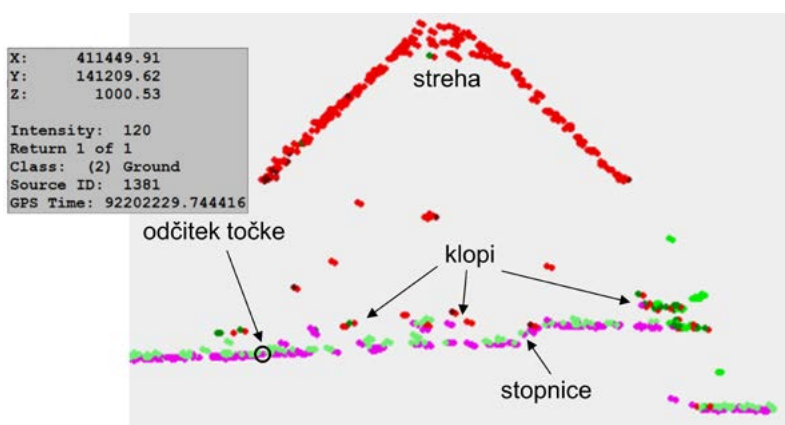
Slika 2: Določitev nadmorske višine vhoda v Aljažev dom iz spletnega portala PlanGIS; podlaga je lidarski relief.

Aljažev dom v Vratih Foto Franci Horvat

Slika 3: Perspektivni pogled na Aljažev dom s severa z uporabo izvirnih podatkov (oblaka točk)

Slika 4: Prerez Aljaževega doma prikazuje severozahodno steno zgradbe.

koča/bivak	Aljažev dom (m)	Dom Planika (m)	Dom Valentina Staniča (m)	Bivak pod Luknjo (m)
www.pzs.si	1015	2401	2332	1430
mapzs.pzs.si	1015	2402	2332	1494
www.hribi.net	1015	2401	2332	1480
tiskana karta	1015	2401	2332	1480*
lidar	1000,5	2401,5	2322,5	1494,3

*Med pripravo tega članka že popravljeno v redakciji 2023.

strehi. Barva točke označuje tip površine: rdeča so zgradbe, zelena vegetacija, vijolična pa tla. Za resnejšo obdelavo je bolje vzeti prečni prerez, ki ga za severozahodno steno koče prikazuje slika 4. Navidezna "vegetacija" na tleh so dejansko klopi in mize. Klik na zeleno točko pa nam omogoči izpis koordinat in nadmorske višine, načeloma na 15 centimetrov točno. Iz odčitanih 1000,53 m se bomo zadovoljili s 1000,5 m, kar je nadmorska višina vhoda v Aljažev dom. Razlika 14,5 m do "uradne" višine 1015 m pa le ni tako malo! Še enkrat poudarjam, da lahko analizo na slikah 3 in 4 naredi vsak na domačem računalniku, le brezplačno se mora registrirati.

Kje odčitati višino koče

Malo pobliže si še pogledjmo, na kateri točki sploh odčitamo nadmorsko višino koče. Nekatere koče so prislonjene ob pobočje (npr. Koča na Doliču), zato se je najbolje osredotočiti na nadmorsko višino vhoda. Kjer je vhodov več, predvsem pri večjih kočah (Triglavski dom na Kredarici), je smiselno vzeti glavnega, kjer je uradna tabla, kar je bil dogovor s PZS oziroma uredništvom PlanGIS. Na tem mestu se jim zahvaljujem, še posebej uredniku Andreju Stritarju za naknadni pregled. Kriterij glavnega vhoda nam pomaga tudi pri kočah, kjer stoji več stavb ali prizidkov skupaj (Domžalski dom na Mali planini). Malce nam merjenje lahko zakomplicirajo stopnice do vhoda; tedaj je za izhodišče bolje vzeti plato v vznožju stopnic (Dom Planika pod Triglavom). Nekatere koče imajo nekoliko zavrt dostop čez podest ali balkon (Blejska koča na Lipanci), kar spet oteži izbiro prave izhodiščne točke. Ponekod je vhod s prvega nadstropja (Planinski dom na Zelenici), a je vseeno smiselno ostati pri platuju pred stopnicami. Pri nekaterih manjših kočah pravega platoja niti ni (Orožnova koča na Planini za Liscem pod Črno prstjo), kar še posebej velja za bivake, ki so lahko dvignjeni od tal (Bivak I v Veliki Dnini).

Pri uporabi lidarskih podatkov smo pač omejeni na podatke, ki so na voljo. Ker je lasersko skeniranje potekalo s helikopterja, nam seveda vhod lahko zakrijejo razni nadstreški (Planinski dom Tamar), široki napušči (Koča na Ljubelju) ali če je vhod v kakem precej skritem vogalu (Dom na Lubniku). Celo na takšne "težave" naletimo, kot so denimo na gosto razprostrti senčniki pred vhodom v času laserskega skeniranja (Dom planincev v Logarski dolini). Pri Aljaževem domu smo že omenili klasifikacijo točk (tla, vegetacija, stavba), ki so jo izvedli med *post-procesiranjem* zajetih podatkov in s tem nam, uporabnikom, olajšali delo. V nekaterih primerih je bila ta prepoznavna manj uspešna, na primer če je pred vhodom drevo (Planinski dom Rašiške čete na Rašici), še posebej pa je to problem pri bivakih v gozdu (Bivak III za Akom). Identifikacija takega bivaka iz oblaka točk je lahko že precejšen izziv.

In ne nazadnje, lidarski podatki odražajo stanje v času, ko je bilo snemanje izvedeno v letih 2011–2015. Nekatere koče so od tedaj že dozidali (Dom planincev na Farbanci), zgradili na novo (Koča na Planini nad Vrhniko) ali pa so žal pogorele (Kocbekov dom na Korošici).

Pregled ostalih koč

Poglejmo si nekoliko podrobneje še dve koči in en bivak v neposredni bližini Aljaževega doma. Tabela prikazuje nadmorske višine, prikazane na treh spletnih portalih: domača stran PZS (razdelek planinske koče), aplikacija MaPZS in spletna stran hribi.net. Sledijo nadmorske višine, izpisane na tiskani karti Triglav (1 : 25.000, PZS, 2016) ter na koncu dejanska vrednost, odčitana iz lidarskih podatkov, ki je določena na eno decimalno.

Za Aljažev dom je v vseh virih napisana enaka, že prej omenjena napačna vrednost 1015 m. Nasprotno pa so pri Domu Planika v vseh virih pravilne vrednosti, drobna razlika je le v zaokrožitvi enega metra. Dom Valentina Staniča je povsod izmerjen za devet metrov previsoko. Posebej poudarjam primer Bivaka pod Luknjo, kjer je podatek na spletni strani PZS za kar 64 m prenizko. To utegne biti velik problem, če nekdo z ročnim višinomerom v nevihti išče bivač! Poglejmo si, kako ustrezne so današnje lege koč in bivakov. Za izhodišče sem vzel stanje na spletni strani PZS, razdelek "Planinske koč". Od 161 pregledanih koč jih je imelo skoraj dve tretjini nadmorsko višino točno znotraj dveh metrov, torej morebitna napaka je praktično znotraj zaokrožitve. Pri slabi četrtini je napaka med dvema in petimi metri, nad pet metrov pa pri vsaki sedmi koči. Pri bivakih so napake precej večje, kar je pač pričakovano, saj jih je na karti težko odčitati in so redkeje obiskani.

Katere koč so najbolj odstopale? V Julijskih Alpah sta to že omenjena Aljažev dom (15 m previsoko) in Šlajmerjev dom (+22 m) ter Koča na planini Kuhinja (+15 m). Slednja leži na 987 m, pa so jo najbrž nekako "potisnili" čez 1000 m. Morda je tudi Aljažev dom dobil podobno "pomoč"? Napake pri ostalih kočah so pod 10 metrov. Pri bivakih najbolj *striže* že omenjeni Bivak pod Luknjo (–64 m), precej zgrešeni so še Bivak I (+41 m) ter Bivak na Prevalu Globoko in Bivak Hlek (oba +21 m).

V širšem območju Kamniško-Savinjskih Alp ni večjih napak, nekoliko odstopata le Kranjska koča na Ledinah (+11 m) in, zanimivo, povsem nižinski Pla-

Dom Valentina Staniča
Foto Oton Naglost

ninski dom Milana Šinkovca (–11 m). Od bivakov znatneje odstopa le Bivak v Kočni (–13 m).

Nepričakovano je še največ napak v izvenalpskem svetu. Od vseh slovenskih koč najbolj odstopa Koča pri Jelenovem studencu (–27 m), sledijo pa ji Planinski dom na Zasavski sveti gori (+23 m) Planinska koča na Kamen vrhu (+22 m) in še štiri z napako med 10 in 15 metri. Pri zadnji je razlog za napako v tem, da so privzeli kar nadmorsko višino bližnjega Kamen vrha, ki je sicer pravilna, a je vrh vendarle 22 m višje od koč. Takih primerov je še nekaj.

Kako naprej?

Ko boste brali ta članek, bo nekaj nadmorskih višin že popravljenih, predvsem v spletnih virih, pa tudi v nekaterih najnovejših izdih planinskih kart. Kot je nakazano v uvodu, pa je vprašanje, kako detajlno popravljati tistih par metrov. Vendar pa pogled na starejše planinske karte pokaže, da takšni popravki niso nič novega. Dom Planika je bil dolga leta na 2410 metrih, dokler ga niso "znižali" na danes pravilno višino 2401 metra. Planinski dom v Gorah ima na steni velik napis z imenom koč in višino 791 m, pa so jo na spletni strani že popravili na 762, torej za skoraj 30 m manj. Točna vrednost, določena v tem pregledu, je 765 m.

Za konec je treba povedati, da izzivov z nadmorskimi višinami ne bo zmanjkalo. O problematičnih nadmorskih višinah dvatisočakov sem že pisal (*Planinski vestnik*, 3/2016, str. 44–47). Ni tako redko, da je geodetska točka na stranski rami (kjer je boljši pogled v dolino), pravi vrh pa nekaj metrov višji. Potem so tu še jezera: Črno jezero nad Komarčo je bilo na kartah PZS prenizko (lani popravljeno), na karti Sidarta pa precej previsoko. Pa še kaj bi se našlo! ●

Bivak pod Luknjo Foto Matej Ogorevc

Damjan Slabe

Hoditi po gorah je čudovito

Pogovor s Thierryjem Duffarjem

Četrtega februarja leta 2006 si je skupina štirih francoskih turnih smučarjev v Podbrdu v Baški grapi pripela smuči in začela dolgo prečenje Alp vse do Grenobla. Zgodbo so zaključili po dobrih dveh mesecih, 16. aprila. Prečenje Alp s turnimi smučmi je velik izziv. Eden od ključnih akterjev te odprave je bil Thierry Duffar, profesor, alpinist in turni smučar iz Grenobla.

Thierry Duffar
Arhiv Thierryja
Duffarja

Rojen si bil v Pirenejih? Ali je bilo to ključno, da si se zapisal goram?

Rojen sem bil kakšnih 70 km severno od Pirenejev, na jugozahodu Francije, na ravnini blizu Atlantskega oceana. Toda ko sem imel kakšnih pet let, smo se s starši preselili v Pireneje, v romarski Lurd. Moj oče je imel tam dober položaj. Odraščal sem med hribi. Takoj ko smo se preselili tja, so me starši včlanili v smučarski klub. V tistih časih je bil četrtek v šoli prost dan in z avtobusom smo se vozili na smučanje. Pozneje, ko sem imel štirinajst, morda petnajst let, nisem bil več navdušen nad smučanjem po urejenih smučarskih progah. Pogosto sem kar sam pobegnil in šel smučat po svoje, izven smučišča, seveda brez turnosmučarske opreme. Ko smo se pozneje zbrali na avtobusu, me je kdo vprašal, kje sem bil, pa sem se izgovoril, da sem smučal z nekom drugim; ko pa me je isto vprašal kdo drug, sem mu rekel, da sem bil s prvim.

Kako se danes opredeljuješ? Planinec, gornik, turni smučar, alpinist?

Rad imam gore. Tam se res dobro počutim. Na začetku sem samo hodil po gorah, brez smuči. Pozneje sem začel tudi plezati in se ukvarjati z alpinizmom. Predvsem sem počel stvari, ki so bile povezane z gorami. Na primer, ko smo naredili veliko turo – prečenje Alp, smo v glavnem hodili s smučmi od ene točke do druge. Uživam v hoji s smučmi. Zame je bolj kot samo smučanje pomembno biti v gorah in se gibati med njimi. Še posebej zdaj, ko imam težave s koleno in gležnjem, ki je postal nekam trd. Zato je smučanje danes zame še toliko pomembnejše, saj mi omogoča lažje gibanje po gorah. S smučmi si lahko privoščim turo za teden ali dva, česar brez smuči v gorah ne bi zmogetl.

Si predvsem gorski in ne morski človek. Ali je k temu botrovala skoraj usodna izkušnja v tvojem otroštvu?

Tako je. Še preden smo se preselili v Pireneje, star sem bil kake štiri leta, smo hodili s starši na morje, na obalo Atlantika. Nekoč sem bil z mamo in teto na obali. Sedel sem na soncu, na prvi stopnici, povsem ob morju. Naenkrat me je zajel veliki val – za Atlantski ocean so taki nenadni občasni veliki valovi precej značilni – in me potegnil v morje. Na srečo je bil blizu ribič, ki je slišal mamino vpitje. Bil je privezan na vrh, skočil je v vodo in me potegnil iz nje. Od takrat ne grem več v vodo. Niti v jacuzzi ne. (Smeh.)

Gore na različne načine preizkušajo tiste, ki jih imajo radi. Kaj je bila tvoja najtežja preizkušnja? Ob neki priložnosti si omenil padec med plezanjem, ki se je končal z odprtim zlomom gležnja? Kje se je to zgodilo?

Za vikend smo plezali v skali, na Vanoiseu, na južni stani Montblanškega pogorja. Smer je bila zelo strma z redkimi oprinkami in stopi. Nenadoma mi je spodrsnilo in sem odletel. Padel sem približno deset metrov, na srečo je varovanje zdržalo. Bernadette (Jalifier) me je zaustavila in si pri tem zaradi trenja

opekla dlan! Tisti trenutek, ko sem padal, nisem bil zaskrbljen. Skala je bila gladka, na nesrečo pa sem z nogo zadell ob poličko. Čutil sem, kako je počila kost. Potem sem videl kri, rano in nogo, ki je nekam čudno visela. Blizu je plezala vojaška naveza, telefon ni delal, vojaka pa sta imela radijsko postajo in takoj v svoj tabor sporočila o nesreči. Iz doline so poklicali reševalce in helikopter me je dokaj hitro pobral iz stene.

In to ni bila tvoja najtežja preizkušnja?

Ne. Pravzaprav ne vem, kaj bi to bilo? Težko je reči, kaj je najtežja preizkušnja. Čeprav je tisti trenutek lahko zares težko, potem pa, ko je vse za tabo, ko se vse dobro konča, gledaš nazaj drugače ... Morda enkrat v Švici, okrog prvega maja, na vzhodni strani Oberlanda, kjer so Jungfrau in še nekaj drugih štiri tisočakov. Tam smo turno smučali, z Bernadette, Lidijo (Honzak), Michelom (Vivaudoujem) in še z nekaj prijatelji. Bili smo v koči. Zaradi obilice novega snega in velike nevarnosti snežnih plazov ni bilo mogoče sestopiti direktno v dolino. Lahko smo gledali, kako so se plazovi okoli nas spontano prožili. Edina, za silo sprejemljiva vrnitev v dolino je vodila čez prelaz. Res je bilo nevarno! Na vsak način smo morali sestopiti zaradi službenih obveznosti. Napovedana je bila tudi nova večja pošiljka snega, ki nam je grozila, da bomo nekaj dni ostali ujeti v koči. Posvetoval sem se z oskrbnikom koč, ki je rekel, da lahko poizkusimo "sestopiti" čez prelaz. Pristop nanj je izjemno strm, zavarovan z verigo, ki pa je bila precej visoko. Vsem v skupini sem rekel, da se bomo vzpeli posamič, in jim naročil, naj vsi pripravijo plazovno opremo za primer mojega reševanja, če bi se sprožil plaz. Da sem dosegel verigo, sem veliko tvegala in preplezal strmo vesino. Res sem se potrudil poiskati najboljšo linijo. V takih razmerah gre za vprašanje 50 centimetrov. Zaplezal sem, vse se je sesipalo, a nekako se mi je uspelo pririti do prvega kovinskega droga, na katerem sem se lahko zavaroval. Končno nam je vsem uspelo srečno priti na sedlo, a bil sem resnično zaskrbljen. Na eni strani je bilo nujno, da smo šli tam čez, po drugi pa je bilo izjemno nevarno.

Na tvojem predavanju v TK Gora smo poslušali o vašem prečenu Alp od Podbrda do Grenobla na smučeh leta 2006, ki je trajalo blizu dva meseca in pol. Kaj ti pomeni to prečenje po 17 letih?

To je bila najboljša pustolovščina, ki sem jo naredil v gorah! To je nekaj, kar verjetno, če se z gorništvom ne ukvarjaš profesionalno, lahko narediš samo enkrat v življenju. Res je bilo lepo. Veliko tišine. Miru. Vse, kar je na taki turi pomembno, je, da prideš do naslednjega kraja in naslednji dan spet do naslednjega in tako naprej vse do cilja. Ne celotni turi smo imeli tudi precejšnjo srečo z vremenom. Bilo je izjemno lepo in razburljivo hkrati.

Kaj bi priporočal morebitnim slovenskim smučarjem, ki bi se spogledovali s takim izzivom?

Naj naredijo to. Najtežje je bilo, o tem sva se večkrat strinjala z Bernadette, sprejeti odločitev, da greva. In slediti tej odločitvi. Poznam ljudi, ki so govorili, da bodo to turo naredili, ko se bodo upokojili, a nihče tega ni uresničil. Če nekdo želi to zamisel izpeljati, se mora dogovoriti v službi za dopust za dva meseca in pol, se pripraviti in iti. Vsak lahko to naredi. Običajno

Na vrhu Lanževice; od leve proti desni so Breda Pirc, Vida Zupan Teuš, Majda Šmit, Lidija Honzak, Bernadette Jalifier in Thierry Duffar, marec 2022

Foto Damjan Slabe

Thierry z zelo značilno opremo – zemljevidom in kompasom, Škotska 2017

Foto Damjan Slabe

*V snežnem viharju,
Islandija, 2023
Foto Damjan Slabe*

ljudje mislijo, da je to zelo težko. A sploh ne, ni bilo težko! Gre za turo, ki prinese res veliko zadovoljstva. Nevarni so lahko predvsem snežni plazovi. Glede tega je nujno, da je v moštvu nekdo, ki se na to spozna.

Kaj vam je najbolj pomagalo, da ste prečenje Alp na smučeh uspešno zaključili?

To, da so se nam po etapah za teden dni pridružili različni kolegi, nas oskrbeli z novimi zemljevidi in opremo, ki se je pokvarila. Da so prišli novi obrazi. Ne vem, kako bi se vse skupaj razpletlo, če bi bili na celotnem prečenju samo štirje; iste osebe, pa čeprav smo vsi *skulirani* ljudje. Dva meseca in pol?!

Takrat ste se spoznali tudi z Majdo Šmit, Lidijo Honzak in še z nekaterimi drugimi. Na turah na različnih koncih sveta si imel priložnost spoznati mnogo ljudi. Kaj se je takrat zgodilo, da to prijateljstvo še vedno traja?

To se je zgodilo pomotoma. Želel sem, da vsem oskrbnikom, kjer smo prenočevali, pišem v njihovem jeziku. Nisem imel težav z nemščino, italijanščino, problem je bila slovenščina. Spomnil sem se, da sem pred časom na poletni šoli v Grčiji srečal slovenskega profesorja. Organizatorje sem prosil za kontakt in slovenski kolega mi je hitro prevedel besedilo, mimogrede pa omenil, da tudi njegova žena (Majda) turno smuča. Seveda sem jo povabil zraven. Ko smo se srečali v Podbrdu, kolega ni bil tista oseba, ki sem jo imel v mislih! Majda se nam je pridružila za en dan, s

sabo pa je imela nahrbtnik za ves teden. Res me je impresioniralo, da je bila gospa, ki nas ni poznala, pripravljena iti z nami za ves teden. Majda je sicer izjemno prijetna oseba. Napisal sem članek o našem prečenju za največjo gorniško revijo v Franciji. Članek je bil objavljen, nakar sem povsem nepričakovano prejel ček za 1400 evrov. Tega res nisem pričakoval. Pogovoril sem se z Bernadette in Philippom, nato smo za ta denar za teden dni povabili tri kolege iz Slovenije. Šli smo v narodni park Vanoise na meji z Italijo. Tam je precej vrhov visokih čez 3000 metrov. S tem denarjem smo jim krili stroške nastanitve v kočah. Tisti teden smo zares uživali v družbi slovenskih prijateljev. In ta zgodba se nadaljuje ...

Je kakšna smer, ki si jo splezal in ti je ostala posebej pri srcu?

To se tudi sam včasih sprašujem. Vsaka smer, vsaka tura je drugačna. Prednost dajem pogorju Les Écrins. Ko sem bil mlajši, sem veliko plezal in smučal po gorah okrog Grenobla. Kasneje sem organiziral mnoge turnosmučarske ture: Kreta, Durmitor, slovaške Tatire, Albanija, Škotska, Norveška, Islandija ... Nikoli pa se nisem vrnil v Les Écrins s smučmi. Lidija je ob priliki izrazila, da bi šla rada smučat tja. In smo šli. Bil sem presenečen, kako lepo je tam. Spraševal sem se, zakaj hoditi nekam daleč, ko pa je tu tako lepo. Naravnost fantastično. Les Écrins je zares v mojem srcu. In seveda Pireneji, že zato, ker sem tam preživel svoje gorniško otroštvo.

Imaš izjemen občutek za orientacijo. Ali se še vedno zanašaš predvsem na klasične zemljevide in kompas ali danes uporabljaš sodobne navigacijske naprave?

Uporabljam oboje. Kar bi rad poudaril, je, da če preveč uporabljam GPS-navigacijo, nekako izgubljam občutek za orientacijo. Kolikor se da, se zanašam na klasične zemljevide. Pomembno je, da ta občutek za orientacijo ohranim tudi v prihodnje.

Po velikem prečenju Alp si naredil še precej "krajših" turnosmučarskih prečenj na različnih koncih Evrope. Praviloma se ne vračaš dvakrat na isto lokacijo. Je kakšno območje v gorah, kamor bi se še vrnil?

Ni stvar v tem, da se ne bi želel ponovno vrniti dvakrat v isto gorsko skupino, toda veliko je še možnosti za raziskovanje. Bolj me zanima odkrivanje novih gorstev, kot pa se ponovno vračati. Načrtoval sem prečenje Balkana s smučmi od Sarajeva do Grčije. Pa sem razmišljal, da sem v smučarskem smislu že obiskal najzanimivejša področja v Bosni, Črni gori, Albaniji, Makedoniji, Grčiji, Bolgariji ... Ne zdi se mi zanimivo, da bi šel tja, kjer sem že bil. Raje bi obiskal neka območja na Balkanu, kjer še nisem bil, kot je npr. Kosovo.

Od kdaj želja, da bi enkrat smučal s Snaefellsnesa na Islandiji?

Kot otrok sem bral *Potovanje v središče zemlje* Julesa Verna, ki se začne prav na Snaefellsnesu. Zame so islandske gore Snaefellsnes. Res sem si želel oditi tja. Ni pa to bilo že takrat, ko sem bral knjigo. Logično je bilo, če gremo smučat na Islandijo, da gremo tudi na Snaefellsnes.

Leta 2001 si naredil Triglavsko turnosmučarsko magistralo od Vogla čez Komno, Sedmera jezera; Triglav do doline Vrata.

Ja, razmišljal sem o tem, da bi obiskal slovenske gore in iskal informacije, kje bi bilo zanimivo smučati.

Takrat, pred več kot 20 leti, verjetno ni bilo tako enostavno dobiti verodostojnih informacij?

Vedno, tudi danes najdem ključne informacije o turi na zemljevidu. Kupil sem dober zemljevid Triglava v merilu 1 : 25.000, na katerem so bili vsi potrebni detajli o prehodih, stenah, vključno s traso, kočami. Malce težje je bilo dobiti informacije o kočah. Vedel sem, da je Dom na Komni stalno odprt, da je za silo oskrbovan Triglavski dom na Kredarici, v katerem so meteorologi. Ostale kočice so bile zaprte, imajo pa zimske sobe. S seboj smo morali vzeti spalne vreče in hrano za nekaj dni. Tudi Aljažev dom, kjer smo zaključili turo, je bil zaprt. Tam smo imeli težave najti zimsko sobo, saj ta ni v koči, pač dvesto, morda tristo metrov stran v gozdu. Zadnjo noč smo prespali tam. Je bil pa to res lep turni smuk. Zato smo se tudi odločili, da prečenje Alp začnemo prav v Sloveniji.

Lepo ... Imaš srečo, da tudi ima tudi tvoja žena Bernadette rada gore in rada smuča. Kaj ti pomeni, da te stvari lahko počneta skupaj?

Zame je pomembno, da lahko skupaj hodiva v gore. Ona je imela kot socialna delavka povsem drugo službo, čeprav gre rada z mano na konference. Igram nekaj instrumentov s prijatelji, a nje to ne zanima, čeprav pride poslušat. V gore pa dejansko zahajava skupaj. V povprečju vsako leto v gorah preživiva vsaj dva tedna v enem kosu. En teden s prijatelji in en teden sama. Lepo je, ko sva skupaj v gorah, sama.

*Snefellsnes,
Islandija 2023
Foto Damjan Slabe*

Bernadette in
Thierry uživata v
razgledu na Žabljak,
Durmitor 2009.
Foto Damjan Slabe

Zdaj si upokojen. Kakšni so tvoji glavni načrti za prihodnost?

Sem polovično v pokoju. Poleg tega da sem aktiven gornik, imam še vedno tudi druge projekte. Bil sem en mesec službeno v Romuniji, trenutno se ukvarjam s člankom, ki je rezultat mojega dela na Japonskem, s podiplomskimi študenti delam različne eksperimente, sodelujem na konferencah, še vedno sem precej okupiran s službo. Sem urednik revije in tako naprej ... najpomembnejši del pa je glasba.

Ali si imel kakšnega gorniškega vzornika?

Mislím, da ne. V Grenoblu imamo dva pomembna gorniška festivala, kjer predvajajo gorniške filme, to sta dva velika dogodka. Predvajajo filme o ljudeh, ki delajo res neverjetne stvari. Spoštujem, kar počnejo. V bistvu pa me to tako zelo niti ne zanima. Sem

so mi rekli, da se ne da nič narediti. Da se tega ne da popraviti. Da ne vedo točno, kaj se je zgodilo. Morda se je zamašila kakšna majhna vena, lahko da je šlo za virusno okužbo, morda zaradi preglasne glasbe, ki smo jo igrali ... Na začetku je težko, ko nenadoma ne slišiš na eno uho, še zlasti ko se pogovarjaš z ljudmi. Vsem skušaš razlagati, da ne slišiš, da bi lahko sledil diskusiji. Zlasti je naporno, če je veliko glasov naenkrat. Še posebej sem imel zadrege s študenti, saj niso vedeli, na katero uho ne slišim. Tetoviranje besedice OFF na prizadeto uho je bila v psihološkem smislu zelo dobra rešitev. S tem je jasno napisano, na katero uho ne slišim. Glede tega sem postal povsem miren. Zdaj je to problem drugih.

Zdaj lahko sami preberejo.

Da. (Smeh.)

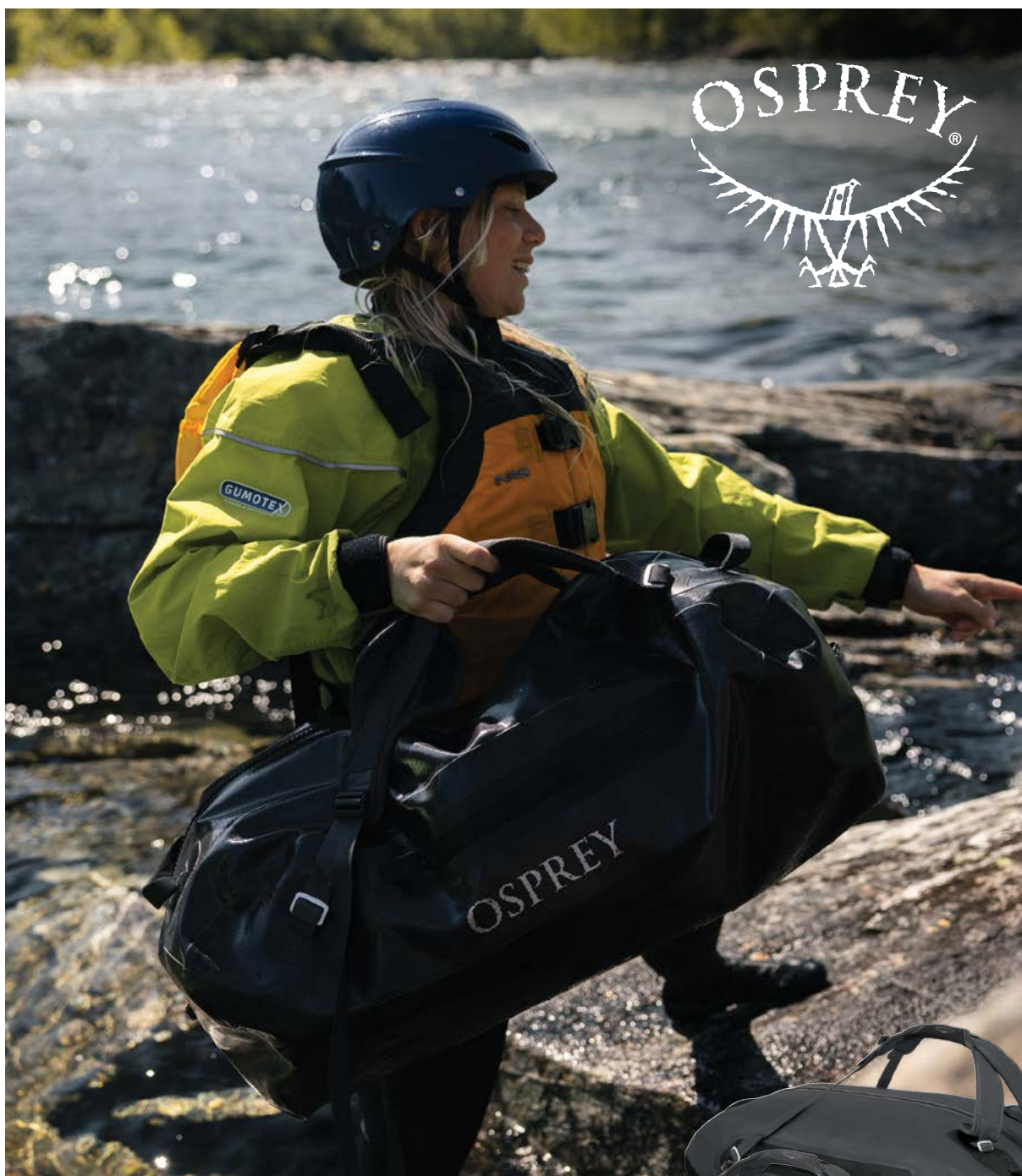
povsem zadovoljen s tem, kar počnem sam. Vsekakor so drugi mnogo boljši. Nenazadnje so mlajši, nekateri so profesionalci, večino časa preživijo v gorah, to je nekaj drugega. V bistvu nisem imel vzornika.

Če ni preveč osebno vprašanje, kakšna je zgodba o tvojem tatuju OFF na levem ušesu?

To je v povezavi z glasbo. Igram v bendu. Bobni, električna kitara, klaviature, zelo, zelo glasno. Neko noč sem spal na strani zdravega ušesa, ko sem naenkrat zaznal, da na drugo uho ne slišim. V spalnici imava uro, ki dela ding, ding ... spoznal sem, da ne slišim ure. Skušal sem igrati na klaviature, a nekaterih tonov nisem slišal. Kakšen teden pozneje je že polovico tonov na klaviaturah izginito, še teden pozneje nisem na to uho nič več slišal. Vse se je odvijalo zelo, zelo hitro. Seveda sem poiskal pomoč pri specialistih, a

Nimam več vprašanj. Pa vendar – bi še kaj sam dodal?

Pomembno se mi zdi poudariti, da se nimam za zelo dobrega gornika. Nisem dober plezalec niti zelo močan, ne morem početi stvari, ki jih počnejo nekateri. Toda preprosto uživam, ko sem v gorah. Ni nujno, da počneš težke stvari, pomembno je, da v življenju počneš stvari, ki te veselijo. In to je vse. Zaradi gležnja ne morem več plezati v visokih stenah, do katerih je dolg dostop in še daljši sestop. In tovorjenje vse te opreme! Zaključil sem z alpinizmom, ker tega ne morem več početi. Na srečo lahko smučam, plezam v plezališčih. V Romuniji me je kolega povabil v koč, ki jo ima v gorah. Hodili smo štiri ure, osemsto višinskih metrov, imel sem palice in uspelo mi je. Pomislil sem, mogoče bi moral poleti več hoditi. Ne toliko v strmino kot bolj po ravnih terenih. Hoditi po gorah je čudovito. ●

USTVARJEN ZA VAŠE NAJVEČJE DOGODIVŠČINE

Vodoodporen nahrbtnik
Transporter WP Duffel

www.fastorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme
Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

FACTORY STORE
BIKE & OUTDOOR

Gor in dol, od jezera
do jezera ...
Foto Mateja Pate

Okoli riti v varžet'¹

Po norveških vzpetinah

V deželo polnočnega sonca sem se zaljubila na prvi pogled, še preden so se kolesa velike kovinske ptice dotaknila pristajalne steze. Pogled na prostrane gozdove in brezštevila jezera, katerih gladina je odsevala barve sončnega zahoda, me je v trenutku očaral. In ko sem dan potem iz deževne prestolnice odletela na otočje nad polarnim krogom, ki me je pričakalo v sončnem in toplem vremenu, sem bila kuhana in pečena.

Gore, ki se vzpenjajo neposredno nad morjem, strme stene z odlično skalo, dan, ki poleti kar traja in traja, barve morja, neba in slikovitih hišk ... Ko sem sredi noči začarano strmela v otoško pokrajino, sem se počutila kot v kateri izmed oddaj kanala National Geographic, ki prikazujejo lepote našega planeta. Zato odgovor na vprašanje "Hej, bi šla z mano na Norveško?", ki je priletel v moj virtualni poštni nabiralnik na pragu pomladi, ni mogel biti drugačen kot "Z največjim veseljem."

Prav malo besed je bilo treba, da sva bili z mojo najljubšo soplezalko M. čez dva meseca na poti. Dobrih petnajst let je minilo od najinih zadnjih plezalskih počitnic, ki sva si jih, preden sva si omislili potomce, privoščili kar nekaj let zapored na začetku poletja. Tokratno povsem nepričakovano potovanje je bilo bolj turistično obarvano, a precej nedodelan potovalni načrt je obetal tudi kakšno dogodivščino. Sicer pa – ne glede na to, kje sva in kaj počneva, druženje z M. se po navadi slej ali prej sprevrže v avanturo.

Ne na sedem, ampak na dva

Tri dni in dva poleta po tem, ko sva se odlepili od rodne grude, sva dospeli v mesto med sedmimi gorami, kakor pravijo vrhovom Sandviksfjellet, 417 m, Fløyfjellet, 400 m, Rundemanen, 568 m, Ulriken, 643 m, Løvestakken, 477 m, Damsgårdsfjellet, 317 m in Lyderhorn, 396 m, ki obkrožajo Bergen. Glede na navedene nadmorske višine bi se nepoznavalec zlahka namrnil, da so Norvežani sprti z geografskimi definicijami vzpetin; a nekaj je na tem, da pokrajina teh hribov, ki rastejo iz morja, z naraščanjem nadmorske višine kaj hitro dobi svojevrsten ... da, skoraj bi lahko bi rekli gorski značaj. Gozd kmalu preide v s številnimi jezeri in zamočvirjenimi travniki prepredene in deloma skalnate goličave, ki jih bičajo vetrovi.

Pomanjkanje visokih nadmorskih višin so iznajdljivi lokalni ljubitelji gora hitro nadomestili z raznovrstnimi izzivi. Eden takih je pohod sedmih vrhov, izjemno priljubljena množična prireditev s petinsedemdesetletno tradicijo, ki vsako leto v Bergen privabi več tisoč pohodnikov. Petintrideset kilometrov razdalje

¹ Žep.

in 2400 metrov višinske razlike poveže vseh sedem vrhov v spoštovanja vredno turo. Nisem prepričana, ali bi naju zamikala, če bi zanj vedeli prej (same od sebe se je nekako nisva domislili), in močno dvomim, da bi se pridružili množicam, ki so bile na misiji sedem vrhov dva dni pred najinim prihodom. Bergen je bil za naju v prvi vrsti sicer izhodišče za obisk fjordov, ker pa je ravno obkrožen s toliko "gorami", se nama je zdel priročen tudi za mini izkušnjo z vzpetinami tega dela Norveške. Mladenko v lokalnem turističnem uradu sva tako povprašali, kakšen podvig nama lahko priporoči.

"Are you experienced hikers?"² naju je potipala, preden je podala predlog.

"Very,"³ sva izjemno odločno in očitno tudi kar prepričljivo zatrdili, saj nama je izročila kopijo opisa pohoda, ki se je ponašal z oznako moderate/hard⁴. Štiristo metrov vzpona za ogrevanje, osemnajst kilometrov odprtega "visokogorskega" terena s številnimi vzponi in spusti ter šeststo metrov sestopa po 1333 stopnicah je bilo v vodniku opisanih kot "a real day out in the mountains."⁵

Čakajoč na sto sonc

Nameravali sva odriniti že dan po prihodu, a ko sem tistega jutra pokukala skozi okno, razgled ni obetal nič dobrega: vrhovi so bili zaviti v oblake in delčka sonca, ki ga je obljubljala vremenska napoved, ni bilo

mogoče niti slutiti. Ker sva sočasno s pridobivanjem informacij o turi rezervirali tudi prevoz v fjord, kamor naj bi odšli dan po hribolazenju, se nama je malce povedil nos. Moja draga soplezalka je bila skoraj pripravljena odriniti tudi v tako klavrnem vremenu, meni pa misel na tavanje po v oblak potopljenem "odprtem visokogorskem terenu" ni bila prav nič blizu. Še več, vzbujala mi je precejšnje nelagodje, saj sem si naju v črni različici scenarija že predstavljala, kako v izgubljeni v gosti megli brezupno iščeva pot. S pridihom panike v glasu bi ob misli na skorajšnji konec skušala zbuditi krivdo pri M. ("Saj sem ti rekla, da ne bi smeli iti!"), ona pa bi se z neomajnim optimizmom oprijemala krhkih rešilnih bilk ("Saj bo, boš videla, da bova prišli dol, dan je dolg in napovedali so nekaj sonca ..."), da bi dvignila moje razpoloženje. Ko sem za trenutek nehala snemati črne filme, sem se domislila ključnega argumenta in rešitve: "Veš kaj, ta pohod ima smisel samo, če ga narediva v lepem vremenu, glede na to, da naj bi bil tako poseben predvsem zaradi čudovitih razgledov. Bova pa prestavili križarjenje po fjordu na dan pozneje."

Olajšanje, ker je soplezalka sprejela moj predlog, se je v nadaljevanju dneva mešalo z zaskrbljenostjo, kaj bo, če naslednji dan, ko je vremenska napoved sicer kazala sto sonc, iz lepega vremena vseeno ne bo nič, M. pa bo vedro oznanila, da je čas za odhod na turo. Priporočilo receptorja v hotelu, naj ne hodiiva tja gor, če se bodo naokoli vlekla megla, nekako ni prispevalo k lahkotnejšemu vzdušju. Tako sem pogosto skrivoma pokukala na telefon, ali vremenska napoved še drži in ker so bila ves čas naslikana sama sonca, sem

Zadnji pogled proti civilizaciji, preden naju je pot zapeljala med prostrane goličave.

Foto Mateja Pate

² Ali sta izkušeni pohodniki?

³ Zelo.

⁴ Zmerno/težko.

⁵ Pravi dan v gorah.

*Koča ob
jezeru, sanje in
resničnost mnogih
Norvežanov.
Foto Mateja Pate*

zvečer zaspala mirne duše in z neomajnim zaupanjem v norveške prognostike.

A glej ga zlomka, jutranji razgled skozi okno je bil skoraj enak razgledu dan poprej; vrhovi z oblačno kapo, s to razliko, da sem tu in tam med trgajočimi se oblaki za trenutek lahko zaznala klavrne zametke modrine.

"Kje je zdaj ta šajba od vremena," sem zagodrnjala in se vrnila pod odejo, čakajoč, da odpre oči še M. Ko je to storila, dileme o iti ali ne iti ni bilo; pozajtrkovali sva, nato pa mozgali o tem, ali je bolje začeti pohod s štiristometrskim vzponom po zložni poti ali šeststometrskim vzponom po 1333 stopnicah – ali pa nemara celo z vzpenjačo. Receptorju sva po dobri stari hribovski navadi zaupali najin načrt, če bi slučajno šlo kaj narobe in potolažil naju je z izjavo: "Don't worry; if you're not back by midnight, we'll send the dogs after you."⁶ Ob tem sva si vidno oddahnili; res je bil prijazen možak.

Stava

Fløyfjellet so še vedno ovijali oblaki, ko sva po strmih mestnih ulicah navigirali proti začetku poti.

"Greš stavit, da bo na vrhu sijalo sonce?" se je oglasila optimistično razpoložena M., ko je z mojega obraza razbrala rahlo napetost zaradi vremenskih okoliščin.

"Prav, za kaj staviva?"

"Dolžna mi boš pijačo," je prepričano rekla.

Resnici na ljubo me je misel na pregrešno drage opojne napitke rahlo pretresla, ampak v tistem trenutku bi bila nemara pripravljena podpisati tudi pogodbo s hudičem, samo da bi vreme bilo res tako, kot je bilo napovedano.

V družbi sprehajalcev sva se po široki peščeni poti zložno vzpenjali proti Fløyfjellet, ki je očitno priljubljen cilj domačinov in turistov; stavila bi sicer, da

večina teh gor prisopiha s tirno vzpenjačo, kajti na vrhu je bila dosti večja gneča kot na poti. Po slabi uri vzpona sva prispeli do zgornje postaje vzpenjače – in trikrat lahko ugibate, kdo je dobil stavo! V trenutku, ko sva zagledali najin prvi cilj tistega dne, se je izza oblakov prikazalo sonce. Postala sem malo boljše volje in medtem ko je imela M. opravka z aktivnostmi, ki doletijo pohodnika prej ali slej po zajtrku, sem zavila v trgovinico s turistično kramo, upajoč, da premore tudi kakšen zemljevid. Tista kopija z opisom izleta ni dosegala mojih standardov, kar se tiče dobre priprave na turo. Pri prijazni prodajalki sem dobila za silo uporaben približek planinskega zemljevida in pomembno vprašanje:

"You know it's a very long hike to Ulriken?"⁷

"Yes, I know,"⁸ sem za širok nasmeh skrila nelagodje, nato pa jela vestno označevati ključne orientacijske točke pohoda, medtem ko je M. v razposajenem razpoloženju stala v vrsti za fotografiranje z velikanskim trolom. Moja resnoba plat jo je napol v šali, napol zares oštela, da nima nobenega spoštovanja do tako dolge ture (z oznako moderate/hard!) in da ni časa za neumnosti. Morda se je zato s širokim nasmeškom vrinila pred nekaj starejših gospa, ki so se ravno tako želele ovekovečiti z megatrolom, eno od njih poprosila za fotografske usluge, nato pa sva naravnost iz trolovega objema končno zakoračili v neznano.

Duom o bontonu

Prvi del nadaljnje poti je skoraj malo razočaral – široke poti, pravzaprav ceste, in nekaj gneče na njih. Toda z vsakim pridobljenim višinskim metrom so razgledi postajali bogatejši in z vsakim kilometrom sva bili dlje od sprehajalcev, ki se od zgornje postaje vzpenjače potrudijo še do prve planinske koče, oddaljene kakšnih dvajset minut. Ko sva se mimo več jezer

⁶ Ne skrbita; če se ne vrnete do polnoči, bomo za vama poslali pse.

⁷ Veš, da je do Ulrikena dolga pot?

⁸ Vem.

prekobilili čez prvi hrib z oddajnikom, je pokrajina zadišala po samoti.

Sprva sva le tu in tam naleteli na kakšnega gorskega tekača, ki ni imel časa dvigniti pogleda in je brez pozdrava švignil mimo naju. Očitno se je bližal čas ultratekaške preizkušnje, saj je bil del poti označen z oranžnimi zastavicami. Če sva njim nekako oprostili, da v imenu varnosti pri tekanju ali silne osredotočenosti ne odlepijo pogleda s tal, pa sva pri običajnih smrtnikih, ki sva jih pozneje srečali kar nekaj, težko razumeli, zakaj za vraga nama ne vrnejo pozdrava. Mislili dva, da sva odgovor na to uganko odkrili nekaj dni pozneje, ko sva se ob prebiranju knjige *The social guidebook to Norway*⁹ hahljali ob duhovito predstavljenih stereotipih o Norvežanih. Menda naj bi bili ti potomci Vikingov tako uvidevni, da z nepotrebnim govorjenjem ne želijo skaliti miru in intime ne samo naključnih mimoidočih, temveč npr. tudi sodelavcev. To tezo je sicer pozneje nepreklicno ovrgel domačin, ki je na moje vprašanje o norveškem planinskem bontonu brez pomisleka odgovoril, da se pravi planinci na Norveškem pozdravljajo in pika. Ob tem sva si oddahnili, da se svet vendarle tudi tam na severu vrti v pravo smer in zaključili, da sva torej srečevali bodisi nepoučene turiste bodisi neolikane priložnostne rekreativce.

Gori, doli, predusem pa naokoli

Široko pot je sčasoma zamenjala steza, ki je vijugala čez številne travnate vzpetine, pod katerimi so ždela temna jezera; vsake toliko časa sva naleteli na kakšno leseno *hytte*¹⁰ in na rdeč kovinski zabojnik na štirih nogah, nekakšno samopostrežno omarico s prvo

pomočjo. Ko je stezica postala težje sledljiva zaradi vse bolj skalnatega terena, so orientacijo olajševale nekakšne kamnite stupe, posejane po odprtem planotastem svetu.

"Ha, bloditi tod okoli v slabi vidljivosti kljub tem gigamožicem res ne bi bilo pretirano modro," sem zadovoljno, da je bila moja zaskrbljenost upravičena, ugotavljala med razgledovanjem po zamočvirjenih prostranstvih. Pomanjkanja vode pa res ne trpijo v tistih krajih! Večkrat se je bilo treba prebijati čez blatne kaluže, včasih po kamnih, včasih po lesenih podestih. Včasih pa sva naredili obvoz, pri čemer sva vedno tvegali, da bo vsak čas naredilo čmak in se bova s travo vred pogreznili v še večje blato. Res težko bi tam gori počival na planinskih tratah, ne da bi se vate naselila vlaga ...

Tako sva potovali od stupe do stupe, ki so se zdele varljivo blizu, pa je kar trajalo in trajalo, da sva prešteli vse tiste kilometre gor in dol, mimo še in še jezer in jezerc in proti koncu tudi mimo vedno več in več kočic, preden sva uzrli zgornjo postajo kabin-ske žičnice, ki pripelje na najvišjo bergensko "goro", Ulriken. Še kratek vzpon in končno sva se spet razgledovali po Bergnu, ki se je šeststo metrov nižje kopal v poznopopoldanskem soncu. Da bi lahko zašpilili klobaso, sva morali doseči vznožje gore s sestopom po 1333 stopnicah, ki so jih zgradili Šerpe, in se prepeljati na jutranje izhodišče z mestnim avtobusom. To sva tudi storili in ure pozneje, ko je sonce kljub zelo pozni večerni uri še kar vztrajalo na nebu, z glavnega pomola zadovoljno zrli tja gor proti obema vrhovoma, ki sta začela dobivati rdečkaste odtenke.

"Pa sva šli res okoli riti v varžet," me je prešinilo, ko sem ju gledala, Fløyen in Ulriken, oddaljena vsega nekaj kilometrov, in se spomnila tiste znane od Mi2: "Ko si hkrati čisto blizu, pa tak daleč od vsega ..." ●

V pozni pomladi so bili nekateri vrhovi kljub skromnim nadmorskim višinam še oblečeni v belo.
Foto Mateja Pate

⁹ Družbeni vodnik po Norveški.

¹⁰ Kočo.

Damir Šantek

Tirolski Matterhorn

U nizu vrhov pogorja Schober

Že dobre pol ure se vozimo v temi po gozdni cesti, ki je podobna cestam v Gorskem Kotarju ali na severni, lički strani Velebita. Celo pot ni telefonskega signala, kar je na takih območjih v Avstriji prej pravilo kot naključje. Za precej odmaknjene kraje gre, saj smo med vožnjo presenetili celo lisico in velikega srnjaka sredi ceste. Stožci avtomobilskih žarometov poskakujejo po cestišču in drevesih okoli nas, ko vozimo čez izbokline in luknje ter se vrtimo okoli pentljastih ovinkov. Okoli petih zjutraj prispemo na parkirišče Seichenbrunn ob potoku Debantbach. Mrzlo je, mokro, spustila se je megla in po skoraj petih urah nočne vožnje se odločimo, da pred vzponom še malo zadremamo v avtu.

Zbudimo se zabuhli in utrujeni. Nočna vožnja, uro in pol spanja v avtu in celodnevna hoja, ko premagamo 1500 metrov višinske razlike, ni bila najbolj pametna odločitev, a v tistem trenutku je bila to edina možnost. Nahajamo se v narodnem parku Visoke Ture in naš cilj je doseči Glödis, enega izmed mnogih vrhov pogorja Schober. Videti je, kot da bi se vanj vdrla dolina potoka Debant in ga odprla v obliki podkve. Pogorje Schober je dobilo ime po 3242 metrov visokem vrhu Hochschober, ki je četrti najvišji vrh pogorja. Poimenoval ga je geograf Adolf Schaubach z zmotno domnevo, da je Hochschober najvišji. Od 44 tritisočakov v tem pogorju je najvišji Petzek s 3283 metri, medtem ko je Glödis z višino 3206 metrov šele peti. Je najlepši vrh verige, znan pa je tudi pod vzdevkom Tirolski Matterhorn ali Schober Matterhorn. Na ta "Matterhorn za revne" se je 13. julija 1871 prvič povzpел J. Poeschl z dvema vodnikoma.

Prvo prenočevanje načrtujemo v Lienzer Hütte. Do nje pridemo po beli cesti v eni uri ali v uri in pol la-godnega sprehoda skozi Debanttal. Cesta vodi ob neskončnih grmičkah borovnic, ograjenih pašnikih, borovcih in potoku, ki se v manjših slapovih spušča in občasno razliva po dolini. Žal je sezona borovnic mimo in le tu in tam mi uspe utrpati kakšen sadež, ki je čudežno preživel govedo, divje živali in ljudi, ki so se sladkali s temi čudovitimi sadovi narave. Vsi mostovi so leseni, zgrajeni iz lokalnih iglavcev, in vsa mesta, kjer se potok razliva po dolini, so premoščena z lepo obdelanimi deskami, pribitimi na lesene podpore. Neverjetno, kako domačini poskrbijo, da obiskovalci prispejo suhih nog do planinskega doma. Pred nami se vso pot kaže skoraj pravilna piramida Glödisa. Jutranja svetloba in sončna toplota sta se najprej oklenili njenega vrha in se spuščali proti vznožju piramide. Zgodnja jutranja rdečica se je spreminjala v oranžno in počasi bledela, dokler se tople barve niso razblinile

*Pogled z vrha proti
Grossglocknerju
Foto Damir Šantek*

v belini dnevne svetlobe. Pridemo do Lienzer Hütte, ki pa je na žalost zaprta. Sezona se je kljub lepemu vremenu že zaključila.

Naprej ob poti se vrstijo grmički borovnic, gozd iglavcev počasi izginja, pokrajina kaže gorsko podobo s številnimi skrilarci, paragnajsi in kremenjaki, ki jo popljšajo, toda hoje prav nič ne olajšajo. Vzpenjamo se in se na koncu ponovno spustimo do potoka Debant, ki ga premostimo čez brvi, zgrajene iz brun iglavcev. Dvignemo se iz doline in se začnemo vzpenjati čez

skale, obraščene z rumeno-zelenimi lišaji. Najbolj navdušujoče so bele kremenaste skale, na katerih lišaji delujejo zelo dekorativno.

Lišaji, ki jih pogosto vidimo v gozdovih in gorah, so neverjetni mali ekosistemi in predstavljajo sožitje več vrst gliv in alg ali gliv in cianobakterij. Najdemo jih na različnih površinah in so prvi organizmi, ki so se naselili na golih skalah. Nekatere vrste lahko rastejo samo na določenih vrstah kamnin. Zelenkasto-rumeni lišaji s tanko črno obrobo, ki jih vidimo na večini

*Na poti proti
piramidi Glòdisa od
koče Lienzer Hütte
Foto Damir Šantek*

skal ob poti, so lišaji *Rhizocarpon geographicum*. Ta vrsta nima svojega ljudskega imena, latinsko ime pa je nastalo zato, ker velike kolonije lišaja spominjajo na stare geografske karte. Kako odporni so lišaji na težke življenjske razmere, kaže znani poskus, v katerem so to vrsto poslali v vesolje. Tam je bila 14 dni izpostavljena za živ organizem izjemno negostoljubnim razmeram. Ob vrnitvi na Zemljo so ugotovili, da je lišaj le malenkostno poškodovan. Vendar *lichen planus* nikoli ne bomo našli na mestih, kjer je zrak onesnažen. Primeri te vrste pogosto živijo več sto ali celo več tisoč let. Lišaji rastejo zelo počasi, pravzaprav najpočasneje v primerjavi s katerokoli rastlino.

Most na ferati Glòdis
Foto Damir Šantek

Imam občutek, da se tudi mi počasi vzpenjamo, k počasnosti pa gotovo prispeva neprespana noč v avtu. Vrh Glòdisa je vse bliže, čeprav se zdi, da pristop poteka po polže ali še huje – v sozvočju z rastjo lišajev. Hodimo po brezpotju, prestopamo kamnite plošče, skale, krajše odseke steze, nadelane z drobirjem, se po kozje poskočno vzpenjamo, počivamo in gledamo ta odročni in osamljeni svet, ki pa izžareva izjemno lepoto. Kamorkoli se ozreš, se odpirajo novi pogledi na gorovje in divjo pokrajino. Od planinskega doma do začetka ferate je 900 metrov vzpona, na koncu pa se po ferati povzpneš še za 300 metrov, do samega vrha. Pokrajina, voda, skale, lišaji in vzdušje na turi, vse to me spominja na irski Corran Tuathail, le da je ta vzpon daljši.

Avstrija je urejena država, kjer se pastirji ukvarjajo z živinorejo, kmetje s poljedelstvom, gozdarji z gozdovi, mizarji z lesarstvom, pravniki s pravom in arheologi z arheologijo. Morda je ravno ta urejenost razlog, da jim manjka razburljivosti? Kako to, da še

nihče od njih ni pomislil, da bi podrobneje preučil to piramidno strukturo in jo povezal z nekaterimi starodavnimi, še neodkritimi civilizacijami? Ali pa le ta ni dovolj pravilna, da bi njen nastanek pripisali roki kakšne druge civilizacije, kot so to storili s piramidami v Visokem?¹ Ali pa je vse to že samo po sebi dovolj privlačno, da takšne ideje in raziskave niso potrebne? Ne vem, ali piramide sprejemajo, zavračajo, ustvarjajo ali krepijo energijo, vsekakor pa nas je ob vznjožju pritegnila močna energija gore. Zdi se, da imajo gore res posebno moč, s katero nekatere ljudi pritegnejo, druge pa odbijejo, in to ne glede na to, kakšne oblike so. Ko se bližamo, nas gora pritegne, zato hodimo in plezamo hitro, ko pa se spuščamo, postajamo počasnejši, kot da nas noče pustiti stran od sebe.

Počasi pridemo do ferate, ki je nedvomno narejena s človeškimi rokami. Zgrajena je bila leta 2006 in omogoča učinkovit ter varen vzpon po zadnji strmi strani te piramide. Večinoma je ocenjena z A/B, obstajajo pa tudi odseki težavnosti B in C – in res so mesta, kjer moraš plezati tudi na roke ali na trenje. Na dveh mestih je možno izbirati med lažjo ali težjo potjo, zagotovo pa je najbolj zanimiv in privlačen del ozek jeklen mostiček z dvema varovalnima jeklenicama.

Že med vzpenjanjem smo opazovali križ na vrhu, ki se je svetil v soncu. Je zanimiv in nekoliko drugače oblikovan. Stoji na manjšem podstavku na vrhu kamnite piramide. V osrednjem krogu je križani Jezus. Naredim še zadnje korake in se znajdem na ozki vršni ploščadi. Okrog se odpirajo pogledi na pogorje Schober, pa tudi na bližnji Grossglockner, najvišji vrh Avstrije. S pogledom drsim po njegovih strmih pobočjih in se spomnim se na tisti vzpon, ki se mi je že malo izgubil v megli.

Sedem in uživam med počitkom, soncu, rahlem vetriču, svežem zraku, lakoti in utrujenosti. Svoboda, ki jo začutim, in razsežnost narave sproščata novo energijo. V mislih kujem nove načrte. Spomnim se mitološkega Ikarja, zaslepljenega od nebesne lepote in želje leteti proti nebu ter se ga dotakniti. Sonce je zmehčalo vosek, s katerim je oče Dedal pritrdil Ikarju krila, in ta so odpadla, Ikar je padel v morje in se utopil. Le kako biti Ikar, doživeti tisto čarobno iskrico, pa vseeno do neke mere ostati Dedal, da iskrica ni usodna? Živeti življenje z iskro, goreti v plamenih ali nikoli ne čutiti ničesar? In da, lepo bi se bilo na takšen način spustiti v dolino, a danes v nas ni več niti delčka tiste božanske norosti, ostala je le moč človeške vztrajnosti.

V dolino smo se vrnili s spustom po ferati in že v temi dosegli parkirišče. ●

¹ Piramide v Visokem (BiH); v zvezi z njimi se je porodila psevdoarheološka ideja, ki trdi, da je v bližini mesta Visoko več piramid, zgrajenih v davnini. Zaradi razmeroma pravilne geometrične oblike naj bi se pod nekaj hribi pravzaprav skrivale starodavne piramide, ki so jih zgradili Iliri pred približno 12.000 leti. Stroka te teorije odločno zavrača.

Popoln obrok na vsaki nadmorski višini

OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3
OMEGA 3 OMEGA 3

VIR BELJAKOVIN

VIR

VIR BELJAKOVIN

VIR BELJAKOVIN

VIR BELJAKOVIN

VIR BELJAKOVIN

VIR BELJAKOVIN

VIR BELJAKOVIN

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Več o hribih, ribah in
našem sodelovanju s
Planinsko zvezo Slovenije,
ulovite na povezavi!

Luka Snoj

Čigava je Soča?

Rad gledam ti v valove bodre. Sem strasten kajakaš in dolino reke Soče obiskujem, odkar sem prvič pomolil veslo v vodo.

Soča je ena redkih alpskih rek, ki v svojem zgornjem toku teče prosta jezov in ovir ter ostaja neokrnjena in divja v tistem najbolj prvinskem pomenu besede. Pomenu, ki priključuje v spomin šumenje brzic, turbulentne tokove, podirajoče se valove ter kot hiše velike balvane, ki so jih pred tisočletji z gora prinesli ledeniki. *Kako čvrsto, krepko skakljaš.* Mogočne skale v rečni strugi ponekod tvorijo zapleten labirint, ki si ga drznejo razvozlati le najbolj izkušeni kajakaši.

V Sloveniji se, v nasprotju z alpinizmom, z ekstremnim kajakaštvom¹ ukvarja relativno malo ljudi. Peščico navdušencev, ki se spoprijemamo z najlepšim in najzahtevnejšim odsekom Soče med Trnovim in Kobaridom, med kajakaši poznamo kot Katarakt, bi verjetno lahko prešteli na prste šestih rok. Spomladanskega dviga vodostaja, ob katerem postane plovba skozi Katarakt sploh mogoča, pa letos nismo pričakali z navdušenjem, temveč s cmokom v želodcu in negotovostjo.

Rekreativno kajakaštvo v dolini Soče v resnici nikoli ni doživelo pravega razcveta. Namesto tega pa je postal izjemno popularen rafting – komercialna različica spusta po brzicah. V poletnih mesecih, ko zaradi izredno nizkega vodostaja postane reka kajakašem nezanimiva, lahko na najbolj obiskanem odseku med Srpenco in Trnovim naštejemo tudi več kot sto raftov dnevno. Takšen pritisk pa že lahko poslabša nosilno sposobnost reke in pri domorodnih ribah poveča izpostavljenost stresu. *Pa oh, siroti tebi žuga.*

Slovenska zakonodaja obravnava reke kot javno dobro, zato občine plovbe po reki ne morejo tržiti. Pristojbino za uporabo parkirišča in dostopa do vode občine protislovno zaračunavajo samo kajakašem in raftarjem, ne pa tudi drugim uporabnikom in obiskovalcem. Do nedavnega so imele občine Bovec, Kobarid in Tolmin v veljavi usklajene odloke o plovbi po Soči za celotno plovno območje. Ob koncu lanskega leta pa je občina Kobarid sprejela ločen plovni odlok in ceno sezone dovolilnice povečala za desetkrat, pri čemer v odloku navajajo, da se bodo cene

do leta 2030 vsako leto celo poviševale. Plovni odlok dovoljuje plovbo po reki zgolj med marcem in oktobrom, in to med 10. in 18. uro. Za kršitelje so določili astronomske kazni. Zadnji žebelj v krsto kajakašem pa predstavlja prepoved plovbe skozi njen najzahtevnejši in najatraktivnejši del – Katarakt. V zadnjem desetletju sem v Evropi, Srednji Ameriki in Afriki skupno veslal na več kot 50 rekah, pa se nisem nikjer srečal s tako strogim režimom plovbe. *Zakaj te živa radost mine?*

Kajakaši odloka sprva nismo jemali resno, ko pa sta dva iz naših vrst dobila vsak po skoraj 2000 evrov globe, nam je dokončno postalo jasno, da je vrag odnesel šalo. Odvzeli so nam še zadnji ostanek divje vode, prepovedali edini rečni odsek, kjer se slovenski kajakaši urimo pred odhodom na zahtevne kajakaške ekspedicije v tujino. Povedano drugače – to je tako, kot da bi v dolini Vrat začeli zaračunavati pristojbino za vzpon na Triglav in hkrati prepovedali plezanje v zahtevnejših smereh Triglavске severne stene. Pa imajo domači alpinisti poleg Triglavске severne na voljo še mnogo drugih sten, soški Katarakt pa je edini rečni odsek pete težavnostne stopnje,² kjer vodostaj omogoča plovbo preko večjega dela leta. Kljub temu da pristojna ribiška družina rekreativni plovbi

¹ Ekstremno kajakaštvo je nekoliko ponesrečen prevod angleškega izraza *creeking*, ki zaznamuje spuščanje po zelo divjih, hitrih in strmih rekah. To je šport, ki zahteva podrobno poznavanje rek, značilnosti divjih voda, razumevanje hidrodinamike in ustrezno fizično pripravljenost.

² V nasprotju z alpinistično plezalno lestvico je rečna težavnostna lestvica omejena na zgolj šest stopenj, pri čemer prva stopnja zaznamuje mirno oz. stoječo vodo, šesta pa ekstremno zahtevno divjo vodo.

skozi Katarakt ob primernem vodostaju ne nasprotuje, smo dobesedno ostali na suhem. *Nesoča mnog mi ljub pozdrav.*

Spremenjen plovni odlok ne razlikuje med rekreativno in komercialno plovbo. Po žepu je najbolj udaril prav kajakaše, čeprav s svojim načinom plovbe reko obremenjujemo najmanj. Podobno kot alpinisti čutijo do gora, tudi kajakaši čutimo posebno vez z rečnim prostorom, ga varujemo, se zanj borimo in ga obravnavamo zaščitniško skozi visoko etično prizmo. Pred meseci smo v sodelovanju z Ribiško družino Tolmin brežine soškega Katarakta osvobodili platenk, pločevine in železja, ki jih je naplavila minula povodenj. *A še kot solza – krasna!*

Spremenjeni odlok ne postavlja meje, koliko plovil je dovoljenih največ, in tako ne upošteva nosilnih sposobnosti reke, ki so prav v višku poletne sezone najbolj okrnjene. Nekajkratni dvig cene dovolilnic tako ne bo rešil preobremenjenosti reke, ki smo ji priča poleti. Če pa bo snovalcem odloka vseeno uspelo nekoliko omiliti poletni višek, jim bo to uspelo zgolj s spodbujanjem elitizma ali, kot pravijo sami, s spodbujanjem ekskluzivnosti. Je to etično in pošteno? *Zakaj so tožni tvoji glasi?*

Porazen obisk tujih in domačih kajakašev soške doline v predsezonskem velikonočnem času že nakazuje na to, da se bodo rekreativni kajakaši do nadaljnega raje kalili na rekah, ki so žepu bolj prijazne.

Vse bolj se zdi, da smo kajakaši postali kolateralna škoda parcialnih občinskih interesov in pavšalnega

omejevanja nekontrolirane komercializacije plovbe. Ob začetku leta je bila vložena pobuda za oceno ustavnosti odloka. Inštitut za ustavno pravo na čelu z nekdanjim ustavnim sodnikom Cirilom Ribičičem je izdal mnenje, da je omenjeni plovni odlok neustaven. Eden izmed navedenih razlogov za neustavnost je, da bi se moral status kajakašev urejati ločeno od ostalih uporabnikov reke. Usoda kajakašev je tako sedaj v rokah Ustavnega sodišča, ki je že naznanilo, da bo sporni odlok obravnavalo absolutno prednostno. *Gorje, da daleč ni ta dan!*

Mistika smaragdne lepote je njega dni očarala poeta z Vrsnega pri Kobaridu. Več kot stoletje pozneje in nekaj deset kilometrov dolvodneje se ji je poklonil tudi obsoški kantavtor Iztok Mlakar, ki je v svojem značilnem dialektu zapisal:

*Jest Soča sz stabo rad reku bi kejšno besedo
če nečeš pej neč, bom pej samo te gledu
ko štufa an zmatrana tečeš po strugi
an delaš taku ku jest to, kar čjo drugi.*

Za kajakaše se vse bolj preroški zdijo tudi njegovi stih. Sočo bomo namreč do nadaljnega nostalgичno, a z zvrhano mero aktivizma in borbenosti, opazovali le z brežin. Pogled na Sočo z brega je sicer čudovit, pogled na bližajočo se brzico s kajaka, globoko v soteski v zavetju Krna, kjer kraljujejo orjaški balvani, pa je neopisljiv in – *krasen*. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uredništva in Planinske zveze Slovenije.

Bodo kajakaši ostali brez možnosti veslanja skozi najzahtevnejši del Soče?

Foto Nejc Ferjan

Janez Mihovec

Na prepadni poti
Bright Angel
Foto Janez Mihovec

Bright Angel Hike

Spust v veliki kanjon reke Kolorado

Belci so v te kraje prvič prispeli sredi 16. stoletja, in to v Arizono, in ne v Kolorado – navkljub imenu reke. Španske konkvistadorje pod poveljstvom Francisca Vázqueza de Coronada so na jugozahod današnjih Združenih držav Amerike privabile govorice o Sedmih zlatih mestih Cibole. Po analogiji azteškega kraljestva v Srednji Ameriki in inkovskega v Južni Ameriki so osvajalci pričakovali, da bodo prav takšno zlato kraljestvo našli tudi v severni Ameriki.

Legenda se je izkazala za privid, so pa leta 1540 po zlatu hlepečí Španci po večmesečnem pohodu iz današnje Mehike po vroči visoki planoti prispeli do orjaškega kanjona. Dolg je 450 kilometrov, na najširši točki širok 30 kilometrov in sega do 1800 metrov v globino. Špancem je v trenutku postalo jasno, da prečkanje ogromne razpoke v zemeljskem površju ni mogoče. Tako je ostalo še naslednja tri stoletja. Potem so v te kraje ponovno prispeli belci. John Wesley Powell je leta 1869 prvi uspešno preplul kanjon. Rudosledci so na pobočjih odkrili vrsto rudnikov bakrene rude, lovci so sledili divjadi, pojavile so se živinorejske farme.

S planote, ki sega 2100 metrov v višino, so se na dno kanjona spustili prvi raziskovalci. Veliki kanjon je postal turistična znamenitost in tak ostal do današnjih dni. V kanjon in iz njega so v zadnjih desetletjih speljali vrsto pohodnih poti. Od teh je daleč najbolj znana *Bright Angel Trail*, ki se začne pri informativnem centru Narodnega parka Grand Canyon. Obiskovalci kanjona smo si med seboj različni, da si bolj ne bi mogli biti. Običajni turisti v copatkih pridejo do razglednih točk in nato posedajo v lokalih na samem robu kanjona blizu velikega parkirišča. Tisti, ki se spuštimo v kanjon, pa smo iz čisto drugega testa.

Spust v kanjon je kot vzpon na goro sredi puščave, le da v obratni smeri. Treba je imeti kar nekaj kondicije in ustrezno opremo, preden se človek loti kaj takega. V kanjonu je namreč že precej ljudi umrlo od izčrpanosti, pomanjkanja vode in toplotnih udarov. Tako je vsepovsod na voljo polno informacij o tem, kako se pripraviti na pohod in kako se izogniti neprijetnostim, ki prežijo na nas med obiskom kanjona.

Največja neprijetnost je ta, da kakorkoli se že človek loti zadeve, mora iti najprej dol, nato ga pa čaka precej težji vzpon iz kanjona. S spustom običajno začnemo zgodaj zjutraj, v vmesnem času pa se sonce dvigne nad obzorje in pobočja kanjona med povratkom spremenijo v besnečo peč. Prav posebej so izpostavljena severna pobočja, južna, po katerih teče *Bright Angel Trail*, so nekoliko manj izpostavljena.

Vsak izmed pohodnikov v kanjon izbere takšno pot, ki se mu zdi glede na fizično pripravljenost najbolj primerna. Velika večina spust opravi peš, nekaj celo s kolesom, najlažje pa je to seveda na hrbtih mul, a to je glede na moj planinski duh že majhna goljufija, pa tudi silovit udarec po denarnici.

Že takoj na začetku je spust izpostavljen. Res je, da je v stene kanjona vklesana precej široka pot, a ta ves čas poteka nad prepadi. V dveh prečnih grebenih

poti sploh ni bilo možno vklesati v pobočje, ampak je bilo treba izvrtati dva manjša predora. Pot se strmo spušča, ves čas je treba biti pazljiv. Tu in tam nas prehiti karavana mul, ki imajo vodnika; za mule pravijo, da so bistveno bolj mirne kot konji. Navkljub temu se je v takšnih primerih treba stisniti ob stene stran od prepada, saj se v nasprotnem prav lahko zgodi, da te porinejo v brezno. Do prvega zavetišča pridemo po uri hoda. V bližini je tudi izvir vode, ki pa poleti presahne. Prav nošnja dovoljšnje zaloge tekočine je življenjskega pomena. Spust v kanjon je prostovoljen, dvig iz njega pa obveznost, če želimo preživeti. Od pomanjkanja vode pa do vročinskega udara ob vzpenjanju ob razbeljenih stenah je le kratka pot.

Po dveh urah spusta pridemo do drugega bivaka, ki leži na izpostavljeni točki nad občasnim slapom. Za veliko večino ljudi bivač pomeni točko obrata, a kanjon se še kar nadaljuje in nadaljuje. Strmina nekoliko popusti in kmalu pridemo na planoto Havasupai Gardens. To so slikoviti indijanski vrtovi. Prvotni prebivalci so na tej namočeni gozdnati planoti živeli vse do prihoda belcev. Leta 1919, ob ustanovitvi narodnega parka, so jih preselili na rob kanjona.

Na tej točki smo se spustili za 925 metrov. V vrtovih je prostor, kjer lahko bivakirajo tisti, ki so neprimerljivo opremljeni in jih je noč prehitela v kanjonu; tam so na voljo spalne vreče in zasilna zaloga hrane. Na tej točki smo se obrnili tudi mi in po devetih urah izplezali iz kanjona. Do reke pa je še daleč. Z gozdom pokrita planota se spremeni v brezvodni krš, ki se nato še enkrat spusti do reke Kolorado. Obarvane stene kanjona dajejo reki ime, ta pa običajno s sabo nosi obilne naplavine. Konec koncev je reka v zadnjih šestih milijonih let morala izdolbsti slikovit kanjon v tudi do dve milijardi let staro kamnino.

Reko Kolorado, ki je z vrha videti kot drobna črta, je od blizu pravi veletok. Prečkati se jo da čez dva viseča mostova. Na drugi strani reke je na manjši uravnavi Phantom Ranč, v katerem je mogoče prenočiti. Tu so stranišča na štrbunk, vir pitne vode, prostor za bivačiranje, spalne vreče in zasilne zaloge hrane, kar vse omogoča preživetje.

Tiste, ki se iz kanjona dvigajo po drugi, severni strani, čaka še pravcata preizkušnja. Severna stran je še bolj izpostavljena soncu, je divje vroča, tako da je vzpenjanje iz kanjona pravcati izziv. Vsem ne uspe. Prav med našim spustom je priletel reševalni helikopter in odpeljal nekaj izčrpanih ter poškodovanih. Toda reševanje v Združenih državah ni urejeno tako kot pri nas. Prav vse je treba plačati in tovrstno zračno reševanje zna pustiti dolgoletno luknjo v proračunu posameznika.

Navkljub vsemu je hoja po poti *Bright Angel Trail* čudovita dogodivščina. Kanjon reke Kolorado kar naenkrat ni samo turistična znamenitost, ampak prava pohodniška avantura. ●

Veliki kanjon sega do 1800 metrov v globino.

Foto Janez Mihovec

Pogled v kanjon in zeleno oazo indijanskih vrtov

Foto Janez Mihovec

Po izpostavljeni poti
hodimo pazljivo!
Foto Marija Volkar

Poskrbimo za lastno varnost

Poglobljena analiza nesreč je pomembna

Ljudje, ki se odpravljajo v gore, se morajo zavedati, da pot zahteva znanje in gorniške izkušnje, oboje ustrezno cilju, ki si ga izberejo. Planinski izlet na višje gore pa sploh ni sprehajanje v naravi in ni primeren za vsakogar.

Kdor se želi udeležiti v zahtevnejši planinski dejavnosti, mora biti fizično in psihično zdrav, imeti mora varen korak, brez vrtoglavice, si pridobiti znanje, potrebno za varno doseganje zelenih ciljev, in si odgovorno izbrati poti, ki jim je dorastel. Nepravilna izbira poti ima lahko za posledico nesrečo. Za lastno varnost v gorah so potrebne izkušnje in vedenje. Najbolj izbrana pot je lahko neustrezna, tudi nevarna, pomeni, da bomo ravnali neodgovorno.

Gore in varnost

Dne 25. novembra 2023 je bilo v Izobraževalnem centru za zaščito in reševanje RS na Igu pri Ljubljani posvetovanje Gore in varnost v sodelovanju Planinske zveze Slovenije in Gorske reševalne zveze Slovenije. Tokrat že sedemnajstič je bilo namenjeno obravnavi vsebin, povezanih z varnostjo v gorah in seznanitvijo s ključnimi podatki o nesrečah, posredovanjih oz. reševanjih. Število nesreč in s tem reševalnih po-

sredovanj iz leta v leto strmo narašča, zato ni nenavadno, da se je vabilu na posvet odzvalo 138 predstavnikov planinske strokovne javnosti.

Predavatelji so predstavili statistične podatke o delu gorskih reševalcev v letu 2022 (687 intervencij), navedli nekaj vzrokov za nesreče, nanizali nekaj ključnih podatkov o reševalnih posredovanjih ter s sliko in besedo zanimivo prikazali reševalno delo ob primerih reševalnih akcij, ki so jih izvedli v Triglavski severni steni, Jerebici in Kočni.

Udeleženci posvetovanja smo bili seznanjeni tudi s pomembnim prispevkom GRS pri reševanju ljudi, premoženja in sodelovanja GRS pri helikopterskih akcijah in transportih med avgustovskimi poplavamami v letu 2023. Z zanimanjem so bila sprejeta tudi predavanja o komuniciranju v kriznih situacijah, novostih na področju žoln in plazovnih nahrbtnikov. Odmeven je bil poziv strokovno izobraženim in usposobljenim delavcem PZS za vpis v razvid teh kadrov.

Poglobljeno razumevanje gorskih nesreč

Vsaka nesreča, iz katere se nismo ničesar naučili, se je dogodila "zaman". Natančneje je treba ugotavljati vzroke za gorske nesreče, saj so opredeljitve, kot so na primer zdrs, spotik, padec, izčrpanost ipd. le statistični podatki oziroma orodje, potrebno za poglobljeno analizo nesreč. Samo iz statističnih podatkov ne bomo izvedeli o pravih vzrokih nesreče. Poskrbeti moramo za poglobljeno razumevanje nesreče in s tem prispevati k ozaveščanju in zmanjšanju nesrečnih dogodkov. Nihče ne živi tako dolgo, da bi spoznal vse možne nesreče in se usposobil, da se jih ubrani.

Sporočila o preteklih nesrečah morajo torej povedati, kaj se je zgodilo, zakaj, v kakšnih okoliščinah, kako ..., ugotovitve pa morajo biti objavljene v virih javnega obveščanja. Žal premalo vemo o vzrokih, ki privedejo ljudi v nesrečno situacijo. Nesreče v gorah se ne zgodijo same od sebe, večinoma jih povzročamo ljudje sami.

V več alpskih državah Evrope že vrsto let raznovrstno sestavljene strokovne skupine strokovnjakov natančno obravnavajo vse možne podatke o nesreči in ponesrečenem (podatke o zahtevnosti gora in razmerah na mestu nesreče v času dogodka, o ponesrečeni osebi, podatke o njegovi pripravljenosti, opremljenosti, znanju in obvladanju uporabljene opreme ter gibanju po gorskem terenu), na podlagi katerih opravijo kakovostno strokovno analizo in presojo nesrečnega primera. Kadar pri obravnavi konkretne nesreče manjkajo določeni podatki, povabijo k obravnavi vodnika, soudeležence izleta, prijatelje, člane PD, iz katerega je ponesrečenec ipd. Tako poglobljena obravnava nesreče privede do razumevanja nesrečnega primera. Morda pove tudi, kateri tematici pri usposabljanju bo treba v bodoče posvetiti več pozornosti ali izpopolniti programe planinskih usposabljanj.

O izkušnjah, spoznanjih in dragocenosti konkretnih podatkov, o raziskavah ter poglobljenih razpravah lahko beremo v tujih strokovnih gradivih. Taki ilustrativni podatki se ljudem izraziteje vtisnejo v spomin, s čimer podzavestno nadgradijo vedenje o nevarnostih, zahtevnosti in potrebnem ukrepanju, ko se z njimi soočijo. Informacije o preteklih nesrečah tako prispevajo k večji varnosti ter pravilnemu in odgovornemu ravnanju v gorah. Velja stališče, da nevarnosti obvladamo, če jih prepoznamo ter vemo in znamo, kako ukrepati, da se jim izognemo.

Z znanjem, usposobljenostjo in udejstvovanjem v gorah ljudje postanemo pozornejši na bližnjo in oddaljeno okolico, na okoliščine, smo preudarni in pridobivamo dodatne sposobnosti za ocenjevanje in spoznavanje zahtevnih ali nenavadnih situacij, opazimo vidne in druge znake narave, spoznamo nastop novih zahtevnejših razmer in okoliščin, ki terjajo večjo pozornost, drugačno ravnanje in ukrepanje, da ne bo šlo kaj narobe. Podzavestno se sproži potreba po večji čuječnosti in ukrepih. In ko zaznamo potrebo po akciji, instinktivno odreagiramo na osnovi vsega

pridobljenega znanja in izkušenj. Po drugi strani premalo skrbne analize gorskih nesreč ne spodbujajo k večji varnosti in preventivnemu ravnanju.

Prvi primer gorske nesreče ...

Oseba, ustrezno oblečena in opremljena, se v ugodnih vremenskih razmerah odpravi proti izbranemu cilju v visokogorju. Pot jo bo vodila tudi po izpostavljeni krušljivi poti. Za ta del poti vodnik opozarja na večjo previdnost. Svetuje uporabo varovalne opreme, pot pa bo še varnejša, če se bo nanjo podal s partnerjem, kar obema nudi medsebojno varovanje.

Oseba se kot samohodec odpravi izbranemu cilju naproti. Z omenjene izpostavljene poti strmoglavi po pobočju pod potjo, posejanem s skalami in redkimi viharniki, drsi po pobočju, zadane v drevo in se smrtno poškoduje (politravma). Je prišlo do nesreče zaradi zdrsa, spotika, padca, vrtoglavice, neustrezne obutve ...? Kaj je vzrok te nesreče? Ponesrečeni je najden s pohodno palico v eni roki, druge reševalci po nesreči in tudi pozneje niso našli. Je možno, da se mu je sestavljiva pohodna palica med hojo "sestavila" ali je pri opori nanjo zdrsnila? Zaradi slabega stanja poti sledi tega ni bilo mogoče ugotoviti. Smrtno nesreče in podobni nejasni primeri običajno narekujejo izvedbo obdukcije.

*Prenos
ponesrečenca
v dolino
Foto Janez Kosirnik*

... in analiza

Ponesrečeni je v mladosti pogosto obiskoval gore in visokogorje, zadnja leta rednega planinskega udejstvovanja ni bilo več, kar bi lahko bil eden od povodov za nesrečo. Precej verjetno je, da se ponesrečeni predhodno ni pozanimal o stanju in zahtevnosti poti, tudi nasvetov za večjo varnost ni upošteval. Komisiji za analizo nesreče so manjkale natančnejše informacije o poteku dogodka (očividcev ni bilo), tudi poglobljena obravnava primera ni omogočila sestave celovite

Priprava za strmejši sestop s ponesrečencem
Foto Janez Kosirnik

informacije o ugotovitvi vzroka nesreče. Obdukcija je pokazala, da je ponesrečeni že dalj časa precej bolehal zaradi visokega krvnega pritiska. Torej, v gore moramo zdravi, in ne po zdravje.

Drugi primer gorske nesreče ...

Moški v starejših letih se je proti koncu jeseni odpravil v sredogorje, kjer bi se moral v njihovi vikend hišici sestati z sinom. Ker ga sin po dnevu in pol ni dočkal, očeta pa tudi ni bilo doma, je izginotje prijavil. Fotografije pogrešanega z opisom obleke, obutve in opreme so bile objavljene na TV, v dnevnem tisku in na izhodiščnih mestih gorskega območja, kjer je izginil.

Organizirana je bila obsežna poizvedovalna in nato iskalna akcija, v kateri so poleg gorskih reševalcev sodelovali policija, lovci, svojci, domačini ... Številna sporočila o srečanjih s pogrešano osebo žal niso bila točna. Šele naslednji dan je bil pogrešani potrjeno opažen in spoznan približno tri ure hoda od vikenda, kjer ga je pred dnevi pričakoval sin. Markirana pot, kjer je bil iskani viden uro hoda nad dolino, poteka navzgor v hrib čez mokrišče in napajališče pašne živine. Na razmočeni poti čez mokrišče je bilo najdeno več značilnih odtisov podplatov njegovih gornjskih čevljev, na poti nad mokriščem teh sledi ni bilo več. Sledil je pregled gozda levo in desno od zadnjih sledi. V širši preiskavi mokrišča so ponovno našli odtise njegovih čevljev, ki so iskalce usmerile na že pred leti opuščeno pot. Že pretežno zaraščena, delno kar neprehodna pot in iskanje sledi sta tudi

iskalcem pogrešanega vzela veliko časa. V strelcih čez drn in strn so jih odtisi obutve pogrešanca, zdrsi na poševnih terenih, odlomljene veje in vejice ipd. usmerjale v smeri njegovega napredovanja in povedale, kako je premagal skalne pragove. Pri zadnjem pragu na tej poti je prišlo do padca in poškodbe (sled krvi), iskalcem pa potrditev, da gredo v pravi smeri za njim. Po zamudnem napredovanju in iskanju sledi njegove hoje so v mraku iskanega našli v grapi, pokritega z listjem.

... in analiza

Pravilo je, da samohodec obvesti svojce ali prijatelje o cilju svoje poti v gore, o izbrani poti pristopa in sestopa, predvideni uri prihoda na cilj ali domov, kar tokrat ni bilo storjeno. Samohodstvo za starejše osebe, zlasti po brezpotju, ni priporočljivo, izbrana pot z skalnimi pragovi je bila v tem primeru fizično in psihično prezahtevna, ugotovljena je bila pomanjkljiva osebna in zaščitna oprema, brez prve pomoči in brez opreme za klic na pomoč.

Pot, ki jo je ponesrečeni kot aktivni planinec v mlajših letih velikokrat prehodil, je bila zdaj brezpotje, upošteva njegovo starost pa zanj prezahtevna. Iskanje poti, zlasti premagovanje skalnih pragov brez potrebne opreme ga je izčrpavalo in zagotovo privedlo v stresno situacijo. Zelo izčrpan in poškodovan se je pred mrazom prekril z listjem, da bi si nabral moči za naslednji dan. Zaspal je za večno.

Preiskava je ugotovila, da se je pri padcu udaril v skalo ali drevo in umrl zaradi možganske krvavitve. ●

Po naših gorah se plazi lisica

Znamka Fjällräven, 2. del

Foto Aljaž Anderle

Po naših gorah se plazi, skače, pleza, leta, hodi in se kotali cela množica raznoraznih pojav, od katerih je vsaka oblečena in obuta po svojih najboljših močeh, izkušnjah, zadnji modi, sponzorskih smernicah ali starševskih željah. Na njih se bohotijo logotipi vseh mogočih živali, likov, zastav, sloganov in arheoloških ostankov, katerih skupni imenovalac je želja po izdelovanju kakovostne, funkcionalne opreme.

V svojih nekaj kratkih letih ukvarjanja z gorništvom sem ponosil in preživel precejšen kup tovrstne *robe* z vseh vetrov. Od japonske do kanadske, od norveške do španske, od škotske do slovenske. Nisem pa, razen *pocarske robe* na gorskem kolesu, nosil ničesar švedskega. Zato sem z veseljem sprejel pobudo po preizkusu nekaj izdelkov švedske znamke, ki jo na videz sicer poznam že desetletja, nisem je pa še dobro spoznal niti se poglobil v njeno zgodbo.

No, pa je tule (pa ni Thule)

Fjällräven je skandinavska znamka, torej prihaja iz okolja, ki je že nasičeno z opremo za gibanje v naravi, zato sem "na prvo žogo" lahko pričakoval njeno podrejanje funkcionalnosti, trajnosti in najbrž tudi nekaj danes toliko opevane povezanosti z naravo in varstvom okolja. Nisem se kaj dosti zmotil, bil sem celo prijetno presenečen. Preden se osredotočim na nekaj artiklov, ki sem jih preizkušal zadnji mesec ali dva, moram osvetliti ozadje znamke.

Iz njihovih promocijskih materialov ne seva samohvala kot od kakih Američanov, ki so jih polna usta *najboljšosti*, pač pa relativna skromnost in iskrenost. Všeč mi je njihova zavezanost k trajnosti. Prav dobesedni trajnosti izdelkov, kar pomeni, da ti hlače ne razpadejo na *riti* po treh letih oziroma da jih ne zavržeš in kupiš novih, takoj ko se pojavi nov model, kot je to trend na številnih področjih. S tem namenom aktivno spodbujajo kupce, naj njihove produkte uporabljajo čim dlje, jih popravljajo in izkoristijo v celoti. Poleg trdoživosti izdelka takšen odnos pomeni, da se zavrže manj materiala, porabi manj energije, *posvinja* manj okolja, podpira lokalne šivilje in naredi manj patetičnih selfijev v novih *fancy* opravah, kar neizpodbitno prispeva k blaginji človeštva in planeta.

Poleg te strateške usmerjenosti Fjällräven sledi večini sodobnih okoljevarstvenih trendov in politik, ki predvsem zadevajo sledljivost materialov, zmanjšanje porabe energije in izpustov. Na Švedskem je zaradi svoje politike Fjällräven prepoznan kot najbolj trajnostna znamka v svoji kategoriji.

Abisko Wool Classic

Hanwag Makra Light GTX

Keb Agile
Treking trousers

Vir spletna stran
proizvajalca

Od bokov, čez ramena, do pete

Seznanjanje z novimi artikli pri meni poteka tako, da jih oblečem (če so oblačila), pregledam vse funkcionalne dodatke, preberem navodila za uporabo (če je kaj bolj zapletenega) oblečem in preizkusim kroj, potem grem pa ven na en krog. In nato še na enega in še na enega, brez milosti, v vseh vremenskih pogojih, na različne dejavnosti. Hlače in čevlji so tako hodili z mano na tek, kolesarjenje, plezanje, rabutanje, v njih sem posedal, ležal in postajal, in to v temperatur-

Brezčasni kroj in videz hlač Foto Aljaž Anderle

nem razponu od -5 do 25 stopinj Celzija. Majici se je godilo natanko enako, le da je bila večkrat oprana. Vsi, ki me poznate (bi rekel Iztok Mlakar), veste, da sem pri podajanju mnenj o stvareh, ki jih uporabljam, objektivni in kritičen, tudi tukaj ne bo nič drugače. Še vedno pa gre za moje osebno mnenje, ki se lahko razlikuje od katerega koli drugega, zato za zavijanje z očmi ne odgovarjam. Zdaj ste prebrali tisto, kar Američani imenujejo *disklejmer* in lahko nadaljujemo.

Keb Agile Treking Trousers

Hlače Keb Agile so na videz klasičnega kroja in zasnove, s kvadratnimi ojačitvami na mestih največje obrabe, kot se spodobi za pohodne hlače. Oziroma se je spodobilo že v časih, ko smo kolovratili naokrog v hlačah Nunar s sila *kunštnimi* zaplatami iz kevlarja na kolenih in zadnji plati. Osnovni material je elastičen in omogoča dobro gibljivost, velikost 48 in kroj pa kot umerjena na mojih 186 cm in 82 kg. Na voljo sta tudi skrajšan in podaljšan model. Pas nima elastike, niti nima zdaj tako priljubljenih ježkov, kar lahko samo pohvalim, kajti tiste zadeve ne omogočajo ravno desetletja brezskrbne uporabe. Seveda pa imajo hlače tudi zanke za pas.

Po pomerjanju so hlače doživele stoječe ovacije, sicer pristranskega občinstva, ki mu je bil nadvse všeč malce robusten, delavski videz, poudarjen z zaplatami, s parom žepov na stegnih. Žepa sta dovolj velika, da pospravita tisto, kar je tovrstnim žepom namenjeno – malico, zemljevid, telefon – in se zapirata z zadrgo. Nad njima sta še dva odprta žepa, ki sta dovolj globoka za shranjevanje ključev in denarnice brez strahu, da bom spet bentil in se vračal na kak hrib iskat tisto, kar sem med potjo izgubil. Nizka teža, elastičnost, štirje žepi, nastavljen obseg gležnja in majhna lisička za povrh so glavni aduti teh hlač – poleg obljubljenosti robustnosti in trajnostne proizvodnje. Kakšne bistvene pomanjkljivosti se v tem času niso izpostavile – žepa na stegnih sta postavljena malenkost visoko, če nosimo plezalni pas – vendar pa hlače niso namenjene plezanju, za te namene so na voljo drugi modeli.

Material (G-1000 je kombinacija poliestra in bombaža) ni nepremočljiv, vendar je hitro sušec in po kratkih ploah nimate občutka, da ste premočeni do kože. Ker so hlače elastične in imajo dovolj prostornine, z lahkoto pod njimi nosite pajkice, kadar temperature padejo pod mejo vaše "cone udobja". Precej dobro se obnesejo tudi v vročini, saj so dovolj zračne, hkrati pa jih lahko odpremo na stegnih in poskrbimo za nekaj prepiha. Za telesno intenzivne dejavnosti priporočam izbiro črne barve, da se izognete pojavu lepo vidnih potnih madežev.

Abisko Wool Classic

Majica, ki sem jo večinoma nosil vstric s hlačami, je na videz popolnoma navaden *T-shirt*, vendarle pa se za neizrazito zunanostjo ponovno skriva izrazita praktična uporabnost. Material je namreč mešani-

ca poliestra in volne, kar skupaj zagotavlja izrazito elastičnost, lahkost, zelo hitro sušenje, neprekinjeno udobje in stabilnost oblike. Zato majice ni treba nenehno preoblačiti, saj se ne navzema smradu tudi ob večdnevni uporabi in se sproti hitro suši. Lahko jo uporabljamo kot perilo ali kot samostojno oblačilo, njen sodobni in sproščeni videz pa omogoča, da jo nosimo ob različnih priložnostih. Fjällräven ponuja več modelov in grafičnih podob, tako da bo vsak lahko našel svoj slog, na voljo so tudi modeli z dolgimi rokavi. Velikosti so klasične – meni ustreza *large*.

Hanwag Makra Light GTX

Preizkus oblačil bi bil nepopoln brez ustreznega podvozja, para univerzalnih gornjskih čevljev. Za to sem si omislil Hanwag Makra Light GTX, ki so na papirju obetali največ. Ko sem načrtoval nekaj tur pod snežno mejo, sem imel v mislih samo to, da morajo čevlji ne samo dobro plezati, pač pa nuditi tudi udobje za 4 do 8 ur hoje. In to kar nekaj dni zapored, brez žuljev, otiščancev, zvitih gležnjev itd. Čevlji imajo pred seboj še zelo naporno nalogo in šele jeseni bom videl, kako dobro jo bodo izpolnili. Glede na prvi vtis jim kaže precej dobro.

Širina prednjega dela in trdota podplata sta primerena, natančnost pri plezanju tudi, višina v gležnju ni izrazita, vendar še nudi nekaj opore gležnju med sestopi in hkrati daje svobodnejši občutek pri plezanju. Velikosti so ustrezne – 44 se nosi kot pri Scarpi ali Mammutu. Sistem vezalk omogoča zavezovanje v dveh fazah – zategovanje spodnjega dela čevlja posebej in potem ločeno nastavitve zgornje manšete. Sistem sicer ni nov, običajno se tovrstne nastavitve zagotavljajo čez ušesa za vezalke, ti čevlji pa imajo na vezalkah plastični samozatezni sistem, podobno kot marsikateri tekaški copati, ki omogočajo ločeno zategovanje spodnjega dela čevlja, preostanek vezalk pa

uporabimo na zgornjem delu manšete. Nič novega v principu torej, le izvedba je malce drugačna. Material je kakovostno usnje, ki zagotavlja odpornost, vodoodbojnost in preprosto vzdrževanje, v kombinaciji z membrano Gore-tex pa tudi nepremočljivost.

Za oprijem seveda skrbi Vibram, za blaženje pa plast PU, na kateri počiva peta čevlja. To je pogosta rešitev pri lažjih gornjskih čevljih, ker sicer zagotavlja nizko težo, vendar pa predstavlja kompromis v smislu stabilnosti gležnja zaradi relativno visokega težišča pete. To je seveda moj subjektivni pogled, ki se je izoblikoval na podlagi že davno tega potrjenih vseh mogočih vezi v gležnjih in zato večje občutljivosti na te zadeve. Čevlji Hanwag Makra Light GTX so primerni za dostope, za trekinge in ture v sredogorje in visokogorje z nizko do srednjo obremenitvijo nahrbtnika, še zlasti pa so primerni za nekoliko bolj tehnična poigravanja in poplezavanja po feratah in klasičnih smereh lažjih težavnosti, kot je za tovrstni tehnični gornjski čevljev pričakovano. ●

Čevlji za plezanje ...
Foto Aljaž Anderle

... in dolg sprehod
Foto Aljaž Anderle

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Vodstvu Planinske zveze Slovenije (PZS) in Hrvaške planinske zveze (HPS) sta se 12. aprila v Ogulinu sestali na letnem srečanju. PZS so zastopali predsednik Jože Rován, podpredsednika Martin Šolar in Jožek Bobovnik ter generalni sekretar Damjan Omerzu, HPS pa predsednik Darko Berljak, podpredsednica Jadranka Čoklica, predsednik izvršnega odbora Igor Eterović, predsednik nadzornega odbora Hrvoje Kraljević in glavni tajnik Alan Čaplar. Prvič sta se vodstvu srečali leta 1994 v Ljubljani. Kot je poudaril predsednik PZS Jože Rován, je večina čezmejnih planinskih poti obnovljenih in odprtih, pri čemer so bila še posebej opazna srečanja ob odprtju obnovljene planinske poti Snježnik–Snežnik julija leta 2023 in planinskih poti po Istri oktobra istega leta. Poteka tudi obnova poti na Žumberku/Gorjancih, Štajersko-zagorski obhodnici, na poteh območja ob reki Muri ter drugih. Dogovorili so se, da bodo nadaljevali s sodelovanjem in dokončali urejanje preostalih čezmejnih poti. Na sestanku so razpravljali tudi o zakonski ureditvi upravljanja s planinskimi objekti in izkušnjah z upravljanjem planinskih objektov na Hrvaškem in v Sloveniji. Predstavniki PZS so delili svoje izkušnje z varovanjem planinskih markacij kot intelektualne lastnine. Uskladili so stališča o temah glavnih skupščin EUMA in BMU, ki sta potekali maja 2024 v Nacionalnem parku Paklenica. Naslednji dan so se predstavniki PZS in HPS skupaj z okoli dva tisoč udeleženci, tudi s člani iz skupine inPlaninec, povzpeli na Klek ob praznovanju 150-letnice organiziranega planinstva na Hrvaškem.

PZS je objavila poziv za zbiranje predlogov za spremembe statuta PZS 2024. Rok za oddajo predlogov je 20. junij. Na spletni strani je objavila tudi vsebinska izhodišča za spremembo statuta.

V novih nadaljevanjih podkasta *V steni* je Miha Habjan gostil Andrejo Jagodici, vsestransko športnico, alpinistko in gorsko reševalko, ki se profesionalno ukvarja z iskanjem rešitev trajnostne mobilnosti v Mestni občini Ljubljana. Naslednji gost je bil Vili Guček, plezalna legenda, ki sta mu športno plezanje in alpinizem spremenila življenje. Leta 1988 je zmagal na prvi slovenski športnoplezalni tekmi v Ospu, napisal je odlično plezalni priročnik *Prvi koraki v svet vertikale*, poklicno se ukvarja z otroki s posebnimi potrebami, je vrhunski glasbenik, dolgoletni član *folk rock* skupine Hiša. Miha je gostil tudi Rudija Zamana, alpinista, soavtorja (s Tinotom Miheličem) kulturnega alpinističnega vodnika *Slovenske stene*, sicer pa je Rudi tudi učitelj tehnike, matematike in fizike, pesnik in ljubitelj kulture, direktor založbe Didakta, dolgoletni predsednik upravnega odbora Slovenskega knjižnega sejma, zaljubljen v gore in morje, oboje pa povezuje tudi s knjižnimi deli v založbi.

Odbor inPlaninec. Z inkluzijskim pohodom Skupaj v hribe so se planinci 14. aprila pridružili kampanji Mladinsko delo – aktivni za prihodnost ob Evropskem tednu mladih. V čudovitem sončnem dnevu 11. maja so se na Domanjševcih zbrali različni inPlaninci – slepi in slabovidni planinci, posamezniki z različnimi nevrološkimi izzivi, inPlaninci z okvaro sluha, gibalno ovirani in tisti, ki se soočajo z dolgotrajnimi zdravstvenimi težavami.

Mladinska komisija (MK) je skupaj z markacisti PD Kranjski gamsi 20. aprila izvedla delovno akcijo na delu planinske poti Kanonir–Javorniški preval, kjer so mladi izkusili delo markacistov.

Na letošnjem Slovenskem planinskem orientacijskem tekmovanju Poljčane 2024, ki so ga pod okriljem MK organizirala planinska društva Podravske orientacijske lige, se je pomerilo 64 najboljših ekip iz vse Slovenije. Po posameznih kategorijah so državni prvaki postali tekmovalci iz planinskih društev Tabor (A), Gornja Radgona (B), Poljčane (C), Polzela (D in F) in Velenje (E) ter se kot najuspešnejši uvrstili na mednarodno tek-

movanje v planinski orientaciji, ki bo jeseni v Severni Makedoniji.

MK vabi na tečaj orientacije, ki bo v Domu na Menini planini 25. in 26. maja.

Gospodarska komisija. Na letošnji svetovni dan Zemlje so partnerji Planinska zveza Slovenije (PZS), Pivovarna Laško Union ter podjetja SloPak, Talum, Impol in KOV podpisali zavezo oz. trajnostno iniciativo Gorski bivaki za bele vrhove, ki predstavlja začetek projekta ozaveščanja o pomembnosti skrbi za čistejše okolje s posebnim poudarkom na slovenskih gorah. Ta zaveza naznanja aktivnosti pobiranja odvzanih pločevink v posebne zabojnike na štirinajstih lokacijah najbolj frekventnih planinskih sestopov po Sloveniji. Zbrane pločevinke bodo v letu 2024 predelane v uporabni aluminij, ki bo glavni material za izdelavo novih bivakov. Ti bodo v juniju, avgustu in septembru 2025 dobili svoj novi dom v slovenskem visokogorju.

Oskrbnik Koče na Golici je iskal pomoč v strežbi, najemnik Črnuškega doma na Mali planini pa išče pomoč pri delu v poletnem času. Prav tako je osebe za poletno delo iskal oskrbnik Kosijevega doma na Vogarju. PD Jesenice oz. najemniki njihovih planinskih koč pa iščejo sodelavce za sezonsko delo v svojih planinskih kočah – Tičarjevem domu in Erjavčevi koči na Vršču in v Koči pri izviru Soče. PD Postojna je objavilo razpis za najem Vojkove koč na Nanosu, in sicer za določen čas z možnostjo podaljšanja najema.

Komisija za planinske poti. PD Komenda je sporočilo, da je planinska pot med Lešami in planino Osredok sanirana in ponovno odprta. Do 22. maja sta bili zaradi sanacije in gozdarskih del zaprti planinski poti čez Poključsko in Senčna pot med Planinskim domom na Boču in vrhom Boča.

Koroški markacisti, nad katerimi bdi vodja Odbora za planinske poti MDO PD Koroške Drago Kure, so v televizijski oddaji TV Slovenija *Na lepše* 3. maja po planinski poti na Sršenov vrh nad Kaplo na Kozjaku predstavili plemenito delo markacistov.

Na portalu Vse bo v redu je do 14. junija potekalo glasovanje za naj

*Prenovljena Vojkova koča
na Nanosu*

Foto Zdenka Mihelič

planinsko pot 2024. Ljubitelji gora ste lahko izbirali med naslednjimi planinskimi potmi: pot iz Ljubenskih Rastk do Koče na Travniku (PD Ljubno ob Savinji), pot iz Jame Topla do Male Pece (PD Mežica), Koželjeva pot ob Kamniški Bistrici (PD Kamnik), pot iz Logarskega kota do Okrešlja (PD Celje Matica), pot iz doline Tamar na Visoko Ponco (PD Rateče Planica) in Zasavska planinska pot (MDO PD Zasavje in PD Lisca Sevnica). Naj planinska pot je del dolgoletnih prizadevanj akcije Očistimo naše gore, s katero Zavarovalnica Triglav skrbi za varnejši ter odgovornejši obisk gora in planin.

Komisija za alpinizem (KA). Anja Petek (ZSAK Rinka) in Peter Borič (AO PD Radovljica) sta med 13. in 15. januarjem kot prva v enem zamahu opravila Skalaško trilogijo, "maratonski" vzpon na zimski Špič, Škrlatico in Triglav po Skalaških smereh. Slaba dva tedna prej, 30. in 31. decembra 2023, sta preplezala Skalaško smer Triglavske stene in nadaljevala v Čopov steber, s čimer se je Anja podpisala pod prvo žensko zimsko ponovitev Čopovega stebra.

KA je razpisala alpinistični tabor v domačih logih, ki bo potekal od 14. do 16. junija v Robanovem kotu. Rok za prijave je 31. maj.

Pred 45 leti, 13. maja 1979, je odprava prvega slovenskega, takrat še jugoslovanskega vzpona na Everest pisala zgodovino slovenskega alpinizma. Spomine na ta dogodek je

s svojo fotografsko razstavo originalnih črno-belih fotografij obudil udeleženec odprave "Everest 1979" Bojan Pollak. Razstava je v Kulturnem domu Radomlje na ogled do 30. junija 2024 po predhodnem dogovoru.

Slovenski vrhunski alpinist Marko Prezelj (AO PD Kamnik) je kot član mednarodne alpinistične odprave Nanda Devi East 2024 14. maja odpotoval v indijsko Himalajo. Odpravo vodi Francoz Manu Pellissier, njen član pa je tudi Gruzijec Archil Badriashvili, predvidoma se vračajo 27. junija, njihov cilj je 2000-metrška vzhodna stena gore Nanda Devi East (7434 m).

Slovenski in britanski alpinist Gašper Pintar in Tom Livingstone sta med 14. in 17. aprilom na alpinistični odpravi na Aljaski preplezala prvenstveno smer The Great Wall/Veliki zid v 1600-metrski južni steni gore Mt. Dickey, ki sodi med najvišje skalne (in kombinirane) stene na svetu.

V stenah nad avstrijskim mestom Innsbruck so med 25. februarjem in 5. marcem plezali naši alpinisti in alpinistke pod vodstvom Krištofa Freliha in Martina Žumerja.

Komisija za športno plezanje (KŠP) poziva športne plezalce in plezalkе, zainteresirane za pridobitev statusa kategoriziranega športnika, da pošljejo opravljene vzpone, ki ustrezajo pogojem za kategorizacijo športnih plezalcev. Rok za oddajo je 27. maj. KŠP in AK Impol Slovenska Bistrica sta pripravila tekmo državnega prvenstva v težavnostnem plezanju za vse kategorije, in sicer so se plezalkе

in plezalci pomerili 25. in 26. maja v Plezalnem centru Slovenska Bistrica.

Potem ko je 27. aprila osvojil balvanski bron na tekmi evropskega pokala v Klagenfurtu, se je Timotej Romšak 4. maja izkazal s 16. mestom na svoji prvi članski tekmi svetovnega pokala v balvanskem plezanju v Salt Lake Cityju, kar je odlična popotnica za nadaljevanje sezone. Naslednji dan tekme svetovnega pokala (SP) v balvanskem plezanju je športna plezalka Katja Debevec dosegla 13. mesto, v polfinalu pa se je z 19. mestom končalo tekmovanje za Lucijo Tarkuš.

Paraplezalka Manca Smrekar je odlično začela tekmovalno sezono in na prvi tekmi svetovnega pokala 2024 v paraplezanju 8. maja v Salt Lake Cityju med 129 paraplezalci iz 20 držav osvojila bronasto medaljo. Štirje člani slovenske reprezentance v športnem plezanju so 18. maja nastopili v polfinalu prvega dela olimpijskih kvalifikacij v Šanghaju, a se žal nikomur ni uspelo uvrstiti med osmerico finalistov. Najboljša z 12. mestom je bila Mia Krampf, Anže Peharc in Luka Potočar sta bila 14. oziroma 15., Lucija Tarkuš pa je polfinale sklenila kot 18. Drugi del olimpijskih kvalifikacij jih čaka od 19. do 23. junija v Budimpešti, ko bodo znani še dodatni potniki za letošnje poletne olimpijske igre v Parizu.

Komisija za turno kolesarstvo je pripravila zanimiv in zelo poučen članek o turnem kolesarstvu – kaj turno kolesarstvo sploh je, kaj moramo vedeti o tej dejavnosti, kakšna oprema je potrebna v nahrbtniku, kakšna priporočila veljajo, kako kupiti primerno kolo, kam vse se odpraviti s turnim kolesom, kako načrtovati tovrstne ture itd.

Komisija za gorske športe (KGŠ). April je bil še posebej uspešen za slovenske orodne oziroma *dry-tooling* plezalce. 17. aprila je svoje sanje uresničil primorski plezalec Filip Princi (AO PD Nova Gorica), ki je v italijanskem plezališču Bus del Quai preplezal smer Uragano Dorato težavnosti D15, kar je najtežji slovenski vzpon z orodji doslej. 20. aprila je Maja Šuštar Habjan (AO PD Domžale) na Gorenjskem preplezala smer Suspiria

Janja in njena slikanica
Foto Manca Ogrin

de profundis, ocenjeno z D14, kar je četrti najtežji ženski vzpon na svetu. Svoj kamenček v mozaik uspehov je dodal še Gregor Šegel (AO PD Ljubljana Matica), ki je isti dan isto smer preplezal na *flash*, t. j. v prvem poskusu, vendar z znanimi informacijami o oprimkih in smeri. Pod vodstvom Klemna Premrla (AO PD Tržič) so se začele prve priprave tekmovalnih ledenih plezalcev. Po januarskem uvodnem predavanju je Klemen začetek dela začrtal s testom osnovnih fizičnih lastnosti tekmovalcev, ki je 18. aprila v prostorih AO Železničar v Ljubljani zajemal preizkus moči za oprijem, vzgib in blokado ter testiranje vzdržljivosti v moči in vzdržljivosti na oprijemu. Tovrstno testiranje stanja fizične pripravljenosti tekmovalcev je prvi korak k resnejšemu treningu. 27. memorial Luka Karničarja in Rada Markiča je 20. aprila kot čudovit turni smuk nad Češko kočo kljub slabim obetom navdušil vse udeležence. KGŠ je za 14. maj na sedežu PZS sklical zbor načelnikov.

Preventiva. PZS je opozarjala na premišljen in skrbno načrtovan obisk gora, saj je v visokogorju še veliko snega, čeprav v nižjih predelih že vse cveti in dehti.

Janja Garnbret je naslovom olimpijske prvakinje, 8-kratne svetovne in 4-kratne evropske prvakinje, 10-kratne skupne zmagovalke svetovnega pokala in rekordnim 43 zmagam v svetovnem pokalu dodala še eno, prav posebno zmago – slikanico. Pri založbi DZS je namreč izšla slikanica *Janja in čudežna roža*, ki je izšla tudi v angleškem prevodu *Janja and the Magic Flower*. Pri DZS so k sodelo-

vanju povabili priljubljenega mladinskega pisatelja Primoža Suhodolčana in priznanega ilustratorja Mateja de Cecca. Janjina slikanica je že peta v seriji resničnih pravljic, v katerih ob prepletu avtobiografskih elementov in pravljичne pripovedi mladi bralci spoznajo zgodbe o otroštvu in začetkih slovenskih vrhunskih športnikov – svojo resnično pravljico imajo že Tina Maze, Goran Dragič, Anže Kopitar in Primož Roglič.

Zdenka Mihelič

Spletna stran Varna pot v gore

Slovenske gore in alpski svet na sploh postajajo vsako leto bolj obiskani, število obiskovalcev, še posebej iz tujine, se izjemno povečuje, s tem pa tudi pritisk na gore. Posledično gorski reševalci poročajo o več intervencij in reševanju v gorah. Z namenom osveščati domače in tuje turiste, planince z vsemi najpomembnejšimi informacijami o slovenskih gorah in o tem, kako se pripraviti na turo, kaj vse vzeti s seboj in v nahrbtniku, kakšne so značilnosti naših gora, kje dobiti informacije in vodnika za svojo turo, pa tudi o tem, kako se obnašati v naravi in v primeru nesreče so letos na spletnem portalu spletnem portalu slovenia.info postavili prenovljeno spletno stran Varna pot v gore, kjer so vse te informacije zbrane na

enem mestu, najboljše del pa je namenjen načrtovanju poti. Osrednja vstopna točka je torej spletna stran slovenia.info, ki je med tujimi turisti tudi najbolj prepoznavna.

V projekt se je vključil tako turistični sektor, Slovenska turistična organizacija (STO) in Združenje Slovenia Outdoor, kot druge strokovne službe, to so PZS, Gorska reševalna zveza Slovenije, Združenje gorskih vodnikov Slovenije, Slovenska policija, Triglavski narodni park in Arso.

Za kar najširše posredovanje informacije o spletni strani in o samih vsebin med ciljno publiko, to je predvsem med tuje turiste, se bodo poslužili tako spletne promocije kot informacijskega gradiva na terenu v turističnoinformacijskih centrih (TIC-i), pri ponudnikih namestitev, v planinskih kočah, ob vstopih v naravne znamenitosti in na drugih za zagotavljanje varnega obiska pomembnih točkah. Do spletne strani bo mogoče dostopati tudi prek QR-kode, objavljena v različnih publikacijah.

Zdenka Mihelič

Spletna stran www.slovenia.info/sl/zgodbe/varna-pot-v-gore je z vsemi informacijami za vse obiskovalce dostopna kar v sedmih jezikih.
Arhiv spletne strani

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA
Himalaja, Soteskanje

INTERJUJ
Mateja Gerečnik in Jelena Justin, Gašper Pintar

Z NAMI NA POT
Bosna in Hercegovina, AAT

TV Krpan

urednistvo@produkcijakrpan.eu +38640 146 101

www.facebook.com/tvkrpan

TELEVIZIJA Z MERO IN OBČUTKOM

GLEJTE NAS
V DIGITALNI SHEMI TELEMACH (PROGR.MESTO 750)

PRI KABELSKIH OPERATERJIH
(PROGR.MESTO 30)

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko čezlega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LUBLJANA

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

RADIO
KRANJ **97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO
UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

Glasujte za Naj planinsko pot 2024.

triglav

Vse bo v redu.
triglav.si

